

"Mikä ihana kuva: isä, äiti ja lapset Herran työssä."
Lähetystyöntekijöiden perhe-elämä Kiinassa 1910- ja
1920-luvuilla.

Saara Mäkelä
Yleisen kirkkohistorian pro gradu -tutkielma
Tammikuu 2010

SISÄLLYSLUETTELO

1 Johdanto.....	2
1.1 Tutkimuksen lähtökohdat	2
<i>Tutkimuksen tausta ja tutkimustehtävä</i>	<i>2</i>
<i>Lähteet.....</i>	<i>5</i>
<i>Kirjallisuus.....</i>	<i>8</i>
1.2 Suomen Lähetysseuran alkuvuosikymmenet Kiinassa	10
<i>Suomen Lähetysseuran työ Kiinassa ennen vuotta 1915.....</i>	<i>10</i>
<i>Kiinan-työn vuodet 1915–1928.....</i>	<i>12</i>
2 Koti ja kutsumus Kiinassa.....	15
2.1 Erilaisten perheiden yhteinen kutsumus	15
<i>Puoli vuosisataa lähettien perhe-elämää Kiinassa</i>	<i>15</i>
<i>Kanteleen perhe</i>	<i>20</i>
<i>Koskikallion perhe</i>	<i>23</i>
2.2 Lähetysasema perheiden elinympäristönä	26
<i>Lähettien kodit.....</i>	<i>26</i>
<i>"Tämä toveripiiri on pieni, läheinen ja omainen"</i>	<i>30</i>
3 Perhetapahtumia lähetyskentän arkitodellisuuden keskellä	35
3.1 Lähettien parisuhde.....	35
<i>"Saa vihkiä!"</i>	<i>35</i>
<i>Parisuhteen iloja ja vaikeuksia</i>	<i>40</i>
3.2 Lähettiperheiden lapset.....	44
<i>Lasten syntymä.....</i>	<i>44</i>
<i>Lastenhoito ja kasvatus.....</i>	<i>47</i>
<i>Koulunkäynnin järjestäminen</i>	<i>51</i>
3.3 Perheiden menetyksiä ja uhrauksia.....	53
<i>Läheisen kuolema.....</i>	<i>53</i>
<i>Perheet levottomuuksien keskellä.....</i>	<i>55</i>
4 Vanhemmuuden ja lähetystyön yhdistäminen.....	60
<i>Perheellisten naisten työskentelymahdollisuudet.....</i>	<i>60</i>
<i>"Ei minua kodin ulkopuolella tarvita"</i>	<i>63</i>
<i>Poissaoleva isä.....</i>	<i>70</i>
5 Perhe kiinalaisen kulttuurin keskellä	75
<i>"Mutta täällä Kiinassahan kaikki asiat käyvätkin päinvastaisessa järjestyksessä"</i>	<i>75</i>
<i>"Kiinalaiset lapset ovat hirveitä sylivauvoja"</i>	<i>80</i>
<i>Perhe-elämä lähetystyön välineenä</i>	<i>87</i>
6 Tutkimustulokset.....	91
Liitteet	96
Lyhenteet, lähteet ja kirjallisuus	103
<i>Lyhenteet.....</i>	<i>103</i>
<i>Lähteet.....</i>	<i>104</i>
<i>Kirjallisuus.....</i>	<i>106</i>

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen lähtökohdat

Tutkimuksen tausta ja tutkimustehtävä

Suomen Lähetysseuran (SLS) työhön Kiinaan lähti Suomesta vuonna 1915 avio-
pari vuoden ikäisen tyttövauvansa kanssa. Signe ja Väinö Kanteleen perheen mat-
ka Siperian halki nokisessa ja epämukavassa junassa oli etenkin lapselle tervey-
dellinen riski, mutta suuremmat riskit odottivat perillä: ravinto, terveydenhuolto,
hygienia ja sairaudet olivat erilaisia ja lasten kuolleisuuslukemat huomattavasti
korkeampia kuin Suomessa. Tästä huolimatta pariskunta halusi lähteä työhön, jo-
hon heillä oli vahva hengellinen kutsumus. Pappina toimineen Väinö Kanteleen
työtehtävä oli selvä: hän aikoi saarnata kiinalaisten parissa. Perheenäitinä Kiinaan
lähtenyt Signe Kantele toivoi, että miehensä lisäksi hän ja hänen lapsensa voisivat
tehdä lähetystyötä ja että perheen lapsista voisi kasvaa tulevaisuuden lähetystyön-
tekijöitä.¹

Suomalaisia perheitä muodostui myös Kiinassa. Naimattomina lähetystyöhön
vuonna 1920 lähteneet Inkeri Haahti ja Toivo Koskikallio kamppailivat tahoillaan
kaksi vuotta toisiaan kohtaan tuntemiensa tunteiden kanssa, kunnes helmikuussa
1922 Koskikallio päätti saada asialle ratkaisun tunnustamalla Inkeri Haahdelle
rakkautensa. Pariskunta kihlautui samana iltana.²

Lähetystyöhön Kiinaan lähti Suomesta 1900-luvun alkuvuosikymmeninä avio-
pareja, kihloissa olleita pariskuntia, lapsiperheitä sekä naimattomia miehiä ja nai-
sia. Perheen perustaminen oli SLS:n yhteisön keskuudessa Kiinassa yleistä, sillä
lähes kaikki naimattomina lähteneet miehet ja puolet naisista avioitui lähetystyö-
kausiensa³ aikana. Perheiden perustaminen vaikutti lähettien⁴ henkilökohtaisen
elämän lisäksi lähetystyön konkreettiseen järjestämiseen ja lähettiyhteisön toimin-
taan. Suurimman muutoksen kokivat yleensä naimattomina työntekijöinä lähte-
neet naiset, sillä perheenäidin tehtävät täyttivät useissa tapauksissa heidän elä-

¹ KA SLA Hp 13 "Signe Salome Kanteleen – – elämänvaiheita koonnut Kaisu Lehtonen os. Kantele"; Saari-Lahti 1960, 87.

² KA SLA Hp 35 Inkeri Haahti vanhemmilleen 9.2.1922, Toivo Koskikallio Inkeri Haahden vanhemmille 11.2.1922.

³ Lähetystyöntekijä sitoutui lähetystyöhön yhdeksi tai useammaksi ajanjaksoksi, joka oli yleensä noin 4–7 vuoden mittainen.

⁴ Käytän tässä tutkimuksessa lähetystyöntekijästä myös vakiintunutta ilmaisua "lähetti".

mänsä pian avioitumisen jälkeen.⁵ Muutamilla pariskunnilla oli lapsia jo heidän lähtiessään Kiinaan, ja SLS:n työssä olleisiin perheisiin syntyi vuosina 1901–1953 aikana 39 lasta.⁶

Perheet kokivat lähetyskentällä traagisia tapahtumia. Lähes kaikissa lapsiperheissä kuoli yksi tai useampi lapsi, ja jotkut lähetit menettivät Kiinassa puolisonsa. Sairaudet, huono hygienia ja synnytyksiin liittyneet vaikeudet olivat yleisesti tiedossa, mutta niitä pidettiin työhön liittyvinä riskeinä. Lähetystyöntekijöiden perhe-elämä kosketti myös niiden työntekijöiden elämää, joiden lähin suku oli Suomessa. Etenkin naimattomat naislähetit ottivat osaa lapsiperheiden elämään, mikäli he asuivat samalla lähetysasemalla näiden kanssa. He esimerkiksi hoitivat lapsia perheenäidin sairastaessa, tai kun perheenäidit joutuivat lähtemään synnyttämään toiselle paikkakunnalle ja jättämään vanhemmat lapset kotiin.⁷

Perheiden tapahtumat, esimerkiksi lasten syntymät, kuolemat ja sairaudet, asettivat haasteita ja esteitä lähetystyölle, sillä ne rajoittivat vanhempien työntekomahdollisuuksia ja olivat syinä myös lähettien Suomeen paluulle. Perhe-elämä nähtiin toisaalta myös lähetystyön mahdollisuutena, sillä perheenäitien ajateltiin voivan käyttää kotiaan ja lapsiaan apuna kiinalaisia naisia kohdatessaan.⁸

Tutkimukseni käsittelee kahden Suomen Lähetysseuran työssä olleen perheen elämää Kiinassa. Signe ja Väinö Kanteleen perhe sekä Inkeri ja Toivo Koskikallion perhe viettivät lähetystyössä peräkkäiset ajanjaksot: Kanteleet olivat Kiinassa vuodesta 1915 vuoteen 1923, ja Inkeri ja Toivo Koskikallio perheenä vuosina 1922–1928.⁹ Olen valinnut kyseiset perheet tutkimukseeni ensiksikin siksi, että ne havainnollistavat sitä aikaa, joka oli perheiden näkökulmasta lähetyskentällä erityisen vilkasta: perheitä tuli Suomesta, uusia muodostui Kiinassa, ja silloisiin SLS:n työssä olleisiin lähettiperheisiin syntyi ajanjakson aikana 26 lasta. Toiseksi Kanteleen ja Koskikallion perheiden erilaiset taustat ja kokemukset, mutta yhteinen elinympäristö Tzelin kaupungissa Kiinassa tarjoavat mahdollisuuden tarkastella perheiden sekä yhteisiä että erilaisia toimintatapoja ja kokemuksia. Perheen elämään vaikuttivat vanhempien elämänvaiheet, ihmissuhteet, työ sekä lähetyskentän tapahtumat, joten perheiden kokemukset ja ratkaisut olivat näistä syistä

⁵ KA SLA Ad 1–4. Katso tarkemmin Liite 1.

⁶ KA SLA Ad 1–4. Katso tarkemmin Liite 1.

⁷ Esim. KA SLA Hp 35 Toivo Koskikallio appivanhemmilleen 1.1.1927; Komulainen 1985, 73.

⁸ Robert 1996, 63, 72; Kena 2000, 94.

⁹ Inkeri Haahti ja Toivo Koskikallio saapuivat Kiinaan kesällä 1920.

erilaisia.¹⁰ Kolmas syy näiden kahden perheen tutkimiselle on se, että Signe Kanteleelta ja Inkeri Koskikallioltä on säilynyt kirjeitä ja päiväkirjoja, joissa on paljon tietoa perheiden elämästä Kiinassa.

Tutkimusajankohtana Kiinassa oli useita muitakin perheitä, jotka olivat osa SLS:n yhteisöä ja joiden perhe-elämällä oli paljon vaikutusta lähetyskentän tapahtumiin. Kyseessä on siis tapaustutkimus, jossa Kanteleen ja Koskikallion perheet edustavat laajempaa perheiden kokonaisuutta. Kahden perheen elämään keskittymällä on mahdollista päästä pintaa syvemmälle ja pyrkiä tavoittamaan perheiden tunteita ja kokemuksia.¹¹

Tarkasteluni kohteena ovat perheiden peruselementit eli parisuhde, lapset sekä perheiden arjen järjestäminen Kiinassa. Tavoitteenani on selvittää, miten perhe muodostui ja järjesti arkensa sekä miten vanhemmat hoitivat ja kasvattivat lapsiaan. Nämä osakysymykset kiteytyvät tutkimukseni alkuvaiheessa syntyneeseen ensimmäiseen tutkimuskysymykseen: millaista oli lähetti-perheiden elämä Kiinassa? Havaitsin ensimmäisen kysymyksen muotoutumisen jälkeen, että arkielämän tapahtumien lisäksi perheiden elämään vaikuttivat lähetystyön ja perhe-elämän välinen tasapainoilu sekä kiinalaisen ja suomalaisen kulttuurin kohtaaminen. Toisen kysymykseni onkin, miten lähetystyö vaikutti perheen elämään. Kysymys on tärkeä myös toisinpäin: miten perhe vaikutti lähetystyön tekemiseen? Selvitän myös, miten perheiden oman kulttuuritaustan ja kiinalaisen kulttuurin kohtaaminen vaikutti perheiden elämään, ajatteluun ja kokemuksiin.

Perhehistoriallisen tutkimuksen aikarajausta on jokseenkin perusteetonta hakea poliittisesti merkittävistä historiallisista tapahtumista, sillä perheiden tapahtumat eivät aina seuraa ympäröivän maailman tapahtumia. Tästä syystä tutkimuksen kohdevuodet 1915–1928 eivät ole perusteltavissa perheiden ulkopuolisten tapahtumien kautta, vaan heidän Kiinassa viettämänsä ajan perusteella.¹² Tamara Hareven on jaotellut perhehistorialliselle tutkimukselle kolme erilaista ajan käsitettä: henkilökohtainen aika, perheen aika ja historiallinen aika.¹³ Tässä tutkimuksessa tarkastellaan sellaista arkea, joka liittyi henkilökohtaiseen aikaan ja perheen aikaan, mutta johon vaikuttivat yhteiskunnalliset muutokset ja poliittiset mullistukset – eli Harevenin jaottelussa historiallinen aika. Signe ja Väinö Kanteleen perhe saapui Kiinaan syksyllä 1915, joka on tutkimukseni alkuajankohta. Kanteleet pa-

¹⁰ Hyatt 1976, 93; Roos 1987, 45, 46; Haapala 1989, 71; Häggman 1996, 71; Korhonen 2001, 41–43.

¹¹ Häggman 1996, 46.

¹² Joissain tapauksissa kotiinpaluuseen vaikuttivat myös lähetyskentän levottomat olot.

¹³ Hareven 1984, 21.

lasivat Suomeen vuonna 1923, jolloin heidän työtään jatkoivat Inkeri ja Toivo Koskikallio perheineen. Koskikalliot palasivat Suomeen vuonna 1928, ja tämä ajankohta päättää tarkasteluni.

Suomalaista lähetyshistoriaa ei ole aiemmin tutkittu perheen näkökulmasta. Kyseessä on kuitenkin lähetystyön kannalta merkittävä ilmiö, sillä useimmilla lähe-teillä oli lähetysskentällä työn lisäksi koti, perhe ja lapsia eli elämän kulkuun mer-kittävästi vaikuttavia tekijöitä. Tutkimuksen kohteena olevien perheiden edusta-maan laajempaan kokonaisuuteen on mahdollista tutustua liitteenä (Liite 1) olevan taulukon avulla. Olen koonnut taulukkoon kaikkien SLS:n Kiinan-työn jaksena eli vuosina 1901–1953 Kiinassa olleiden lähettien ja lasten nimi- ja syntymätiedot sekä tiedot heidän Kiinassa viettämästään ajankohdasta. Tutkimuksen toiseen lu-kuun olen kirjoittanut koonnin perheistä SLS:n työssä tältä ajanjaksolta, siis myös tutkimukseni ajankohdan ulkopuolelta. Olen koonnut taulukon siitä syystä, että taulukko osoittaa perheiden volyymin SLS:n Kiinan-työssä ja antaa samalla poh-jan myöhemmille tutkimuksille.

Lähteet

Tutkimukseni tärkeimmät lähteet ovat Signe ja Väinö Kanteleen kokoelma sekä Inkeri ja Toivo Koskikallion kokoelma, jotka sijaitsevat Kansallisarkistossa ole-vassa Suomen Lähetyssseuran arkistossa. Näistä kokoelmista olen käyttänyt eten-kin Signe Kanteleen kirjeitä sekä Inkeri Koskikallion kirjeitä ja päiväkirjaluontoi-sia tekstejä. Molemmat naiset kävivät kirjeenvaihtoa pääosin vanhempiensa ja si-sarustensa kanssa, mutta kirjoittivat myös ystävilleen. Kirjeiden avulla lähetit sai-vat tietoa Suomen asioista ja sukulaistensa kuulumisista. Kirjeenvaihto ja suku-laisten lähettämät kirjat ja lehdet pitivät naiset ajan tasalla myös esimerkiksi lap-senkasvatukseen ja suomalaiseen perhekulttuuriin liittyvissä asioissa.

Signe Kantele kirjoitti Kiinassa ollessaan vuosittain useita kymmeniä kirjeitä Suomeen. Hän kirjoitti perheensä tapahtumista pääasiassa äidilleen ja appivan-hemmilleen. Lähettämissään kirjeissä hän kuvasi perheen arkea, lapsiaan sekä omia tuntojaan. Hän kertoi jonkin verran myös omasta ja miehensä tekemästä lä-hetystyöstä. Perheen kokoelma sisältää lisäksi kirjeitä muille sukulaisille, Signe ja Väinö Kanteleen keskinäistä kirjeenvaihtoa sekä perheen tyttären Kaisu Kanteleen kirjeitä äidilleen. Kokoelmassa on myös Väinö Kanteleen kirjeitä omaisilleen, mutta pääosin vasta hänen myöhemmiltä vuosiltaan Kiinassa.

Tiivein ja katkeamattomin aineisto Kanteleen perheeltä on säilynyt vuosilta 1919–1923. Ensimmäinen maailmansota hidasti yhteydenpitoa Kiinasta Suomeen,

ja vuonna 1918 yhteydet lähetteihin katkesivat lähes kokonaan. Kanteleen perheeltä on säilynyt kirjeitä maailmansodan vuosilta hajanaisesti, mutta tässä tutkielmassa käsiteltyjen teemojen kannalta aineiston mukaan ottaminen on sen mielenkiintoisuuden vuoksi tärkeää. Teemojen käsittely ei vaadi kronologisesti katkeamatonta aineistoa, sillä katkoksesta huolimatta kirjeenvaihto tarjoaa monipuolisen kuvan perheen elämästä Kiinassa.

Kaikista Signe Kanteleen kirjeistä ei pysty toteamaan vastaanottajaa pelkän alkutervehdyksen perusteella. Signe Kantele käytti nimityksiä *äiti*, *isä* ja *sisko* myös kirjoittaessaan miehensä vanhemmille ja siskoille. Vuodesta 1919 Signe Kantele alkoi kirjoittaa kirjeensä äidilleen ruotsiksi, joka oli hänen toinen kotikielensä. Tätä edeltävältä ajalta kirjeiden vastaanottajat ovat pääteltävissä kielen sijaan sisälön perusteella. Paikkakuntien, erilaisten sukulaisiin liittyvien mainintojen sekä tiettyjen sanojen¹⁴ kautta kirjeiden vastaanottaja on usein selvitettävissä, mutta joissain tapauksissa se jää epäselväksi.

Inkeri Koskikallion päiväkirjat ovat päivittäisiä kuvauksia aluksi hänen, myöhemmin hänen ja perheensä, elämästä ja arjesta Kiinassa. Päiväkirjojen lisäksi Inkeri Koskikalliolta on säilynyt kirjeitä Suomessa olleille vanhemmille, joille Koskikallio kirjoitti aluksi viikoittain ja myöhemmin kahden tai kolmen viikon välein. Kirjeissä on osin samoja sisältöjä kuin päiväkirjoissa, mutta myös syvällisempiä pohdintoja. Inkeri Koskikallion omien sanojen mukaan päiväkirjat kertoivat asioista päällisin puolin ja kirjeet syvällisemmin.¹⁵

Toisinaan Signe Kantele kehotti vanhempiaan ja appivanhempiaan lähettämään kirjeensä luettavaksi muille sukulaisille ja ystäville. Tällaisissa tapauksissa kirjeiden sisältöön on todennäköisesti vaikuttanut laajempi lukijakunta. Signe Kantele pyysi äidilleen osoittamisessaan kirjeissä äitiään olemaan kertomatta asioita eteenpäin.¹⁶ Inkeri Koskikallio lähetti päiväkirjojensa kopiosivut Suomeen sukulaisilleen luettaviksi, ja myös Suomen Lähetysseuran -lehdessä julkaistiin otteita päiväkirjoista.¹⁷ Tiedossa ollut lukijakunta on todennäköisesti vaikuttanut jossain määrin myös Inkeri Koskikallion tekstien sisältöön. On kuitenkin muistettava, että tekstejä on paljon, ja ne ovat syntyneet erilaisissa elämäntilanteissa. Perhe-elämän keskellä naisilla ei ollut aina aikaa pohtia tekstien sisältöä, vaan ne kertovat ele-

¹⁴ "Mummulla" Signe Kantele tarkoitti äitiään ja "mummilla" Väinö Kanteleen äitiä. KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 9.4.1920.

¹⁵ KA SLA Hp 35 Inkeri Haahti vanhemmilleen 19.3.1922.

¹⁶ KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 18.4.1919 ja 3.8.1920.

¹⁷ KA SLA Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 14.4.1922; LS 1922, 67.

tystä elämästä. Tekstimassan laajuuden ja autenttisuuden vuoksi on mahdollista tavoittaa monipuolisesti perheiden elämän intiimejä ja arkisia alueita.

Signe Kantele ja Inkeri Koskikallio kuvasivat sellaista maata, työtä ja elämää, josta suurimmalla osalla heidän sukulaisistaan ei ollut aiempaa käsitystä. He myös kertoivat lapsista, joita sukulaiset eivät olleet koskaan nähneet,¹⁸ joten he kuvasivat lapsia, ympäristöä ja miesten ulkonäköä tarkasti.¹⁹ Suomalaisia lähettinaisia tutkineen Eila Helanderin mielestä naisten vanhemmilleen lähettämät kirjeet eivät olleet yhtä rehellisiä kuin esimerkiksi ystäville kirjoitetut, sillä naiset eivät halunneet huolestuttaa kotona olleita perheenjäseniä.²⁰ Myös amerikkalaisia lähettinaisia tutkinut Jane Hunterin mukaan kirjeissä vanhemmille täytyi käyttää piristävää äänensävyä, eikä asioista puhuttu totuudenmukaisesti.²¹ Vaikka Signe Kantele ja Inkeri Koskikallio varmasti jättivät tietoisesti joitain asioita kertomatta, ovat kirjeet luonteeltaan silti syvällisiä. Inkeri Koskikallio kirjoitti asioista mielestään rehellisesti, sillä vanhemmat niin halusivat. Hän toivoi, etteivät hänen vanhempansa olisi huolissaan, vaikka hän kertoi asioistaan suoraan.²² Näyttää siltä, että Signe Kantele kirjoitti äidilleen osoittamissaan kirjeissä selvästi henkilökohtaisemmista asioista kuin ystävilleen, appivanhemmilleen tai sukulaisilleen.

Signe Kanteleen ja Inkeri Koskikallion tekstit olivat osittain luonteeltaan erilaisia. Inkeri Koskikallio kirjoitti päiväkirjaansa päivittäin ja pysytteli pitkiäkin aikoja konkreettisia tapahtumia kuvailevalla tasolla. Signe Kanteleen kirjeissä jotkut arkiset asiat, joita Inkeri Koskikallio päiväkirjoissaan kuvasi, ovat jääneet kuvaamatta, mutta hän kuvasi kokemuksiaan ja tunteitaan syvällisemmin. Tästä syystä naisten tekstien merkitys eri teemojen käsittelyn yhteydessä saattaa vaihdella.

Olen käyttänyt tutkimuksessani lisäksi Väinö Kanteleen ja Toivo Koskikallion kirjeitä puolisoilleen ja omaisilleen, mutta heidän yksityiskirjeenvaihtoaan on säilynyt tutkimusajankohdalta vain vähän. Tutkimuksen lähdeaineisto painottuu naisten kirjoittamiin teksteihin määrän lisäksi myös sisällön vuoksi, sillä naisten tekstit liittyivät perheen ja arjen tapahtumiin. Vaikka Väinö Kantele ja Toivo Koskikallio kirjoittivat joskus myös perheeseen liittyvistä asioista, he kertoivat pääosin työstään.²³ Miesten ja naisten kirjeiden sisällölliset erot kuvaavat myös perheen ti-

¹⁸ Kanteleen perheen sukulaiset olivat nähneet perheen Kaisu-tyttären vauvana Suomessa.

¹⁹ KA SLA Hp 14 Signe Kantele vanhemmilleen 3.2.1917 ja 29.8.1917; KA SLA Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 24.11.1922.

²⁰ Helander 2001, 16.

²¹ Hunter 1984, 118.

²² KA SLA Hp 35 Hannu Hahti Inkeri Haahdelle 1.8.1920; Inkeri Koskikallio vanhemmilleen 29.10.1920 ja 12.5.1926.

²³ Vertaa: Lund 2006, 14.

lannetta lähetyskentällä: mies keskittyi työntekoon, ja naisen päävastuulla oli perheestä huolehtiminen. Miesten lisäksi naisten ääntä vähäisemmäksi jää myös perheiden lasten oma ääni, vaikkakin äidit kirjoittivat lastensa elämästä ja kokemuksista jatkuvasti. Kanteleiden ja Koskikallioiden lapsista ainoastaan yksi ehti kouluikään ennen paluuta Suomeen, ja vaikka lasten elämä oli otettava huomioon perheen päätöksissä, ei lasten henkilökohtaisten mielipiteiden voi katsoa vaikuttaneen ratkaisevasti vanhempien päätöksiin. Olen mahdollisuuksien mukaan ottanut huomioon myös lasten kokemukset.

Mainittujen lähteiden lisäksi olen käyttänyt myös SLS:n virallisia asiakirjoja, esimerkiksi lähettien kokousten pöytäkirjoja ja lähettien kirjeitä lähetysjohtajalle. Käyttämäni painetut lähteet, esimerkiksi lähettien kirjoittamat artikkelit ja kirjat ovat tapahtumahistoriaa sekä kiinalaista ja suomalaista ajattelua kuvaavia tietolähteitä.

SLS:n työssä olleiden perheiden kokoelmat Kansallisarkistossa ovat osa sitä kulttuurista aarreaittaa, jonka SLS:n arkisto muodostaa. Tarjolla olevat aineistot, sekä perheiden merkitys osana lähetystyöhön kokonaisuutta tarjoavat mahdollisuuden monille lähetystyöhistoriaa perheen näkökulmasta tarkasteleville tutkimuksille tulevaisuudessa.

Kirjallisuus

Aiempien suomalaisiin lähettiperheisiin liittyvien tutkimusten puuttuessa tämän tutkimuksen kannalta tärkeää kirjallisuutta ovat SLS:n työtä Kiinassa käsittelevät sekä naislähetystyöntekijöihin liittyvät tutkimukset. Tarkoitukseni ei ole keskittyä pelkästään perheenäitien kokemuksiin vaan perheen arkeen ja tapahtumiin laajemmin. Naisiin liittyvät tutkimukset kuitenkin korostuvat, sillä niissä perheisiin liittyviä kysymyksiä on käsitelty jonkin verran. Kirsti Kenan kirja, *Eevat apostolien askelissa. Naislähetit Suomen Lähetysseuran työssä 1870–1945*, on tutkimus naisista SLS:n eri lähetyskentillä. Kena on käynyt läpi laajan lähdemateriaalin, tutkinut naisten toimintaa useilla ja toisistaan poikkeavilla lähetyskentillä sekä koonnut pitkän ajanjakson käsittävän teoksen. Naisten elämään liittyvät, paikoin yleistävät tulkinnat jäävät argumentoinniltaan toisinaan ohuiksi aiheen laajuuden sekä lukuisten mukaan otettujen teemojen vuoksi. Lisäksi lähdeviitteet ovat puutteellisia, mikä vaikeuttaa kirjan joidenkin kiinnostavien kohtien tarkempaa tarkastelua. Ongelmistaan huolimatta Kenan kirja on tämän tutkimuksen kannalta tärkeä. Lähettinäisiä koskevaa tutkimusta on Kirsti Kenan tutkimusajankohdasta

eteenpäin tehnyt Eila Helander teoksessaan *Kutsumus kantaa. Naislähetit Suomen Lähetysseuran työssä toisen maailmansodan jälkeen*.

Naisten tekemää lähetystyötä on tutkittu jonkin verran myös muiden suomalaisten lähetysjärjestöjen osalta, mutta laajemmin kansainvälisesti. Amerikkalaisten lähettinaisten elämää Kiinassa käsittelevä Jane Hunterin tutkimus, *The Gospel of Gentility. American women missionaries in turn-of-the-century China*, on rakenteeltaan ja teemoiltaan Kirsti Kenan teoksen kanssa monilta osin samankaltainen. Hunter kuvaa kirjassaan amerikkalaisten lähettinaisten elämäntyyleä ja kokemuksia Kiinassa. Hän käsittelee myös jonkin verran lähettien parisuhteita, koteja ja perhe-elämää. Hunter tekee paikoin vahvoja yleistyksiä yhdistäessään länsimaalaiset lähetit yhdeksi yksimieliseksi joukoksi. Suomalaisten lähettien suhde amerikkalaisiin ei ollut kuitenkaan yksiselitteinen tai ongelmaton, ja amerikkalaiseen perhe-elämään ja lähetystyöhön liittyi erilaisia ilmiöitä kuin suomalaiseen. Eila Helanderin mukaan eri lähetyskentillä olleiden lähettinaisten voidaan kulttuurisista ja alueellisista eroistaan huolimatta ajatella jakaneen jossain määrin samanlaisia tavoitteita sekä samanlaisen työ- ja elinympäristön. Heitä yhdistivät Helanderin mukaan myös esimerkiksi lähetystyön organisaatorakenne sekä lähetystyöhön liittyneet ihmissuhteet.²⁴ Suomalaisten perheiden kokemuksia ei voi kuitenkaan suoraan yhdistää amerikkalaisten perheiden kokemuksiin kuin – kuten Helander toteaa – "jossain määrin", mutta Hunterin kirja tarjoaa monissa kysymyksissä hyvän vertailukohdan suomalaiselle ajattelulle. Amerikkalaisia naisia lähetystyössä ovat tutkineet Hunterin lisäksi esimerkiksi Robert, Semple, Grimshaw ja Beaver. Naisten kokemuksiin, asenteisiin, elämään ja arkeen lähetyskentällä liittyvät tutkimukset tarjoavat laajemman viitekehyksen lähettien perhe-elämälle.

Uusimmat SLS:n Kiinan-työn historiaan liittyvät tutkimukset ovat Pekka Lundin teokset *Kuilun reunalla. Suomen Lähetysseura Kiinassa 1926–1929* sekä *Jumalan kannattelu. Tutkimus kristillisen vakaumuksen vaikutuksesta lähetystyön kriisin käsittelyyn Kiinassa 1920-luvulla*. Ensin mainittu tutkimus käsittelee 1920-luvun tapahtumia tapahtumahistoriallisesti ja lähetysteologisen keskustelun näkökulmasta. Jälkimmäisen tutkimuksen näkökulma samoihin tapahtumiin on psykohistoriallinen. Inkeri ja Toivo Koskikallion perheen viimeiset vuodet Kiinassa liittyvät Lundin tutkimiin tapahtumiin, joten etenkin *Kuilun reunalla* on tutkimukseni kannalta oleellinen.

²⁴ Helander 2001, 14–15.

Kaisa ja Pertti Nikkilän, Matti Ijäksen sekä Toivo Saarilahden artikkeleista kootun *Idän myrskypilven alla* -teoksen tarkoituksena on ollut muodostaa yleiskuva SLS:n Kiinan-työn vuosista. Teoksen alkuosan muodostaa Toivo Saarilahden väitöskirja, joka käsittelee SLS:n työtä vuosina 1901–1926. Olen hyödyntänyt teoksen perustietoja tutkimuksessani.

1.2 Suomen Lähetysseuran alkuvuosikymmenet Kiinassa

Suomen Lähetysseuran työ Kiinassa ennen vuotta 1915

Vuonna 1859 perustettu Suomen Lähetysseura päätti vuonna 1899 uuden työalueen avaamisesta Kiinaan. Tätä ennen SLS:n työtä oli tehty kotimaan lisäksi Afrikassa. Työn aloittaminen Kiinassa sijoittuu aikaan, jolloin protestanttinen lähetysinto kasvoi Euroopassa ja Yhdysvalloissa, ja eri maiden lähetystyöntekijöiden määrä kohosi Kiinassa nopeasti. Eurooppalaiset ja etenkin suomalaiset olivat kuitenkin pieni vähemmistö, sillä Kiinassa oli erityisen paljon amerikkalaisia protestanttisia lähetysjärjestöjä.²⁵ Raamatullisiin lähtökohtiin perustuneen lähetysinnon lisäksi Kiinaan tuli paljon uusia lähetystyöntekijöitä sen vuoksi, että länsimaisten työntekijöiden toimintaedellytykset olivat hyvät. Länsimaiden ja Kiinan välillä 1800-luvun puolivälissä tehtyjen sopimusten vuoksi lähetit olivat niin kutsuttujen eksteritoriaalioikeuksien alaisia. Länsimaiset työntekijät olivat Kiinan lakien ulottumattomissa ja ulkomaalaisina myös kiinalaisten viranomaisten suojelemia. Venäjä kuului tähän sopimusjärjestelmään, joten SLS:n lähetit nauttivat automaattisesti Suomen itsenäistymiseen asti sopimuksen sisältämistä oikeuksista, ja länsimaalaisina saivat säilyttää oikeudet myös itsenäistymisen jälkeen.²⁶

Suomalaiset halusivat työskentelylleen Kiinasta alueen, jossa ei ennestään ollut protestanttista lähetystyötä. Työalueeksi valikoitui Keski-Kiinassa sijaitseva Hunanin maakunta, jossa SLS:n työalue oli noin 300 kilometriä leveä ja 100 kilometriä pitkä.²⁷ Ensimmäiset, vuonna 1901 SLS:n työhön saapuneet suomalaiset olivat Hannes ja Ellen Sjöblom, joilla oli mukanaan pieni tytär Anna-Liisa.²⁸ Hannes Sjöblom kuvasi alkuaikojen työtä haasteelliseksi. Haasteita loivat käytännön elämään esimerkiksi kiinalaisten länsimaisesta poikkeavaan uskonnollisuuteen tot-

²⁵ Neill 1990, 282, 288; Lund 2006, 50–56.

²⁶ Lund 2006, 25–26.

²⁷ Korhonen 1927a, 9. Luoteis-Hunanin kartta on liitteenä. (Liite 2).

²⁸ Korhonen 1927a, 9; Sihvonen 1927, 64–65; Saarilahti 1960, 58; Silvennoinen 1991, 35; Lund 2006, 56, 58. Liitteenä (liite 2) olevassa kartassa on nähtävissä SLS:n työalue Kiinassa.

tuminen. Kiinalaiset olivat Sjöblomin mukaan vahvasti "evankeliumin tarpeessa", sillä etenkin köyhä kansanosa oli monella tavoin ahdingossa ja esimerkiksi laajan oopiumiongelman vuoksi avuntarpeessa. Sjöblomin mielestä kiinalaiset olivat lähetystyölle avoimia, ja lähetysasemat kirkkoineen olivat tervetulleita kaupunkeihin. Lähetystyön erilaisille työmuodoille, esimerkiksi saarnaamiselle, koulutotalminalle ja lääkärilähetykselle, oli lähetin näkökulmasta tilausta kiinalaisten keskuudessa.²⁹

Lähetit saivat työstä ensimmäisten vuosien aikana hyviä kokemuksia ja halusivat laajentaa sitä. Ensimmäisen työvuosikymmenen aikana SLS perusti kolme pääasemaa, Tsingshiin, Tayungiin ja Tzeliin. Lisäksi alueelle perustettiin lukuisia sivuasemia, joiden toiminnasta vastasivat kiinalaiset työntekijät ja joille lähetystyöntekijät tekivät matkoja pääasemilta.³⁰

Suomen Lähetysseuran työn alkuvuosikymmenen aikana Kiinaan saapui useita uusia suomalaisia työntekijöitä. Hannes Sjöblomin jälkeen vuonna 1902 saapunut Erland Sihvonen kirjoitti miesten havainneen jo varhain, että lähetystyöhön tarvittiin myös naistyöntekijöitä, sillä Ellen Sjöblom ei ehtinyt lastensa ja huonon terveytensä vuoksi ottamaan juurikaan osaa lähetystyöhön. Vuosikymmenen puolivälin jälkeisinä vuosina Suomesta saapui vuosittain useita miehiä ja naisia, ja työ pääsi laajenemaan.³¹ On kuitenkin muistettava, että paikallisiin oloihin, Kiinan ilmastoon, kieleen, ruokaan ja hygieniatapoihin tottuminen vei aikaa, joten uusien työntekijöiden työpanos ei alkuun ollut kovin suuri.³²

Kiinan poliittinen tilanne oli vuonna 1901 käydyn boksarikapinan jälkeen lähetystyön kannalta rauhallinen, mutta tilanne muuttui merkittävästi vuonna 1911. Yli kaksi tuhatta vuotta yhtäjaksoisesti kestänyt keisarivalta päättyi vallankumouksen myötä, ja Kiinasta tuli seuraavana vuonna tasavalta. Tästä alkoi Kiinassa valtiollinen hajaannus ja levoton aikakausi. Lundin mukaan kaaoksen taustalla oli keisarivallan päättymisen lisäksi aiemmin tapahtunut kehitys, joka liittyi Kiinan kyvyttömyyteen kohdata länsimaiden tekninen ja taloudellinen ylivoima. Myös voimakas väestönkasvu oli aiheuttanut sisäisiä levottomuuksia.³³ SLS:n työalueella levottomien olojen vaikutus alkoi näkyä 1910-luvun puolivälissä, jolloin Kiinan

²⁹ Sjöblom 1907, 28, 56, 61, 70–71, 78–80; Laine 1997, 248–250.

³⁰ KA SLA Hia 5 Läh. vuosikok. PK 4.–8.2.1917 Liite 2 Saarilahti Yleiskertomus v.1916; Saarilahti 1960, 76, 123, 132.

³¹ Sihvonen 1927, 76–77.

³² Sihvonen 1927, 64–66, 70–78; Saarilahti 1960, 80–87; Komulainen 1985, 68–69; Lund 2006, 58.

³³ Schlunk 1973, 284; Lund 2006, 21–23.

hajaannuksen lisäksi ensimmäinen maailmansota vaikeutti lähettien työskentelyä esimerkiksi siksi, että matkustaminen ja yhteydenpito vaikeutuivat.³⁴

Kiinan-työn vuodet 1915–1928

Tutkimusajankohdan vuosina SLS:n työn tilanne oli ehtinyt vakiintua alkuvuosista. Lähetystyössä käytettiin hyväksi havaittuja työmuotoja – saarnaamisen lisäksi esimerkiksi sairaanhoito- ja koulutyötä – ja Kiinan sisäisestä kaaoksesta ja maailmansodasta huolimatta lähetystyö kulki lähettien raporttien mukaan pitkälti entiseen tapaan. Lähettien määrä vaihteli kahdenkymmenen ja kolmenkymmenen välillä, ja lapsia oli vuosittain kymmenkunta. Vaikka lähettien vuosittainen lukumäärä pysyi lähes samana, vaihtuvuutta työntekijäjoukkoon toivat sairaudet, kotimaanlomat sekä uusien työntekijöiden saapuminen lähetyskentälle.³⁵

Vuosi 1915 oli SLS:n työssä vaihdosten vuosi, sillä monet työntekijät palasivat Suomeen, ja lähetyskentälle saapui uusia lähettejä.³⁶ Vuoden lopulla Suomesta saapuivat Signe, Väinö ja Kaisu Kantele sekä Sylvia Kjälström, Ella Myllylä ja Katri Mannerheimo. Uudet voimat olivat kaivattuja, vaikka kokeneet työntekijät olivat jättäneet lähtiessään suuria aukkoja täytettäväksi. Vaikka työ jatkui "kuten ennenkin", heijastui työntekijäpula lähettien mielestä koko yhteisöön ja myös lähetystyön tuloksiin.³⁷

Ensimmäisen maailmansodan konkreettisin vaikutus työlle oli kirje yhteyksien hidastuminen, mikä vaikeutti tiedonkulun lisäksi varojen lähettämistä Suomesta. Yhteys kotimaahan katkesi vuonna 1918 lähes kokonaan, ja tästä syystä lähetit olivat uudenlaisen tilanteen edessä, sillä ohjeita ja rahaa ei saatu. Poliittinen tilanne oli rauhaton, sillä sotajoukkoja ja rosvoja liikkui kaikkialla. Työtä raskauttivat katkenneiden kirje yhteyksien lisäksi lähettien sairastelu ja väsymys, mikä lisäsi uusien työntekijöiden tarvetta. Lähettien viesti kotimaahan oli, että työtä oli paljon, mutta voimat olivat vähäiset. Kiinan-työn esimiehenä toiminut K. A. Saari-lahti kuitenkin vakuutteli kotimaahan, että työ kulki edellisen vuoden tapaan verrattain normaalisti.³⁸ Työn jatkumisen korostaminen on vuosittaisissa raporteissa

³⁴ Neill 1990, 289, 427; Lund 2006, 10–11, 20–23.

³⁵ KA SLA Hia 4 Läh. vuosikok. PK 17–21.1.1916 Liite 1 Saari-lahti Yleiskertomus v. 1915.

³⁶ KA SLA Hia 4 Läh. vuosikok. PK 17–21.1.1916 Liite 1 Saari-lahti Yleiskertomus v. 1915.

³⁷ KA SLA Hia 5 Läh. vuosikok. PK 30.1–3.2.1918 Liite 1 Saari-lahti Yleiskertomus v. 1917; SLS VK 1915, 8–11.

³⁸ KA SLA Hia 5 Läh. vuosikok. PK 30.1–3.2.1918 Liite 1 Saari-lahti Yleiskertomus v. 1917; Hia 5 Läh. vuosikok. PK 16.2.–20.2.1920 Liite 1 Saari-lahti Yleiskertomus v. 1919; KA SLA Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 2.9.1920; SLS VK 1916, 10; SLS VK 1917, 12; SLS VK 1917, 16–17.

kuitenkin silmiinpistävän kaavamaista, ja viittaa lähettien haluun vakuuttaa kotimaan tukijat siitä, että työllä oli mahdollisuudet jatkua.

Sota ja levottomuudet aiheuttivat lähetyskentällä monenlaisia ongelmia, mutta kristillisyyden leviämislle eivät levottomat ajat kuitenkaan olleet pelkästään haitaksi, vaan esimerkiksi vuonna 1917 kiinalaisia oli kastettu enemmän kuin aiemmin SLS:n Kiinan-työn historiassa. Kastettujen suuren määrän syyksi esitettiin nimenomaan levottomia oloja, sillä ihmiset hakivat lähetysasemilta ulkoista suojaa.³⁹

Maailemansotaa enemmän Kiinan lähetitejä kosketti tutkimusajankohtana toinen sota, joka johtui vallankumouksen myötä alkaneista Kiinan sisäisistä levottomuuksista. Aikakausi oli Kiinan historiassa yksi hajanaisimmista ja sotaisimmista. Tutkimuksen kohteena olevat suomalaisperheet joutuivat kohtaaman sotimista Kiinassa koko oleskelunsa ajan, mutta etenkin 1920-luvun puolivälin jälkeen. Kiinan sisäinen kaaos toi lähettien elämään sotimisen ja rosvojoukkojen lisäksi myös kiinalaisten aatteellisen vastarinnan, sillä kiinalainen kansallistunne voimistui ja kristinuskoa sekä imperialismia vastustettiin voimakkaasti. Alkuvuosien lähetystyölle otollinen ilmapiiri alkoi muuttua, kun kristinuskonvastaiset aatteet levisivät Kiinassa 1920-luvun alussa.⁴⁰ Olot olivat vuosikymmenen alusta asti epävarmat, ja vaikka paikoin työalueella oli "ulkonaisesti tyyntä", tilanne kehittyi sekasortoisempaan suuntaan uskonnonvastaisuuden ja ulkomaalaisvihan levitessä.⁴¹ Tilanne oli vaihteleva, sillä välillä lähetit elivät "hiljaista työnteon arkea", välillä tilanne oli hyvin rauhatonta sodan odottamista. Toisinaan levottomuudet estivät tai hidastivat työtä merkittävästi, sillä ihmisiä kuoli, rosivot tuhosivat sivuasemia ja paikasta toiseen liikkuminen vaikeutui.⁴²

Vuodet 1926–1928 muodostivat Kiinan ja Suomen Lähetysseuran Kiinan-työn historiassa ennen kokemattoman ajanjakson. Hajaannus ja sotiminen yltyivät Kiinan sisäiseksi sodaksi, ja tapahtumilla oli merkittäviä vaikutuksia kaikkien Kiinassa olleiden lähetystyöntekijöiden työmahdollisuuksiin.⁴³ Elämä lähetyskentällä hankaloitui konkreettisesti, sillä levottomuuksia ja sotimista oli lähetysasemien lähistöllä, työalueella matkustaminen muuttui lopulta mahdottomaksi, ja lähettien

³⁹ KA SLA Hia 5 Läh. vuosikok. PK 30.1–3.2.1918 Liite 1 Saarilahti Yleiskertomus v. 1917.

⁴⁰ Lund 2006, 31, 59–61, 63.

⁴¹ KA SLA Hia 7 Läh. vuosikok. PK 25.–29.2.1923 Liite 8 Collan "Kiinan työalamme vuonna 1923".

⁴² KA SLA Hia 5 Läh. vuosikok. PK 4–8.2.1917 Liite 2 Saarilahti Yleiskertomus v.1916; Läh. vuosikok. PK 30.1–3.2.1918 Liite 1 Saarilahti Yleiskertomus v. 1917; KA SLA Hp 37 Inkeri Koskikallion päiväkirja 25.4.1925.

⁴³ Koskikallio 1927, 65; Neill 1990, 427; Lund 2006, 30–31, 65.

turvallisuus oli ajoittain uhattuna. Ajanjakso oli myös henkisesti raskas. Kevään 1927 aikana suurin osa Kiinassa olleista eri lähetysjärjestöjen työntekijöistä oli evakuoitunut pois Kiinan sisäosista, ja osa oli palannut kotimaahan asti. Inkeri ja Toivo Koskikallion perhe jäi muutamien muiden lähettien kanssa työalueelle, ja he seurasivat sotaa hyvin läheltä.⁴⁴ Ajankohdan tapahtumia on tarkasteltu tarkemmin tässä tutkimuksessa luvussa 3.3 Perheet levottomuuksien keskellä.

⁴⁴ KA SLA Hp 37 Inkeri Koskikallion päiväkirja kevät 1927; Lund 2008; Lund 2006, 71–73.

2 Koti ja kutsumus Kiinassa

2.1 Erilaisten perheiden yhteinen kutsumus

Puoli vuosisataa lähettien perhe-elämää Kiinassa

Lähettien avioituminen, lastensaanti ja perhe-elämä olivat keskeinen osa Kiinan lähettiyhteisön tapahtumia etenkin 1910- ja 1920-luvuilla, mutta myös koko SLS:n Kiinan-työn jakson eli vuosien 1901–1953 ajan. Aiemman SLS:n perheisiin liittyvän tutkimuksen puuttuessa esittelen tässä luvussa kootusti tietoja perheistä myös oman tutkimusajankohtani ulkopuolelta. Tutkimuksen liitteenä olevassa taulukossa (Liite 1) on tiedot yksittäisten lähettien siviilisäädystä, mahdollisesta avioitumisajankohdasta, lapsista sekä Kiinassa vietetystä ajasta.

SLS:n työssä Kiinassa oli yhteensä 25 avioparia, joista yhdeksän oli avioitunut ennen työhön lähtöään. Kiinassa solmittiin 16 avioliittoa, joten naimattomana lähteneestä 20 miehestä vain neljä pysyi naimattomina. Naimattomia naisia oli enemmän, sillä heitä oli lähetyskentällä miehiä enemmän. Naimisissa olevia naisia on taulukossa yksi enemmän kuin miehiä, sillä Tellervo Korpivaara (myöhemmin Wilenius) avioitui amerikkalaisen lähetystyöntekijän kanssa. Muut SLS:n lähetit solmivat avioliittoa vain toistensa kanssa.¹ Alla olevassa taulukossa (Taulukko 1) olen esittänyt SLS:n työntekijöiden kokonaismäärät Kiinan-työn vuosilta. Lähetystyökautensa aikana avioituneet on taulukossa laskettu naimisissa olleisiin.

1. Kiinassa olleiden SLS:n lähettien kokonaismäärät vuosina 1901–1953:	
miehiä, naimisissa*	25
miehiä, naimattomia	4
naisia, naimisissa*	26
naisia, naimattomia	33
aikuiset yht.	88
* Naimisissa olleisiin merkityistä miehistä 16 ja naisista 17 lähti työhön naimattomana. SLS:n Kiinan-lähettien keskinäisiä avioliittoa solmittiin vuosina 1901–1953 yhteensä 25, joista 16 Kiinassa.	

Taulukko 1. SLS:n työntekijämäärät Kiinassa vuosina 1901–1953.

¹ KA SLA Ad 1–4 Työntekijämatrikkeli I, Kena 2000, 150.

SLS:n työntekijäperheissä oli lähetyksentällä yhteensä 44 lasta, joista neljä oli syntynyt ennen perheen tuloa Kiinaan. Lähettien perheisiin syntyi 39 lasta, ja lisäksi yhdellä perheellä oli kiinalainen ottolapsi. Lasten kuolemat olivat SLS:n yhteisössä yleisiä, sillä joka neljäs lapsista kuoli.² Kuten alla olevasta taulukosta (Taulukko 2) on havaittavissa, lasten syntyvyys oli korkeimmillaan vuodesta 1911 eteenpäin ja alkoi laskea 1920-luvun loppuvuosina. Taulukko kuvastaa hyvin tämän tutkimuksen kohdevuosina ollutta perheiden huippukautta. Vaikka vuosittainen syntyneiden määrä ei minään vuonna noussut yli kolmen, oli koko työn vahvuuteen verrattuna etenkin 1910-luku lapsirikasta aikaa SLS:n yhteisössä.

vuosi	synty- neitä	vuosi	synty- neitä	vuosi	synty- neitä	vuosi	synty- neitä	vuosi	synty- neitä
		1910	0	1920	3	1930	2	1940	0
1901	0	1911	1	1921	0	1931	0	1941	1
1902	0	1912	1	1922	3	1932	0	1942	1
1903	0	1913	2	1923	1	1933	0	1943	1
1904	0	1914	2	1924	2	1934	1	1944	1
1905	0	1915	3	1925	3	1935	0	1945	1
1906	1	1916	2	1926	3	1936	1	1946	0
1907	0	1917	1	1927	1	1937	0	1947	0
1908	0	1918	2	1928	0	1938	1	1948	0
1909	0	1919	2	1929	0	1939	0	1949–1953	0

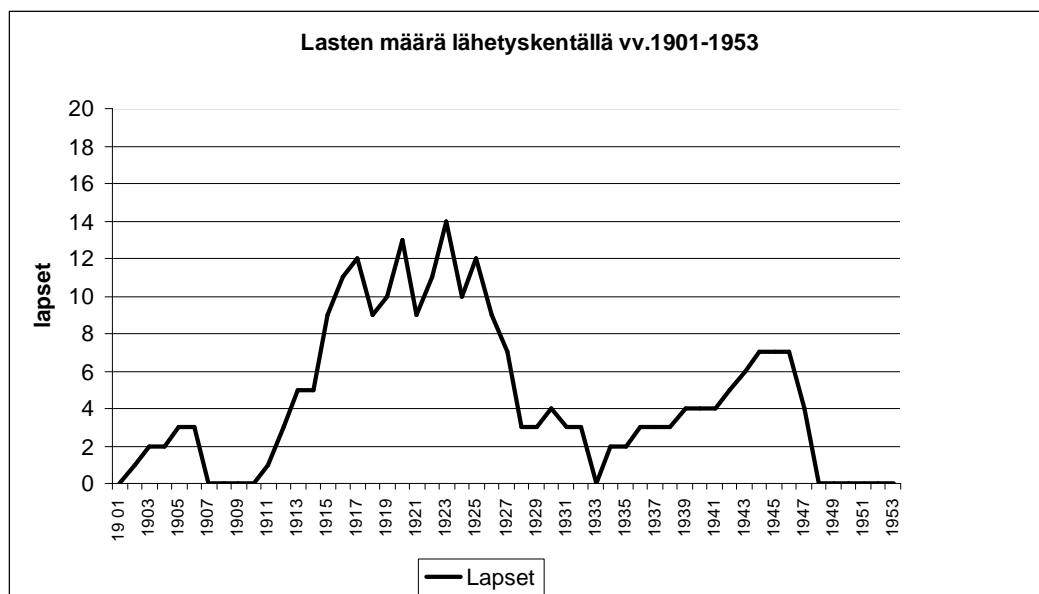
Taulukko 2. Lähetyksentällä Kiinassa vuosittain syntyneiden SLS:n lähettien lasten määrät.

Suomalaisten perheiden lapsia oli lähetyksentällä eniten vuosina 1913–1924. Lasten vuosittainen määrä on esitetty alla olevassa kaaviossa (Taulukko 3) koko SLS:n Kiinan-työn ajalta. Kaaviossa ovat mukana Kiinassa syntyneiden lisäksi Suomesta tulleet lapset. Eniten lapsia oli vuonna 1923, jolloin perheiden määrä oli korkeimmillaan. Lapsia oli tuolloin 14 ja aikuisia 30. Kanteleet palasivat Suomeen vuonna 1923 neljän lapsensa kanssa ja Collanien suurperhe kuuden lapsensa kanssa seuraavana vuonna, ja heidän paluunsa myötä lapsia oli seuraavina vuosina vähemmän. Viimeiset SLS:n työntekijäperheeseen kuuluneet lapset poistuivat SLS:n työalueelta vuonna 1946.³ Kiinassa olleista lapsista suurin osa oli alle kou-

² Liite 1.

³ KA SLA Ad 1–4 Työntekijämatrikkeli I.

luikäisiä, mutta viidessä perheessä oli lapsia, jotka olivat Suomeen palatessaan 9- ja 10-vuotiaita. Vanhin Kinassa ollut suomalaislapsi oli 14-vuotias.⁴⁵

Taulukko 3. Vuosittainen SLS:n lähettien lasten kokonaismäärä Kiinassa v. 1901–1953.⁶

SLS:n työssä oli vuosina 1901–1953 yhteensä 15 perhettä, joihin syntyi lapsia ennen ensimmäistä työkautta tai sen aikana. Näistä vain neljä perhettä oli Kiinassa useamman kuin yhden työkauden, joka oli yleensä seitsemän vuoden mittainen. Useiden perheiden miehet palasivat vielä seuraavalle tai seuraaville työkausille ilman perheitään. Esimerkiksi Eliel ja Hellin Aunon ensimmäinen lapsi syntyi pariskunnan palattua ensimmäiseltä työkaudeltaan, ja Eliel Auno palasi tämän jälkeen lähetystyöhön yksin, joten hänen lapsensa eivät käyneet Kiinassa. Perheellisten lisäksi oli useita aviopareja, jotka eivät palanneet toiselle työkaudelle. Pariskunnille myöhemmin Suomessa syntyneet lapset saattoivat olla syynä sille, etteivät perheet palanneet lähetystyöhön.⁷ Syyt perheiden palaamattomuuteen liittyivät lasten koulunkäyntimahdollisuuksien puuttumiseen, terveydellisiin syihin, levottomiin oloihin ja henkilökohtaisiin tekijöihin.⁸

Kaikkien lähetystyössä olleiden perheiden elämään ja päätöksiin vaikutti sitoutuminen lähetystyöhön ja asettuminen Suomen Lähetysseuran johtokunnan mää-

⁴ Vuonna 1930 syntynyt Aino Mirjam Korhonen kuoli Kiinassa vuonna 1944.

⁵ KA SLA Hia 4 Läh. vuosikok. PK 17–21.1.1916 Liite 1 Saarilahti Yleiskertomus v. 1915.

⁶ KA SLA Ad 1–4 Työntekijämatrikkeli I. Taulukossa on esitetty vuosittainen yhteissumma vuoden aikana lähetyskentällä olleista ja syntyneistä lapsista.

⁷ KA SLA Ad 1–4 Työntekijämatrikkeli I.

⁸ KA SLA Hp 14 Signe Kantele appivanhemmilleen 4.12.1921; Kena 2000, 94.

räysvallan alle. Johtokunta kontrolloi lähettien työskentelyä, sijoittumista ja kotimaanlomia sekä lähettien kihlautumista ja avioitumista. Lähettien lisäksi johtokunta kontrolloi myös lapsia, sillä se asetti sellaiset lapset, joiden vanhemmat olivat lähetystyössä, oman ylijohtonsa alle heidän täysi-ikäisyyteensä asti.⁹

Vaikka lähetyskentällä elettiin perheiden näkökulmasta välillä hyvin vilkasta aikaa, Suomen Lähetysseuran virallisten ohjeiden ja kannanottojen sekä SLS:n julkaisujen valossa perheiden tilanteet, perheenäidit ja lapset jäivät 1900-luvun alkuvuosikymmeninä huomiotta ja virallisten lähetystyöntekijöiden varjoon. Lähetystyöntekijöiden vaimot saivat virallisen lähetystyöntekijän aseman vuonna 1930, jolloin SLS:n johtokunnan laatimissa säännöissä lähettien vaimojen asema tuli tasavertaiseksi muiden lähettien kanssa. Tätä ennen he olivat virallisen kannan mukaan lähettien puolisoita, eivätkä he esimerkiksi saaneet palkkaa, vaikka olisivat tulleet työhön itsenäisinä lähetteinä. Suomalaiset vaimot ottivat kuitenkin Kiinassa osaa työhön ja osallistuivat lähettien kokouksiin. Kirsti Kenan tutkimuksessa korostuu useissa kohdin lähetin vaimon vähäpätöisempi ja avustava rooli, huonot vaikutusmahdollisuudet virallisissa kysymyksissä sekä lähetystyön ensisijaisuus perheeseen nähden. Aikakauden kristillisen perhekäsityksen mukaan vaimo oli miehensä määräysvallan alla. Kena esittää, että 1900-luvun alun lähetysaarnajan vaimo oli "äänioikeudeton syrjästä seuraaja", joka sai mieheltään tietoa lähetyskentän tapahtumista, jos sai. Lähetin vaimon asema on nähty myös muissa lähetysjärjestöissä ahtaana ja naisella on nähty olleen arvoa vain miehensä kautta, sillä vaimon rooli oli olla äiti ja miehensä tukija.¹⁰ Kaikki tutkijat eivät ole samaa mieltä naisten vähäpätöisestä asemasta, sillä esimerkiksi amerikkalaisia lähetystyöntekijänaisia tutkineen Pierce Beaverin mielestä naisten rooli tiedettiin lähetyskentällä korvaamattomaksi sekä lähetystyön että perheen kannalta.¹¹

Myös lapsiperheiden tapahtumat jäivät Kenan mielestä huomiotta. Hän toteaa, että virallisissa asiakirjoissa, esimerkiksi lähettien kokouspöytäkirjoissa ja vuosikertomuksissa, ei mainittu lainkaan lähettien lapsia. Kähärän mukaan SLS:n suhtautuminen etenkin työn alkuvuosina heijasteli aikakauden ajattelua. Lapsen oikeudet ja yksilöllisyys eivät korostuneet, ja lapsia käsiteltiin virallisissa kannanotoissa lähinnä työn hyödyn näkökulmasta.¹² Lapset ja vaimot jäivät vähälle huomiolle, ja vuosikertomuksissa saatettiin jättää mainitsematta jopa koko lähettiyh-

⁹ KA SLA Hb 1 "Ohjeita Suomen Lähetysseuran lähettejä varten 1906".

¹⁰ Beaver 1968, 60–68; Sporre 1981, 1, 18; Robert 1996; Markkola 2000, 117; Kena 2000, 27, 39–40, 56–61.

¹¹ Beaver 1968, 52–53.

¹² Kähärä 1996, 5–6.

teisöä koskettaneet, perheiden traagiset tapahtumat. Mahdolliset lähettienkokouksissa käsitellyt perheisiin liittyneet kysymyksetkin liittyivät työn tarpeisiin. Muutamassa lähettienkokouksessa käsitelty lasten koulutuskysymys ei liittynyt ensisijaisesti lasten tarpeisiin vaan SLS:n haluun taata tulevaisuuden työntekijöitä lähetyksentälle. Myös muissa lähetyssseuroissa pidettiin yllä tavoitetta "tuottaa uusia lähetystyöntekijöitä", joten lähettien lasten koulunkäynnin tarpeeseen suhtauduttiin ymmärtävästi.¹³

SLS:n Kiinan työn aloittanut Hannes Sjöblom palasi perheensä kanssa Suomeen vuonna 1906, sillä Ellen Sjöblom oli vakavasti sairas. Tukijoille jouduttiin kertomaan tärkeän työntekijän työn keskeytymisestä, mutta palaamisen aiheuttaneet perhesyyt mainittiin hyvin ohimennen. Hannes Sjöblomia kuvailtiin korvaamattomaksi, työlleen antautuvaksi, perheensä ja itsensä uhraavaksi työntekijäksi, jonka poistuminen lähetyksentältä oli suuri menetys.¹⁴ Perheiden tapahtumien vähäinen rooli asiakirjoissa saattoi liittyä SLS:n johdon ylläpitämään julkisuuskuvaan: perheisiin liittyneiden tapahtumien painoarvoa ei haluttu korostaa, etteivät työn tukijat kotimaassa olisi epäilleet lähettien ajan kuluvan pelkästään perheen parissa.

Virallisten asiakirjojen ja lähetyksjulkaisujen taso valaisee lähettien elämää vain työn näkökulmasta. Tilannetta on kuitenkin muistettava katsoa myös lähetyksentän todellisuuden näkökulmasta. On totta, että perheiden kysymykset jäivät lähetystyötä koskevissa raporteissa ja pöytäkirjoissa hyvin marginaaliseen asemaan. Virallisten asiakirjojen maininnat perheiden tapahtumista olivat kirjoittajasta riippuvaisia; osa läheteistä sivusi lyhyesti perheensä tapahtumia, mutta suurin osa ei maininnut niistä.¹⁵

Arkitodellisuuteen liittyi paljon muutakin kuin lähetystyön taso: avioitumisia, syntymiä, kuolemia, sairautta sekä lisäksi onnellista "kotoista" perhe-elämää. Monista näistä asioista ei kuitenkaan kirjoitettu pöytäkirjoissa ja vuosikertomuksissa, vaan painopiste oli lähetystyön saavutuksissa. Esimerkiksi Väinö Kantele ei vuoden 1916 vuosikertomuksessaan maininnut Saara-tyttärensä syntymästä, vaikka se oli perheelle tärkeä tapahtuma.¹⁶ Vuonna 1920 Erland Sihvonen kirjoitti olevansa kiitollinen hyvästä vuodesta ja siitä, ettei heiltä ollut puuttunut mitään. Hän eiertonut kyseisenä vuonna perheensä kokemasta menetyksestä eli kesällä tapahtu-

¹³ KA SLA Hia 7 Läh. vuosikok. PK 30.1.–1.2.1922 § 62; Läh. vuosikok. PK 25.–29.1.1924 § 9; Beaver 1968, 48; Miller 1982, 3–6, 59; Bowie 1999, 1; Semple 2003, 187–189.

¹⁴ Silvennoinen 1991, 82.

¹⁵ KA SLA Hia 4 Läh. vuosikok. PK. 17–21.1.1916 liite 4 Korhonen ja liite 5 Kokamägi.

¹⁶ KA SLA Hp 14 Signe Kantele vanhemmilleen 3.2.1917; SLS VK 1916, 35.

neesta tyttövauvan syntymisestä kuolleena, vaikka tapauksesta raportoineen Inkeri Haahden mukaan vauvan kuolema koski kovasti Erland Sihvosen "hellään sydämeen".¹⁷ Henkilökohtaisesta menetyksestä puuttuva maininta vuosikertomuksessa ei kuitenkaan tarkoittanut sitä, ettei se olisi vaikuttanut Sihvosen perheeseen ja koko yhteisöön.

Vaikka perhetapahtumista ei mainittu raporteissa kotimaahan, ei lähettiyhteisöllä ollut toisinaan muuta mahdollisuutta kuin ottaa perhetilanteet huomioon toiminnassaan. Esimerkiksi vuonna 1920 lähetit joutuivat päättämään vuosikokouksensa odotettua aikaisemmin, jotta perheiden miehet saattoivat palata kotiin auttamaan siellä sairaana olleita perheitään. Lasten ja puolisoitten sairastelut sekä perheenäidin lähtö synnytyksen vuoksi toiselle paikkakunnalle vaikuttivat miesten työskentelymahdollisuuksiin. Esimerkiksi Väinö Kantele joutui toisinaan olemaan pois työtehtävistä vaimonsa sairastelun vuoksi.¹⁸ Perhesyyt oli otettava kokonaisuudessa huomioon, ja toisinaan perhesyyt myös rajoittivat työntekomahdollisuuksia. Vaikka Suomessa SLS:n asiakirjoissa ja julkaisuissa työntekijäperheiden naiset ja lapset jäivät taka-alalle, oli lähetystyön todellisuus Kiinassa hyvin elämänmakuista.

Kanteleen perhe

Signe Heikel (vuodesta 1906 Heikinheimo, avioiduttuaan Kantele) syntyi Rovaniemellä 29.11.1890. Tyttärensä kokoamien elämäkertatietojen mukaan Signe Heikel oli saanut kotonaan kristillisen kasvatuksen ja toiminut nuorena aktiivisesti erilaisissa luottamustoimissa, esimerkiksi raittiusseuran puheenjohtajana. Hän muutti ylioppilaaksi päästyään ja sairaanhoitajaksi opiskeltuaan Oulusta Helsinkiin, missä hän työskenteli sairaanhoitajana raajarikkoisten lasten kodissa. Hän tustui työpaikassaan tulevaan aviomiehensä Väinö Kanteleeseen, joka suunnitteli lähtöä lähetystyöhön. Signe Heikinheimo oli ihannoinut nuorena serkkuaan Helmi Heikinheimoa, joka oli lääkärinä lähetystyössä Kiinassa, mutta hänen vanhempiensa olivat jyrkästi vastustaneet lähetystyöstä kiinnostuneen tyttärensä suunnitelmia lähteä Kiinaan. Tutustuminen Väinö Kanteleeseen tarjosi kuitenkin Signe Heikinheimolle mahdollisuuden lähteä. Heikinheimon vanhemmat kommentoivat paris-

¹⁷ KA SLA Hp 36 Inkeri Haahden päiväkirja 1.7.1920; SLS VK 1920, 61–63.

¹⁸ KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 27.2.1920, Väinö Kanteleelle 22.8.1920; äidilleen 21.4.1922.

kunnan pikaista kihlautumista hätääntyneellä sähkösanomalla: "Jumala varjelkoon lastamme hullutuksilta."¹⁹

Väinö Vilhelm Kantele (syntynyt 13.8.1882) ehti toimia muun muassa pappina Helsingin Diakonissalaitoksessa ja Pasilassa ennen lähtöään Kiinaan. Signe ja Väinö Kantele vihittiin avioliittoon Iin pappilassa helmikuussa 1913. Pikaista kihlausta seurasi niin pikainen avioituminen, että pariskunnan vihkinyttä sukulaispappia täytyi muistuttaa sulhasen nimestä kuiskaamalla. Väinö Kantele jakoi vaimonsa kanssa kiinnostuksen lähetystyöhön, ja hän oli myös kiinnostunut Aasian uskonnoista. Pariskunta ilmoittautui SLS:n palvelukseen tilanteessa, jossa Kiinatyössä oli työntekijäpula, eikä Väinö Kantele käynyt lähetyskoulua vaan lähti perheineen suoraan Kiinaan.²⁰

Kanteleen perheen ensimmäinen lapsi Kaisu Salome Kantele syntyi 1.10.1914 ja oli vain 11-kuukautinen "pikku käärö"²¹ lähtiessään vanhempiansa kanssa Siperian halki Kiinaan seuraavan vuoden syksyllä. Lähetystyöhön lähtemiseen tarvittiin usein lujaa vakaumusta ja seikkailunhalua. Kaisu Lehtosen (omaa sukua Kantele) mielestä hänen vanhempiansa ratkaisi lähteä alle vuoden ikäisen lapsen kanssa Kiinaan osoitti ennen kaikkea rohkeutta, vaikka hän arveli vanhempiansa olleen myös seikkailunhaluisia.²²

Kiinassa Kanteleen perhe asettui aluksi yhdelle SLS:n lähetysasemista, Tayungin kaupunkiin. Uusien lähettien oli alkuun opiskeltava paikallista kieltä, joten Väinö Kantele aloitti kieliopintonsa Tayungissa. Vuonna 1917 perhe siirtyi Tzelin asemalle, jossa Väinö Kantele toimi asemanhoitajana vuoteen 1923, eli perheen kotiinpaluuseen saakka.²³ Tzelin kaupunki, jossa Kanteleiden lisäksi asuivat myöhemmin myös Koskikalliot, oli noin 4 000 asukkaan kaupunki Jangtse-joen erään sivujoen rannalla.²⁴

Kaisu Kantele sai Saara-pikkusiskon vuoden 1916 elokuussa. Toukokuussa 1918 Signe ja Väinö Kantele menettivät kuukauden ikäisen, sairaana syntyneen Liisa-tyttärensä. Samassa yhteydessä Signe Kantele joutui viettämään sairaalassa useita kuukausia heikon terveytensä vuoksi. Tytärsarja jatkui Maija-Leenan syn-

¹⁹ KA SLA Hp 13 "Signe Salome Kanteleen – elämänvaiheita koonnut Kaisu Lehtonen os. Kantele"; Korhonen 1927b, 190.

²⁰ Korhonen 1927b, 190.

²¹ KA SLA Hp 14 Signe Kantele appivanhemmilleen 1.10.1920.

²² KA SLA Hp 13 "Signe Salome Kanteleen – elämänvaiheita koonnut Kaisu Lehtonen os. Kantele"; Neill 1990, 247.

²³ Korhonen 1927b, 190.

²⁴ KA SLA Deb 2 "Muistiinpanoja tarkastuksista – kiinalaisella lähetysalallamme 30.1.–12.4.1914, Tarkkanen."

tyessä 25. syyskuuta vuonna 1920. Sinä aikana, jonka Kanteleet viettivät Kiinassa, syntyi vielä viides tytär Liimi Annikki joulukuussa 1922. Suomessa perheeseen syntyivät vielä kuudes tytär Sirkka sekä poika Hanno.²⁵

Kuva 1. Kanteleen perhe. Kuva Kanteleen perheestä on otettu Tzelissä marraskuussa 1922. Kuvassa ovat Saara (vas.), Väinö, Signe, Maija-Leena ja Kaisu Kantele sekä Jekku-koira. (Kuva: SLS:n Kuvapalvelu).

Väinö Kantele työskenteli evankelioimistyössä ja Tzelin asemanhoitajana. Hän vastasi Tzelin alueen sivuasemien toiminnasta. Signe Kanteleella ei ollut virallisen lähetystyöntekijän asemaa, mutta perheestä huolehtimisen lisäksi hän otti osaa sairaanhoitotyöhön sekä työhön kiinalaisille lapsille tarkoitetuissa lastentarhassa ja koulussa.²⁶

Perheen kotiinpaluun syinä olivat pitkäaikainen oleskelu Kiinassa ja Väinö Kanteleen ristiriidat SLS:n lähetysjohtajan sekä muutaman lähetyskentällä olleen työntekijän kanssa. Erilaiset työhön liittyneet erimielisyydet olivat vaivanneet Väinö Kanteleen työskentelyä jo Tzeliin asettumisesta lähtien. Hänen aikansa oli mielestään kulunut "hyödyttömissä ristiriidoissa", jotka liittyivät esimerkiksi rahankäyttöön ja kiinalaisiin työntekijöihin. Kanteletta epäiltiin epärehellisyydestä. Hän kirjoitti erimielisyyksistään useampaan otteeseen vanhemmilleen ja appivan-

²⁵ KA SLA Ad 1–4 Työntekijämatrikkeli.

²⁶ KA SLA Hp 13 "Signe Salome Kanteleen – – elämänvaiheita koonnut Kaisu Lehtonen os. Kantele".

hemmilleen, muttei tarkemmin eritelty kiistan taustoja tai yksittäisten kiistojen sisältöjä, vaan totesi ristiriitojen taustalla olleen monia asioita. Hän koki, ettei hänellä ollut tilaa SLS:n työssä.²⁷ Kantele oli yrittänyt tehdä sovintoa lähetysjohtajan kanssa, mutta keskustelua vaikeutti todennäköisesti se, että Kantele oli omasta mielestään ollut kaikissa kiistaan liittyvissä asioissa oikeassa ja muut väärässä. Tirlannetta sivusta seuranneen Inkeri Koskikallion mielestä Väinö Kantele oli ollut ankara mielipiteissään, mutta toiminut rehellisesti ja hyvää tarkoittaen sekä tullut väärin tuomituksi. Väinö Kanteleen työhön liittyneet ristiriidat eivät olleet ensimmäisiä laatuaan, sillä hänellä oli ollut ongelmia työssään Suomessa, ja lähtö Kiinaan oli tapahtunut ristiriitaisissa merkeissä.²⁸

Lähetyskentälle palaaminen oli Kanteleille epätodennäköinen ajatus työkauden loppuaikoina. Signe Kantele arveli, ettei heillä olisi enää "Kiinaan tuloa" kiistojen jälkeen. Tästä syystä Kiinan-kodin hyvästijättö oli kotiinpaluun lähestyessä vaikeaa, vaikka se sisälsikin paljon iloista odotusta kotimaan näkemisestä. Signe Kantele oli iloinen siitä, että Inkeri ja Toivo Koskikallio jäivät jatkamaan heidän työtään ja asumaan heidän kotiinsa heidän lähtönsä jälkeen.²⁹ Väinö Kantele erosi Suomeen päästyään Suomen Lähetysseuran palveluksesta, mutta palasi seuran palvelukseen ja Kiinaan ilman perhettään vuonna 1936 ja toimi Kiinassa vielä kaksi työkautta vuoteen 1951 asti.³⁰

Koskikallion perhe

Kalvolassa 14.1.1892 syntynyt Selma Inkeri Hannuntytär Haahti³¹ oli innostunut lähetystyöstä perheen muutettua SLS:n lähetystalolle Helsinkiin vuonna 1904. Hänen isänsä Hannu Haahti oli SLS:n palveluksessa Suomessa ja toimi muun muassa seuran apulaisjohtajana. Inkeri Haahti oli tutustunut lähetystyöhön pääosin isänsä työn kautta. Hän kirjoitti ylioppilaaksi vuonna 1912 ja suoritti sen jälkeen sairaanhoitokurssin. Sairaanhoitokurssin tavoitteena oli saada lähetystyöhön so-

²⁷ KA SLA Deb 3 Matti Tarkkanen Kertomus tarkastusmatkasta Kiinaan Suomen Lähetysseuran työalalla Hunanissa jouluk. 7.p. – huhtik. 11.p. 1922 kohta 3; KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 5.10.1922, Väinö Kantele vanhemmilleen 28.3.1922, Väinö Kantele anopilleen 6.8.1922.

²⁸ KA SLA Eaa 30 Väinö Kantele Tarkkaselle 5.7.1914; KA SLA Hp 14 Väinö Kantele vanhemmilleen 28.3.1922; KA SLA Hp 35 Inkeri Koskikallio vanhemmilleen 25.2.1923.

²⁹ KA SLA Hp 13 "Signe Salome Kanteleen – – elämänvaiheita koonnut Kaisu Lehtonen os. Kantele"; KA SLA Hp 14 Signe Kantele appivanhemmilleen 9.6.1922 ja 8.10.1922; äidilleen 5.10.1922.

³⁰ KA SLA Ad 1–4 Työntekijämatrikkeli I; Nikkilä Pertti 2002, 340.

³¹ Tutkimuksessa on käytetty Inkeri Haahden (myöhemmin Koskikallion) kirjeitä ja päiväkirjoja ajalta ennen ja jälkeen hänen avioitumisensa. Käytän hänen tyttönimeään Haahti viitatessani tapahtumiin ja lähteisiin ajalta ennen 15.7.1922. Tästä päivämäärästä eteenpäin hän oli Inkeri Koskikallio.

veltuva ammatti, ja valmistuttuaan vuonna 1915 Inkeri Koskikallio haki naislähetyskouluun Helsingissä. Hakemuksessaan hän kirjoitti tunteneensa jo pitkään vahvaa kutsua lähteä lähetystyöhön "pakanain keskuuteen". Ennen lähtöään Kiinaan hän toimi joitakin vuosia Helsingissä opettajana ja sairaanhoitajana.³²

Juho Toivo Forsberg, myöhemmin Koskikallio, syntyi Nastolassa 26.10.1889. Hän oli ollut nuoruudessaan hyvin kiinnostunut lähetystyöstä ja idän uskonnoista, minkä vuoksi hän hakeutui lähetyskouluun. Tätä ennen Koskikallio opiskeli opettajaksi Rauman seminaarissa ja toimi sotavankien kasvatustyössä. Lisäksi hän suoritti lähetyskoulun sekä opiskeli Helsingin yliopistossa kasvatustiedettä ja englantia. Hän lähti Kiinaan laivalla Englannin, Yhdysvaltojen ja Japanin kautta maaliskuussa 1920 yhtä aikaa Inkeri Haahden ja kahden muun suomalaisen kanssa.³³

Koskikallion perheeseen syntyi Kiinan-työkauden aikana kolme poikaa. Esikoinen Toivo Tapani syntyi 28.4.1923, Pentti Juhani syntyi 1.1.1925 ja Hannu Taneli 26.12.1926. Perheeseen syntyi Suomessa Kalevi Kustaa sekä tytär Aili Ella Marjatta.³⁴

Koskikalliot palasivat Suomeen vuonna 1928. Toivo Koskikallio toimi lähetystyössä Kiinassa ilman perheettään vuodet 1930–1935 sekä vuodet 1937–1947. Tämän jälkeen hän toimi SLS:n palveluksessa Hongkongissa vuodet 1952–1956 ja Taiwanissa vuodet 1956–1957 sekä vuodet 1962–1964.³⁵

³² KA SLA Ad 1–4 Työntekijämatrikkeli I; Ebb 1 Inkeri Koskikallion hakemus naislähetyskouluun 29.5.1915; Korhonen 1927b, 192.

³³ KA SLA Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 28.3.1920; Koskinen 1927a, 192.

³⁴ KA SLA Ad 1–4 Työntekijämatrikkeli I.

³⁵ KA SLA Ad 1–4 Työntekijämatrikkeli I; Nikkilä P. 2002, 343.

Kuva 2. Koskikalliot ja Laura Nyberg (vas.). Takana vasemmalta Toivo, Inkeri ja Taneli Koskikallio sekä perheelle läheinen lähetti Laura Nyberg. Edessä vasemamlta Pentti ja Tapani Koskikallio.

2.2 Lähetyssasema perheiden elinympäristönä

Lähetien kodit

Lähetystyöntekijät asuivat perheineen lähetyssasemilla, jotka olivat SLS:n työhön ja lähetien kodeiksi hankittuja rakennuksia tai rakennuskomplekseja. Tzelin lähetyssasema, jolla Kanteleen ja Koskikallion perheet asuivat, oli jaettu kahteen osaan, joista toisella puolella asuivat suomalaiset ja "kiinalaisella puolella" kiinalaiset työntekijät. Asema koostui 1913 ostetusta talosta, joka sijaitsi suurehkolla tontilla ja joka oli lähetyssjohtaja Haahden mielestä "toistaiseksi mukiin menevä". Aseman huoneita oli työntekijöiden lisäksi opetustiloina ja potilaiden vastaanotto-tiloina, joten perheillä oli aseman tilanteesta riippuva määrä huoneita omassa käytössään. Aseman ympärillä oli muuri ja porttia vartioi portinvartija, mikä lisäsi lähetien mielestä turvallisuudentunnetta.³⁶

Perheillä oli kodissaan palvelijoita, sillä heidän palkkaamisensa oli helppoa ja edullista. Palvelijat olivat yleisiä lähetystyöntekijöiden perheissä eri lähetysskentillä ja mahdollistivat sekä miehen että vaimon keskittymisen työntekoon.³⁷ Kanteleen perheellä oli Tzelissä asuessaan lähes koko ajan kolme palvelijaa: kokki, sisäpoika ja lastenhoitaja. Palvelijat olivat tiiviisti läsnä perheen elämässä, joten heistä tuli usein läheisiä perheelle. Signe Kantele oli tottunut palvelijoiden läsnäoloon niin hyvin, että kokin ajoittainen poissaolo aiheutti hänellä tiukkoja tilanteita keittiössä. Suomeen lähdön ollessa lähellä Signe Kantele arveli etenkin lasten kaipaavan Kiinan-kodin palvelijoiden ympäröimää elämää. Samaan aikaan Väinö Kantele arveli puolestaan palvelijoiden puuttumisen kotimaassa aiheuttavan Signe Kantelelle "monta kovaa" ennen kotimaan oloihin tottumista. Perheet tottuivat palvelijoiden lisäksi Kiinassa erilaiseen kohteluun kuin Suomessa. Esimerkiksi perheiden kesäretkillä vuoristossa oli mukana kantaja eväitä ja vaatteita varten.³⁸

Signe Kantele piti perheensä kodista Kiinassa. Hänen mielestään heidän kotinsa huoneet olivat aurinkoisella säällä "hyvin hauskat", tosin kylminä ja sateisina päivinä koko koti tuntui kolkolta.³⁹ Vuonna 1917 Signe Kantele koki elävänsä rauhallisessa kodissa rakkauden ja ulkonaisten lahjojen yltäkylläisyydessä. Hän piti

³⁶ KA SLA Deb 2 "Muistiinpanoja tarkastuksista – kiinalaisella lähetyssalallamme 30.1.–12.4.1914, Hahti."; KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 3.10.1917 (1.10.1917); KA SLA Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 22.4.1922.

³⁷ Hyatt 1976, 69; Robert 1996, 79.

³⁸ KA SLA Hp 14 Signe Kantele vanhemmilleen 3.2.1917, äidilleen 1.10.1917, 18.4.1919, 6.12.1921 ja 18.3.1922, Väinö Kantele anopilleen 6.8.1922; KA SLA Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 20.8.1920.

³⁹ KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 1.10.1917 ja 7.12.1917.

kodin sisustuksesta ja oli erityisen iloinen miehensä tekemästä remontista, joka oli tehnyt kodista kodikkaamman. Keväällä 1921 Signe Kantele kuvasi kotiaan appivanhemmilleen:

Soisinpa että voisitte pistäytyä luoksemme hetkiseksi – nyt kun meillä on kodikas, lämmin nurkkakin mihin teidät istuttaisimme. Olen niin monta kertaa halunnut saada urkituksi Väinöltä, mitä hän pitää uudesta huonejärjestyksestä, mutta hän on aina vastannut, etteivät miehet ajattele semmoisia. Siksi iloni on suuri, kun hän kerran aivan kysymättä rupesi sanomaan, että nyt tuntuu kuin meillä olisi koti, kun on paikka mistä aina löytää ihmisiä. Hän tarkoitti sillä ruokasalin viereistä pientä huonetta, mikä on oikea "perhe-tupa". Siellä on koko päivän tulta pienessä kamiinassa, joka sentään hehkuu lämpöä aika hauskaasti, sinne kannan Maija-Leenan aamupesulle ja sinne Kaisu ja Saara tulevat käsiään lämmittelemään tai riisikakkuja hiilloksella paistamaan.⁴⁰

Kanteleen perheen kotia ympäröi suuri puutarha, joka oli perheelle tärkeä ja jossa kasvoi kukkia ympäri vuoden. Puutarhassa kasvoi perheen käyttöön myös vihanneksia, joiden kypsyminen Kiinan ilmastossa kesti vain muutaman viikon.⁴¹ Puutarhan hoitaminen oli perheen yhteistä ajanvietettä. Signe Kantele arveli puutarhan kukkasten tekevän parhaansa keventääkseen Väinö Kanteleen mieltä, ja työskentely ulkona teki hänestä hyvää raskaan ajattelutyön vastapainoksi. Väinö Kanteleenkin mielestä puutarhanhoito oli "parasta lepoa hermoille". Perheen puutarha oli Signe Kanteleen mielessä hienosti hoidettu, ja hän oli tyytyväinen, että lapset oppivat rakastamaan "isän monipuolista kukkatarhaa". Koskikalliot jatkoivat aseman puutarhan hoitoa Kanteleiden lähdettyä, ja puutarhanhoidosta tuli heillekin perheen yhteinen harrastus.⁴²

Inkeri Koskikallio oli onnellinen saadessaan yhteisen kodin miehensä kanssa. Jo ennen kodin perustamista astioiden pesu ja kodinhoidolliset tehtävät tuntuivat tärkeiltä, sillä hän sai harjoitusta tulevaa kotiaan varten. Hän toivoi saavansa vanhempansa vierailemaan heidän pieneen kotiinsa ja lupasi lähettää piirustukset ja selostukset asunnosta sukulaisilleen. Kun Koskikalliot avioituttuaan asettuivat uuteen kotiinsa, Inkeri Koskikallio oli onnensa kukkuloilla ja raportoi lähinnä pelkästään kodin iloisista tunnelmista ja sisustuksellisista ratkaisuksista.⁴³ Myös Toivo Koskikallio oli saanut nauttia "syvää iloa ja hiljaista rauhaa" uudessa "omassa pikkukodissa".⁴⁴

⁴⁰ KA SLA Hp 14 Signe Kantele appivanhemmilleen 1.10.1920 (30.9.1920) ja 23.1.1921.

⁴¹ KA SLA Hp 14 Signe Kantele appivanhemmilleen 3.4.1921, äidilleen ja siskoilleen 18.4.1921, äidilleen 20.4.1921, appivanhemmilleen 18.10.1921.

⁴² KA SLA Hp 14 Signe Kantele appivanhemmilleen 3.4.1921 ja 18.10.1921, äidilleen ja siskoilleen 18.4.1921 ja 20.4.1921; KA SLA Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 4.3.1925 ja 23.10.1925.

⁴³ KA SLA Hp 35 Inkeri Koskikallio vanhemmilleen 19.10.1922; KA SLA Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 8.4.1922, 7.6.1922, 20.7.1922 ja 24.10.1922.

⁴⁴ KA SLA Eac 24 Toivo Koskikallio Matti Tarkkaselle 26.2.1924.

Lähetystyöntekijä Erland Sihvonen kuvasi SLS:n työntekijöiden asunto-oloja sen sijaan huonoiksi. Hänen mielestään ainainen rahapula vaikutti siihen, että työntekijöiden oli tyydyttävä "hatariin" ja "kiinalaismallisiin" asuntoihin. Sihvonen oli sitä mieltä, ettei ollut nähnyt minkään muun maan lähetysaarnajilla niin huonoja asuntoja kuin suomalaisilla Kiinassa.⁴⁵ Signe Kanteleen ja Inkeri Koskikallion kuvaukset herttaisista kodeista olivat vahvasti ristiriidassa Sihvosen mieltipiteen kanssa. Kokemus kodin miellyttävyydestä saattoi olla myös asenneratkaisu. Inkeri Koskikallio oli tyytyväinen siihen, että hän sai Kiinassa pysyvän kodin ja oli sen yksinkertaisuudesta huolimatta tyytyväinen. Signe Kantele puolestaan koki oman ja lastensa elämän rajoittuvan aseman sisälle,⁴⁶ eikä karuista oloista valittaminen olisi luultavasti auttanut, sillä yksinkertaisiin asumisoloihin ei voinut merkittävästi vaikuttaa. Kodin herttaisuuden korostaminen saattoi siis olla osittain myös tyytymistä vallitseviin oloihin.

Puitteet lähetysasemilla olivat vaatimattomammat kuin Suomessa, eikä samantyyppisiä tiloja ja varusteita ollut saatavilla. Elinolot Suomessa alkoivat viehättää Signe Kanteletta pitkän Kiinassa olon jälkeen, ja hän pohti, millaista olisi asua mukavuuksin varustetussa isossa kodissa, jollaisista hän oli lukenut lehdistä. Suomalaiset saivat kodinhoitoon neuvoja toisiltaan, mutta pysyivät kiinni suomalaisessa kodinhoitokulttuurissa myös sukulaisten kirjoittamien kirjeiden sekä sukulaisten lähettämien Kotiliesi-lehtien avulla. Suomalaisen perheiden kodeissa länsimaisuus ja suomalaisuus sekä kiinalaisuus sekoittuivat. Kenan mukaan suomalaiset loivat viihtyisyyttä koteihinsa sekä suomalaisilla että kiinalaisilla koriste-esineillä. Koskikalliot tilasivat uutta kotia varten Yhdysvalloista esimerkiksi ruokailuvälineitä ja kodintekstiilejä, mutta hankkivat paljon kiinalaisia huonekaluja, verhoja ja astioita. Kotimaasta tuotujen pöytäliinojen ja valokuvien tarkoitus oli helpottaa koti-ikävä.⁴⁷

Jane Hunterin mukaan amerikkalaiset lähetystyöntekijät pyrkivät rakentamaan kotiensa sisustuksella ja elämäntyyllillä Amerikkaa ympärilleen, sillä he halusivat kokea amerikkalaisen kodin ilmapiirin Kiinan kaukaisissa kolkissa. Amerikkalaiset perheet toivat mukanaan kotimaastaan lähes kaikki kodissa tarvittavat tarvikkeet,

⁴⁵ Sihvonen 1991, 150–152.

⁴⁶ KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 1.10.1917, 22.2.1919 ja 31.2.1922, appivanhemmilleen 8.11.1921.

⁴⁷ KA SLA Hp 14 Signe Kantele appivanhemmilleen 5.12.1920 ja 4.5.1922 (29.4.1922), "Rakkaalle Ullalle" 8.7.1920; äidilleen 15.10.1922, Kaisu Kantele Signe Kanteleelle marraskuussa 1922; KA SLA Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 6.3.1925, 5.5.1922, 12.7.1922 ja 24.1.1923; KA SLA Hp 37 10.11.1925, 14.1.1926, 18.3.1926 ja 14.3.1927; Kena 2000, 311–312.

valokuvat ja tekstiilit sekä tilasivat niitä tarvittaessa lisää Yhdysvalloista. Taustalla oli tavoite tuoda amerikkalainen sivilisaatio ja elämäntapa osaksi lasten elämää.⁴⁸ Suomalaisten perheiden tavoitteena oli luoda viihtyisä koti, mutta Signe Kantele ja Inkeri Koskikallio eivät mainitse, että kotielämään tai kodin tyyliin olisi liittynyt samanlaisia ideologioita kuin amerikkalaisilla.

Vaikka lähetit saattoivat olla seikkailunhaluisia lähtiessään Kiinaan ja vaikka perheet elivät keskellä vierasta kulttuuria, oli arkielämä lähetysasemalla toisinaan hyvin tavanomaista. Inkeri Koskikallion päivät kuluivat usein kaikessa hiljaisuudessa, "tavallisessa kotihommassa", eikä hänellä ollut päivistään "mitään erikoista" kerrottavaa. Hän oli tyytyväinen, että sai viettää aikaansa "sellaisessa herttaisessa hiljaisessa kodin ilossa" ulkopuolella tapahtuvista levottomuuksista huolimatta. Hän painotti, että elämä oli usein "tavallisen onnellista", eikä hänellä ollut erikoisia asioita kerrottavanaan, vaikka päivä oli mennyt hyvin ja iloisesti.⁴⁹

Kanteleen perheen päivät olivat Signe Kanteleen mukaan toisinaan tavallisia ja hiljaisia, jolloin ei kuulunut juuri muuta kuin hyttysten surinaa. Signe Kantele iloitsi tapahtumista, jotka toivat vaihtelua heidän elämäänsä. Esimeriksi muiden suomalaisten lähettien vierailut toivat asemalle eloa.⁵⁰ Signe Kantele arvosti rauhaa, ja ajatteli keväällä 1921, että oli "suuri armo", ettei heidän elämässään tapahtunut mitään mielenkiintoista.⁵¹ Hän kuvasi tavallista sunnuntaipäivää:

Nyt on sunnuntai-iltapäivä. Väinö tuossa ruokasalissa lukee "Uutta Suomea" ja väliin kertoo lukemiaan. Minä taas istun lepotuolissa tässä viereisessä huoneessa kirjoitan ja Saara tuossa lattialla kiinnittää toisiinsa värillisiä papereita ketjuksi. Kaisukin oli tässä, mutta pyysi saada mennä ulos leikkimään. Maija-Leena pieni nukkuu yläkerrassa ensin huvitettuaan meitä kaikkia naurullaan ja näyttelemällä hampaitaan, jotka pilkistävät esille ikenistään.⁵²

Signe Kantele ja Inkeri Koskikallio kirjoittivat toistuvasti olevansa onnellisia Kiinassa, mutta kaipasivat myös kotimaahan. Signe Kanteleen mukaan Suomeen läheneet lähetit olivat vakuutelleet kirjeissään eläneensä Kiinassa elämänsä parasta aikaa. Elämä Kiinassa verrattuna elämään Suomessa aiheutti ristiriitaisia ajatuksia. Signe Kantele kertoi monien Kiinassa olleiden olleen pettyneitä Suomeen pa-

⁴⁸ Hunter 1984, 105, 107, 128, 129.

⁴⁹ KA SLA Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 27.5.1920, 24.6.1920, 27.10.1920, 8.5.1922, 11.5.1922, 27.10.1922, 5.1.1923, 8.2.1923, 18.2.1923, 26.4.1923 ja 1.1.1924; KA SLA Hp 37 Inkeri Koskikallion päiväkirja 5.10.1925, 3.12.1925, 17.5.1926, 29.7.1926 ja 24.1.1927.

⁵⁰ KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 7.12.1917 ja 22.2.1919, appivanhemmilleen 10.5.1921.

⁵¹ KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen ja siskoilleen 22.4.1921 (18.4.1921).

⁵² KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 3.4.1921.

lattiaan. Hän arveli sen johtuvan siitä, että poissa ollessa he kuvittelivat kotimaan epätodellisen hyväksi.⁵³

Inkeri Koskikallio kaipasi välillä takaisin "herttaisen sievään" Suomeen. Toisaalta Kiinan-koti oli hänelle rakas, eikä hän olisi halunnut sitä toisenlaiseen vaihtaa, ja hän toivoi myös voivansa viettää elämänsä Kiinassa lähetystyössä.⁵⁴ Signe Kanteleen unelmien koti oli sellainen, jossa saisi asua yhdessä perheensä, äitinsä ja miehensä vanhempien kanssa. Toisaalta "vasta taivaassa" oli Signe Kanteleen mielestä kuitenkin oikea, rauhallinen ja hyvä koti. Hän ei myöskään olisi halunnut vaihtaa Kiinan-kotiaan toisenlaiseen. Signe Kanteleen koti oli hänelle rauhan tyyssija silloin kun ympärillä oli "monenlaista melskettä". Vain kaksi viikkoa myöhemmin hän kuitenkin ilmaisi ristiriitaisen kokemuksen ja nimitti perhettään irtolaisiksi Kiinassa. Kun Kanteleen perheen Suomeen lähtö oli jo tiedossa, Signe Kantele kertoi kodin Kiinassa tulleen perheelle erityisen rakkaaksi.⁵⁵ Naisten tunnekokemukset kodista Kiinassa olivat pääosin myönteisiä, mutta naiset kokivat kotinsa toisinaan hyvin väliaikaiseksi.

***"Tämä toveripiiri on pieni, läheinen ja omainen"*⁵⁶**

Elämä lähetysasemalla tarkoitti usein tiivistä kanssakäyntiä samalla asemalla asuvien SLS:n muiden lähettien sekä kiinalaisten työntekijöiden kanssa. Lähetit elivät lähetyskentällä kaukana Suomessa olleista sukulaisista, joten perheen jälkeen läheisimmät ihmiset olivat yleensä samalla asemalla asuneet muut lähetit sekä koko Kiinassa ollut SLS:n yhteisö. Ydinperhe-elämä alkoi yleistyä 1900-luvun alkupuolella Suomessa, mutta Kiinassa lähetysasema oli tiivis yhteisö ja oman perheen lisäksi perheeseen laskettiin kuuluvaksi muitakin. 1920-luvun lopussa Kiinassa perheen perustanut Iida Korhonen laski perheeseensä miehensä lisäksi kuuluvan myös perheen ulkopuolisia jäseniä: "Sitten siihen – – [voi] laskea neiti Lampisen. – – Sitten on kaksi kiinalaista poikaa palvelijoina. Jos sitten laskee koko aseman väen niin taitaa tulla 70–80 paikkeille."⁵⁷ Riippuen siitä, kenet perheeseen laski, saattoi se olla siis hyvinkin suuri, ja yksityiselämän rajat hyvin erilaiset kuin Suomessa.

⁵³ KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 7.4.1919, 13.8.1920 ja 20.4.1921; Hp 36 Inkeri Koskikallion pk 18.6.1922.

⁵⁴ KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 7.4.1919, 13. – 15.11.1921 ja appivanhemmilleen 3.9.1922; KA SLA Hp 35 Inkeri Koskikallio vanhemmilleen 21.10.1924; KA SLA Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 6.3.1922.

⁵⁵ KA SLA Hp 14 Signe Kantele appivanhemmilleen 3.4.1921, 23.4.1921, 10.5.1921, 31.5.1922, äidilleen 25.2.1922 (22.2.1922).

⁵⁶ KA SLA Hp 35 Inkeri Koskikallio vanhemmilleen 17.2.1924.

⁵⁷ IKK Iida Korhonen veljelleen 29.4.1930.

Lähettien suhteet muodostuivat keskenään niin tiiviiksi, ettei niiden tiiviyttä voinut Inkeri Koskikallion mukaan ulkopuolinen käsittää. Hän ja Signe Kantele pitivät yhteyttä muiden suomalaisten kanssa tärkeänä.⁵⁸ Naiset tulivat läheisiksi ystäviksi ja pitivät yhteyttä senkin jälkeen kun Kanteleet olivat palanneet Suomeen. Kirsti Kenan mukaan naislähetit eivät aina tulleet toimeen keskenään, mutta etenkin miespuolisilla lähetystyöntekijöillä oli työhön liittyviä erimielisyyksiä.⁵⁹ Signe Kantele ja Inkeri Koskikallio eivät juuri maininneet mahdollisista erimielisyyksistä tai ongelmista muiden lähetystyöntekijöiden kanssa. Signe Kantele mainitsi äidilleen ainoastaan ristiriidasta, joka hänen miehellään oli muutami- en SLS:n työntekijöiden kanssa. Hän toivoi, että ristiriidoista huolimatta he voisivat jäädä Kiinaan, vaikka toisaalta ymmärsi, että hänen miehensä täytyi pitää kiinni periaatteistaan.⁶⁰

Inkeri Koskikallio nimitti muita suomalaisia lähetejä "meikäläisiksi" ja koki yhdessä vietetyt hetket tärkeiksi. Signe Kantele puhui muista läheteistä positiiviseen sävyyn. Hän oli kiitollinen siitä, että naimattomista naisläheteistä oli apua esimerkiksi lastenhoidossa, silloin kun apu oli tarpeen.⁶¹ Signe Kanteleen mukaan naiset halusivat säilyttää rakkauden ja rauhan, ja hän arveli erityisesti naisten pelkäävän lähetystyöntekijöiden välisiä riitoja. Signe Kantele oli varovainen kirjoittaessaan muiden lähettien asioista ja muistutti äitiään usein olemaan kertomatta asioita eteenpäin. Myös Inkeri Koskikallio varoi levittämästä ikäviä käsityksiä. Hänelle tilanteeseen loi lisää varovaisuutta hänen isänsä rooli SLS:n johdossa, ja hän ei halunnut olla muiden lähettien silmissä erikoisasemassa, joten hän oli varovainen sanoissaan.⁶² Vaikka kaikki lähetit eivät olleet yhtä läheisiä tai pidettyjä kuin toiset,⁶³ oli rauhan ja rakkauden säilyminen luultavasti tietoinen pyrkimys, jotta lähettien välinen yhteistyö saatiin sujumaan.

Lähettiperheiden lapset tulivat toisinaan hyvin läheisiksi samalla asemalla asuneiden lähettien kanssa. Esimerkiksi pitkäaikainen naistyöntekijä Laura Nyberg

⁵⁸ KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 15.1.1917, 24.6.1917 ja 26.7.1919, appivanhemmilleen 3.9.1922; KA SLA Hp 35 Inkeri Koskikallio vanhemmilleen 17.2.1924; KA SLA Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 21.10.1926; KA SLA Hp 37 Inkeri Koskikallion päiväkirja 6.1.1925, 11.7.1926 ja 22.4.1927; Häggman 1996, 47.

⁵⁹ KA SLA Hp 13 Inkeri Koskikallio Signe Kanteleelle 23.5.1922; KA SLA Hp 14 Väinö Kantele vanhemmilleen 28.3.1922.

⁶⁰ KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 8.6.1921.

⁶¹ KA SLA Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 22.3.1922, 26.3.1922 ja 19.4.1922.

⁶² KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 7.4.1919, 8.7.1921 ja 10.7.1921; KA SLA Hp 35 Inkeri Koskikallion päiväkirja 23.7.1921.

⁶³ KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 27.2.1920 ja 18.3.1922; KA SLA Hp 35 Inkeri Koskikallio vanhemmilleen 25.2.1923, 29.6.1924; KA SLA Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 25.2.1923.

oli läheinen molemmille perheille ja lapsille. Tapani Koskikallio oli äitinsä mukaan vauvana perheettömien naisten "pikku aarre".⁶⁴ Myös Kanteleen lapset olivat "tädeille" tärkeitä. Maija-Leena Kantele oli kaikkien lemmikki ja erityisen ihastunut lähetystyöntekijä Kalle Korhoseen, "jonka sylistä hän ei tahdo lähteä – –, vaan painaa vaan päänsä hänen olkapäätään vastaan niin kuin pieni jänönpoikanen".⁶⁵ Lähetejä pyydettiin lasten elämään mukaan myös kummisuhteen kautta. Esimerkiksi Maija-Leena Kantele sai kummikseen Laura Nybergin ja Liimi Kantele Inkeri ja Toivo Koskikallion.⁶⁶

Etenkin naimattomat naiset olivat läsnä lähettiperheiden lasten elämässä käytännön syistä. Naislähetit olivat apuna vanhempien lasten hoidossa esimerkiksi silloin, kun äidit lähtivät synnyttämään.⁶⁷ Vuonna 1922 Inkeri Koskikallio hoiti Kanteleen perheen lapsia lähes kaksi kuukautta Signe Kanteleen ollessa sairaalassa synnyttämässä. Kanteleen lapset vaativat hoitoa päivin ja öin, joten Inkeri Koskikallio joutui nukkumaan lasten kanssa eikä kotona tuoreen aviomiehensä luona. Myös perheelliset naiset pyrkivät auttamaan toisiaan perhetilanteiden niin vaatiessa. Katri Ojanperä oli keväällä 1919 niin sairas, että Signe Kantele otti hänet hoitoonsa Tzelin asemalle, vaikka Kanteleen perheessä oli kaksi pientä lasta.⁶⁸

SLS:n työalueen pääasemat olivat etäällä toisistaan, joten osa Kiinassa olleista SLS:n läheteistä tapasi toisiaan vain kesäisin ja vuosikokouksissa. Alusta asti suurin osa läheteistä matkusti kesäkuukausiksi Kuling-vuorelle kesäsiirtolaan, missä oli työaluetta viileämpi ilmasto ja paljon eri lähetysseurojen työntekijöitä kesää viettämässä. Uudet työntekijät totuttelivat paikallisiin oloihin Kulingissa, sillä sen oli havaittu olevan terveydellisistä syistä tärkeää. Kuling oli myös muiden kuin suomalaisten lähettien kesäviettopaikka, joten suomalaiset pääsivät kesän aikana tapaamaan toistensa lisäksi muiden maiden lähetejä.⁶⁹

Perheet pitivät tärkeinä lasten kontakteja muiden suomalaislasten kanssa Kulingissa. Lasten elinpiiri Kiinassa oli erilainen kuin Suomessa, sillä heillä oli sisarus-
tensa lisäksi vain vähän kontakteja muiden suomalaislasten kanssa. Lapsiperheet

⁶⁴ KA SLA Hp 14 Signe Kantele appivanhemmilleen 30.1.1920; KA SLA Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 10.6.1920, 25.2.1923 ja 22.9.1923; KA SLA Hp 37 Inkeri Koskikallion päiväkirja 12.3.1926.

⁶⁵ KA SLA Eac 19 Sylvia Kjälström Matti Tarkkaselle 14.10.1925; KA SLA Hp 14 Signe Kantele appivanhemmilleen 2.8.1921.

⁶⁶ KA SLA Hp 14 Signe Kantele "rakkailleen" 26.12.1921; KA SLA Hp 36 28.1.1924; Hp 37 Inkeri Koskikallion päiväkirja 24.9.1927

⁶⁷ KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 24.6.1917 ja 18.4.1919.

⁶⁸ Hp 35 Inkeri Koskikallio vanhemmilleen 25.12.1922; Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 17.11.1922.

⁶⁹ KA SLA Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 16.8.1920; Saarilahti 1960, 76, 88, 113; Komulainen 1985, 66; Lund 2006, 51.

eivät yleensä asuneet keskenään samalla lähetysasemalla. Signe Kanteleen mielestä oli hauska nähdä pienten suomalaisten ystäväysten kohtaamista, vaikkakin paljon keskenään olleet lapset vierastivat muita lapsia.⁷⁰

SLS:aa laajempi yhteisö, johon suomalaiset kuuluivat, oli protestanttisten lähetysjärjestöjen lähettien muodostama yhteisö. Kiinassa oli etenkin amerikkalaisia lähetystyöntekijöitä ja 1900-luvun alkupuolen lähetystyö oli hyvin pohjoisamerikkalaisen kulttuurin sävyttämää. Kaikkein eniten Yhdysvalloista tuli lähetystyöntekijöitä Kiinaan 1910- ja 1920-lukujen taitteessa. Suomalaiset olivat heidän kanssaan tekemisissä.⁷¹ Etenkin vuosittainen kokoontuminen Kulingiin toi suomalaiset amerikkalaisten ja esimerkiksi muiden pohjoismaalaisten vaikutuspiiriin, ja lähetit saivat yhteisistä kokoontumisista vaikutteita toisiltaan. Suhtautuminen amerikkalaisiin ei kuitenkaan ollut täysin välitöntä. Kuvaava ilmaus suhtautumisesta amerikkalaisiin oli Inkeri Koskikallion toteamus eräästä saarnasta: "Se tuntui niin vieraalta, niin amerikkalaiselta."⁷² Hän kertoi lisäksi, että amerikkalaisten läsnäolo hänen esikoisensa synnytyksessä vaikutti lasta varten tehtyihin valmisteluihin. Vauvaa varten oli varattava normaalia hienompia vaatteita, sillä vauva joutui heti synnyttyään "amerikkalaisten kanssa tekemisiin". Inkeri Koskikallio arveli lapsen tarvitsevan hienompia vaatteita, jotta amerikkalaiset eivät pitäisi suomalaista äitiä välipitämättömänä. Signe Kanteleen mukaan amerikkalaiset vaativat parempaa ja erilaista kohtelua sairaaloissa kuin muut länsimaalaiset.⁷³

Näistä esimerkeistä voi nähdä samankaltaisuuksia sen kanssa, miten amerikkalainen lähetystyö on nähty kirjallisuudessa. Amerikkalaista lähetystyötä leimasivat kolonialistiset aatteet, ja lähetystyö oli selvästi kulttuuri-imperialistista verrattuna suomalaisen lähetystyön tavoitteisiin. Amerikkalaiset lähetystyöntekijät levittivät kristinuskoa ja kristillistä perheihannetta, mutta he halusivat samalla levittää myös amerikkalaista vapautta, tasa-arvoa ja yhteiskuntarakennetta. Amerikkalaiset halusivat edustaa hyvinvoivaa sivilisaatiota omasta mielestään erittäin moraalittomassa ja rauhattomassa ympäristössä. Lisäksi he halusivat toimia esimerkkinä muulle maailmalle ja tuoda vapauden Kiinaan.⁷⁴

⁷⁰ KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 15.1.1917, 24.6.1917, 22.2.1919, 24.5.1919, 26.7.1919 ja 1.7.1921, appivanhemmilleen 3.9.1922; Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 21.10.1926; Hp 37 Inkeri Koskikallion päiväkirja 11.7.1926 ja 22.4.1927.

⁷¹ Yates 1994, 8; Lund 2006, 52.

⁷² KA SLA Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 27.6.1920.

⁷³ KA SLA Hp 14 Signe Kantele Väinö Kantelelle 22.10.1922; Hp 35 Inkeri Koskikallio vanhemmilleen 21.1.1923.

⁷⁴ Hyatt 1976, 87; Miller 1982, 2, 245; Grimshaw 1983, 514; Hunter 1984, 229; Robert 1996, 412; Lund 2006, 52.

Lähetysjohtajat Jooseppi Mustakallio ja Matti Tarkkanen ajattelivat suomalais-ten tekevän lähetystyötä "puhtaasti uskonnollisista" motiiveista, eli eri tavalla kuin amerikkalaiset. Vaikka maailmanlaajuinen protestanttinen lähetystyö muodostui myös SLS:n taustaksi, poikkesi suomalaisten käsitys amerikkalaisesta valtanäkemyksestä, joka liitti lähetystyöhön siirtomaaintressit. Tosiasiassa siirtomaapolitiikan puuttumisesta huolimatta suomalaisissa oli vahvasti sisäänrakennettuna länsimaisuus, vaikka he totesivat tekevänsä kulttuurilähetyksestä vapaata lähetystyötä.⁷⁵ Sisäänrakennettu länsimaisuus heijastui esimerkiksi lähettien käsityksiin omien perhe- ja kasvatuskäsitystensä paremmuudesta suhteesta kiinalaisiin näkemysiin. Kiinalaiseen ajatteluun verrattuna suomalaisilla ja amerikkalaisilla oli hyvin yhteneviä näkemyksiä esimerkiksi perhe-elämästä. Näitä näkemyksiä on tarkasteltu tämän tutkimuksen myöhemmissä luvuissa.

⁷⁵ Saarilahti 1960, 108–110, 136; Laru 2004, 66; Laru 2005 93–94; Lund 2006, 23–24; Leikola 2007, 48–50.

3 Perhetapahtumia lähetyskentän arkitodellisuuden keskellä

3.1 Lähettien parisuhde

"Saa vihkiä!"¹

1900-luvun alun Suomessa avioliittoja solmittiin myös muista kuin tunnesyistä, mutta rakkausavioliitto ja avioliiton luonne ”kahden kauppana” alkoi korostua.² Lähettien puolisonvalintaa on käsitelty useissa lähettinaisia koskevissa tutkimuksissa. Kirsti Kenan mukaan ei ole mahdollista arvioida, kuinka monet ennen lähetystyöhön lähtöään avioituneet lähetit solmivat avioliittonsa romanttisen rakkauden perusteella.³ Lähteistä ei selviä myöskään Signe Heikinheimon ja Väinö Kanteleen pikaisen kihlautumisen ja avioitumisen taustoja.⁴ Parisuhteen synnyn taustalla oli rakastuminen tai lähetyskutsumus – tai molemmat näistä.

Dana L. Robert toteaa, että avioliittojen solmimisen motiivina oli usein kutsumus, ja romanttinen rakkaus syntyi vasta myöhemmin. Monet lähetystyöhön aikoneet miehet olivat valmiita avioitumaan ilman romanttisia tunteita saadakseen vaimon tuekseen ja avukseen lähetyskentälle. Naisille avioituminen puolestaan tarjosi mahdollisuuden päästä lähetystyöhön. Romanttiset tekijät eivät lähetysseurojen mielestä saaneet olla ainoita puolisonvalintaan liittyviä tekijöitä, vaan puolison tuli olla sopiva lähetystyöhön.⁵ Jotkut lähetysseurat erityisesti kannustivat miespuolisia työntekijöitään avioitumaan ja elämään normaalia perhe-elämää, sillä avioliiton katsottiin suojaavan miestä haureudelta. Signe Kantele oli sitä mieltä, että oli parasta, mikäli kentälle saapuvilla miesläheteillä oli puoliso mukanaan. Vaimon puuttuminen vaikeutti arjen hoitoa ja naimattomien naistyöntekijöiden kanssa työskentelyä sekä aiheutti yksinäisyyttä.⁶

Lähettien puolisonvalintaa ei ole tutkittu myöskään lähetyskentällä solmittujen avioliittojen osalta. Tutkimusajankohtana eli vuosina 1915–1928 SLS:n lähettiyhteisössä Kiinassa vietettiin seitsemät häät. Etenkin 1910-luku oli perheiden perustamisen kannalta vilkasta aikaa, sillä puolet vuosina 1901–1953 solmituista kuu-

¹ KA SLA Hp 35 Hannu Haahti Inkeri Haahdelle ja Toivo Koskikalliolle 13.6.1922.

² Utrio 1997, 139.

³ Kena 2000, 63 – 64.

⁴ KA SLA Ad 1–4 Työntekijämatrikkeli; Hp 13 ”Signe Salome Kanteleen – elämänvaiheita koonnut Kaisu Lehtonen os. Kantele”.

⁵ Beaver 1968, 53; Miller 1982, 77; Grimshaw 1983, 496; Hunter 1984, 90; Robert 1996, 20.

⁶ KA SLA Hp 14 Signe Kantele appivanhemmilleen 17.11.1917.

destatoista avioliitosta solmittiin vuosina 1910–1919.⁷ Esimerkiksi Else ja Martin Meedar, Katri ja Jaakko Ojanperä sekä Hellin ja Eliel Auno olivat seurustelleet ja kihlautuneet jo Suomessa, mutta osa läheteistä tutustui tuleviin puolisoihinsa vasta Kiinassa. Lähetystyöntekijä Arvid Flinck oli etsinyt lähetystyöhön sopivaa elämänkumppania ennen lähtöään Suomesta ja kihlautui keväällä 1922 kirjeitse Hilda Mäkelän kanssa, joka oli tuolloin vielä Suomessa.⁸

Inkeri Haahti selitti omaa puolisonvalintaansa vanhemmilleen todeten, ettei halunnut vanhempiansa ajattelevan hänen avioituneen Kiinassa tulleen yksinäisyyden tai ikävän vuoksi vaan rakkaudesta. Inkeri Haahti ja Toivo Koskikallio opiskelivat kieltä ja työskentelivät omilla tahoillaan kaksi vuotta ennen avioitumistaan. Inkeri Haahti alkoi kirjoittaa Toivo Koskikalliosta päiväkirjassaan ja kirjeissään helmikuussa 1922, vasta pariskunnan kihlautumisen jälkeen. Hänellä oli ollut tunteita Toivo Koskikalliota kohtaan jo matkalla Kiinaan. Alkuvuonna 1922 hän alkoi ajatella yhä useammin, että Toivo Koskikallio voisi olla hänelle sopiva elämänkumppani, mikäli Jumala niin "suuren ihanan lahjan" hänelle soisi.⁹ Toivo Koskikallio pyysi kirjeitse Inkeri Haahden vanhemmilta suostumusta heidän avioitumiselleen. Hän oli taistellut koko ajan Kiinassa Inkeri Haahtia kohtaan tunteinaan tunteita vastaan ja koettanut todistaa itselleen, että avioituminen oli mahdollista. Hänestä heidän elämänsä olosuhteet olivat erilaiset, sillä Inkeri Haahti oli kasvanut "hienosti sivistyneessä kodissa" ja saanut sivistyneen kasvatuksen. Hän kirjoitti itsestään:

Minä olen saanut vain hiukan sivistyksen rippeitä, enkä siksi omaa sitä hengen jaloutta minkä tiedän Inkerillä olevan. Minulla ei sitäpaitsi ole nimeä eikä mainetta. Olenhan vain yksinäinen lähetysaarnaja, hautautunut tänne Kiinan sydämeen, jossa tahtoisin elämäni päivät kuluttaa Herran palveluksessa.¹⁰

Toivo Koskikallio oli päättänyt pysyä naimattomana ja ajatteli, että olisi ehkä voinut onnistuakin, ellei Inkeri Haahti olisi ollut Kiinassa. "Toisinaan luulin olevani hänenkin suhteensa voitolla, mutta yhä uudestaan ja uudestaan tuo tunne voimakkaana sydämeeni syttyi", hän kirjoitti.¹¹

Alkuvuonna 1922 järjestetyssä lähettien vuosikokouksessa Inkeri Haahti ja Toivo Koskikallio tapasivat jälleen toisensa. Kokouspäivien aikaan Toivo Koski-

⁷ KA SLA Ad 1–4 Työntekijämatrikkeli; Liite 1.

⁸ KA SLA Ad 1–4 Työntekijämatrikkeli; Hp 36 Inkeri Haahden päiväkirja 4.6.1922; Komulainen 1985, 66; Kena 2000, 38.

⁹ KA SLA Hp 35 Inkeri Haahti vanhemmilleen 12.2.1922.

¹⁰ KA SLA Hp 35 Toivo Koskikallio Inkeri Haahden vanhemmille 11.2.1922.

¹¹ KA SLA Hp 35 Toivo Koskikallio Inkeri Haahden vanhemmille 11.2.1922.

kallio ei kuitenkaan saanut tilaisuutta kertoa tunteistaan. Lopulta paluumatkalla hän sai tilaisuuden:

Illan hämärtyessä seisoi kahden veneen etukeulassa ihaillen suurenmoisia vuoria, joitten välistä veneemme liukui virtaa alas. Siinä venemiesten soutuessa ja laulaessa avasin sydämeni Inkerille. En voi tässä sanoiksi pukea sitä, mitä sydämessäni tunsin tuona hetkenä, kun sain kuulla Inkerin vastauksen. Sanomattoman onnen tunne täytti koko olentani kun hän kertoi kuinka hänkin oli taistellut tunteittensa kanssa minun suhteeni ja rukouksessa jättänyt asian Herran eteen pyytäen Häneltä oikeaa ratkaisua ja piti tätä Jumalan vastauksena rukoukseen pitäen sitä Jumalan tahtona, että me yhdessä kulkisimme elämämme taipaleen.

Inkeri Haahti ja Toivo Koskikallio lupautuivat toisilleen tuossa koskiveneessä 6.2.1922. Asia pidettiin muilta jonkin aikaa salassa, mutta jo ennen kihlauksen julkistamista oli lähetystyöntekijä Sakari Collan kysynyt Koskikalliolta: "Miten käynee haahdelle koskikallioissa?"¹²

Kuukauden päästä kihlautumisestaan Toivo Koskikallio kuvasi tunteitaan: "Olen saanut maistaa onnen täyteyttä saadessani tuntea rakastavani suloisen olennon olevan likelläni."¹³ Hän oli rakastanut Inkeri Haahtea aiemmin "salaa ja varkein". Inkeri Haahti puolestaan oli kiitollinen siitä, ettei Toivo Koskikallio ollut aiemmin puhunut hänelle tunteistaan, vaan he olivat kahden vuoden ajan rauhassa saaneet rukoilla ja kypsytellä asiaa.¹⁴

Räisäsen mukaan 1900-luvun alun ajattelun mukaan puolisonvalinta oli yksi onnellisuuden tae, joten sopivaa puolisoa tuli rukoilla. Avioliiton tärkeimpiä tarkoituksia 1900-luvun suomalaisen kristillisen avioliittokäsityksen mukaan olivat suvunjatkaminen, molemminpuolisen rakkauden kokeminen ja siveettömyyden torjuminen. Avioliittoa ohjasivat ensisijaisesti Raamattu ja kirkon opetus.¹⁵

Lähetystyöntekijän avioliittoa ohjasi kristillisten avioliittoihanteiden lisäksi myös Suomen Lähetysseura, eikä avioituminen ollut lähetin yksityisasia. SLS:n lähetejä koskevassa ohjeessa todettiin, että kihlautumisesta täytyi ilmoittaa johtokunnalle, ja avioitumiselle oli pyydettävä lupa. Sääntöjen mukaan lähetin tuli avioituessaan olla ollut lähetyskentällä noin kaksi vuotta. Ennen avioitumista johtokunnan tuli olla selvillä lähetin työkyvystä, kielen oppimisesta, kyvystä selvittää lähetyskentän ilmastossa sekä puolison soveltuvuudesta lähetystyöhön.¹⁶ Ilman joh-

¹² KA SLA Hp 35 Inkeri Haahti vanhemmilleen 12.2.1922.

¹³ KA SLA Hp 35 Toivo Koskikallio Inkeri Haahden vanhemmille (Inkeri Koskikallion kirjeessä 4.3.1922.)

¹⁴ KA SLA Hp 35 Inkeri Haahti vanhemmilleen 9.4.1922, Toivo Koskikallio Inkeri Haahden vanhemmille 21.4.1922, Inkeri Koskikallio vanhemmilleen 25.2.1923; Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 3.7.1922, 18.12.1922, 8.4.1923, 12.11.1926.

¹⁵ Räisänen 1995, 69–70, 90, 199–201, 207.

¹⁶ KA SLA Hb 1 "Ohjeita Suomen lähetysseuran lähetejä varten 1906"; Sporre 1981, 18; Nyhagen Predelli 1999, 76.

tokunnan suostumusta solmittu avioliitto saattoi aiheuttaa jopa palveluksesta erottamisen. Inkeri Haahden ja Toivo Koskikallion suhde sai hyväksynnän Inkeri Haahden vanhemmilta ja SLS:n johtokunnalta, kun Hannu Haahti lähetti isällisen siunauksensa sekä johtokunnan puolesta viestin: "Saa vihkiä."¹⁷

Kuva 3. Inkeri ja Toivo Koskikallion häät Kiinassa 15.7.1922. Eturivissä istuu hääparin lisäksi vasemmalla pariskunnan vihkinyt Erland Sihvonon vaimonsa Hildan kanssa sekä Toivo Koskikallion oikealla puolella lähetystyöntekijä Laura Nyberg.

Inkeri Haahti ja Toivo Koskikallio avioituivat Kulingin kesäsiirtolassa 15.7.1922. Paikalla juhlassa oli SLS:n lähettejä, muissa seuroissa työskennelleitä suomalaisia lähetystyöntekijöitä sekä joidenkin muiden maiden lähetysseurojen lähettejä, jotka olivat pariskunnan ystäviä. Häiden jälkeinen aika oli Inkeri Koskikallion mielestä ihanaa, ja hän oli odottanut avioitumista ja yhteistä kotia innolla. Kaksi kuukautta häiden jälkeen hän kuvasi kokemuksiaan "herttaisiksi", "suloisiksi" ja "ihanan valoisiksi".¹⁸

Lähettien avioitumiset vaikuttivat lähetystyön konkreettiseen järjestämiseen, sillä lähettien sijoittumisia eri asemille jouduttiin miettimään työntekijöiden avioituttua. Lähettien sijoittamisessa oli otettava huomioon työtarpeiden lisäksi kiihkeä kulttuuri, jonka vuoksi esimerkiksi naimattomat naislähetit eivät voineet asua keskenään tai naimattomien miesten kanssa, vaan asemilla oli oltava myös

¹⁷ KA SLA Hb 1 "Ohjeita Suomen lähetysseuran lähettejä varten 1906"; Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 2.3.1922; Hp 35 sähkösanoma Inkeri Haahden vanhemmilta 20.4.1922, Hannu Haahti Inkeri Haahdelle 13.6.1922; Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 20.4.1922.

¹⁸ KA SLA Hp 35 Inkeri Haahti vanhemmilleen 9.7.1922, Toivo Koskikallio Inkeri Koskikallion vanhemmille 23.7.1922; Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 8.4.1922, 5.5.1922, 17.5.1922, 7.6.1922, 6.8.1922, 15.9.1922, 27.10.1922, 28.10.1922 ja 3.11.1922.

perheellisiä.¹⁹ Syksyllä 1922 Koskikalliot määrättiin Tzelin asemalle, jotta kotimaahan lähdössä ollut Väinö Kantele pääsi siirtämään työnsä Toivo Koskikalliolle.²⁰

Perhejuhlat olivat pienelle lähettijoukolle tärkeitä yhteisiä kokoontumisia, mutta ne nostattivat perheettömissä läheteissä toiveita myös omasta perheestä. Kirsti Kenan ja Japanissa työskennelleitä suomalaisia tutkineen Seija Jalagin mukaan lähetystyöhön lähteneille naisille naimattomuus ei ollut aina tietoinen valinta, mutta kutsumus meni perhehaaveen edelle. Yksin lähteneen lähetystyöntekijän oli hyväksyttävä se, että lähetystyöhön sitoutuessaan hän saattoi joutua luopumaan oman kodin ja perheen unelmasta. Toivo Koskikalliolle oma vaimo ja perhe olivat olleet tärkeä, mutta kaukainen unelma. Hän oli ehtinyt yksin ollessaan tottua ajatukseen unelmansa toteutumattomuudesta ja oli onnellinen saadessaan vaimon ja kodin, sillä hän toivoi saavansa elää elämänsä perheensä kanssa lähetystyössä.²¹

Tammikuussa 1922 vietetyt Martta ja Eero Koskisen häät olivat herättäneet Inkeri Haahdessa toiveen omasta perheestä. Tuolloin hänestä näytti siltä, ettei Jumala suo hänelle puolisoa, ja hän iloitsikin suuresti elämänkumppanin löytymisestä kuukautta myöhemmin.²² Inkeri Haahden ja Toivo Koskikallion onni sai lähetystyöntekijä Arvid Flinckin keväällä 1922 laittamaan morsiamensa Hilda Mäkelän kuvan "laatikkoon häpeämään", koska tämä ei ollut tullut Kiinaan.²³ Tapauksesta kirjoittanut Väinö Kantele totesi samassa yhteydessä lähetti Laura Nybergin "nuoruuden unelmien" ajan olevan ohi, ja viittasi kommentillaan todennäköisesti siihen, että myös Nyberg oli jossain vaiheessa haaveillut puolison saamisesta.²⁴ Parisuhteiden muodostumiset vaikuttivat lähettiyhteisön jäseniin konkreettisten järjestelyjen lisäksi siis myös tunnetasolla.

¹⁹ Kena 2000, 188, 195–198.

²⁰ KA SLA Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 9.8.1922, 2.9.1922, 7.9.1922, 17.9.1922, sekä 24.9.1922–17.10.1922.

²¹ KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 31.3.1922; Hp 35 Toivo Koskikallio Inkeri Haahden vanhemmille 11.2.1922 ja 23.7.1922 Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 5.5.1922 ja 13.10.1922.

²² KA SLA Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 29.1.1922; Kena 2000, 147, 150; Jalagin 2007, 268.

²³ KA SLA Hp 14 Väinö Kantele vanhemmilleen 29.4.1922. Arvid Flinck avioitui Hilda Mäkelän kanssa vuonna 1924, mutta menetti kaksi vuotta myöhemmin vaimonsa, jonka lisäksi synnytyksen yhteydessä kuolivat myös kaksospojat. Tapauksesta on laajemmin luvussa 3.3 Perheiden menetyksiä ja uhrauksia.

²⁴ KA SLA Hp 14 Inkeri Koskikallio Signe Kanteleelle 19.11.1922, Hp 35 Toivo Koskikallio Inkeri Haahden vanhemmille 11.2.1922; Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 27.1.1924; Komulainen 1985, 66.

Parisuhteen iloja ja vaikeuksia

Lähetit eivät kirjoittaneet teksteissään juurikaan parisuhteissaan. Esimerkiksi Signe Kantele kirjoitti sukulaisilleen jatkuvasti lapsistaan ja perheensä tapahtumista, mutta kertoi miehestään pääosin vain työhön liittyviä asioita. Miehet joutuivat olemaan usein pitkiä aikoja poissa perheen luota, ja Signe Kantele kuvasi miehensä poissaoloon liittyneitä tunteita usein. Parisuhteestaan hän sen sijaan kirjoitti harvoin. Se, että hän kirjoitti miehestään niin vähän, ei hänen mielestään kuitenkaan tarkoittanut sitä, etteikö hän rakastanut miestänsä.²⁵ Hän pohti muutamissa kirjeissään avioliittoaan sekä parisuhteita yleisesti. Hän oli sitä mieltä, että oli kesttänyt pitkään, ennen kuin hän ja miehensä olivat todella tunteneet olevansa yhtä ja ennen kuin kaikki häiritsevät piikit ja kulmat olivat hioutuneet pois.²⁶ Signe Kantele koki, että elämä lähetystyössä oli tuonut siunauksen heidän avioliitolleen, ja hän uskoi, että etäisyys sukulaisista oli lähentänyt heitä. Hän tunsu oppineensa kunnioittamaan miestänsä, joka koki itsensä ristiriitojensa vuoksi yksinäiseksi ja väärinymmärretyksi. Signe Kanteleen mielestä heitä oli lähentänyt se, että hänen miehensä oli joutunut "viisaampien ystävien puuttuessa" puhumaan vaikeuksistaan vaimolleen. Lisäksi hän ajatteli lähentyneensä miehensä kanssa sen vuoksi, ettei heillä ollut Kiinassa ihmisiä, joille he olisivat voineet yhdessä puhua avioliittonsa vaikeuksista.²⁷ Signe Kantele kertoi Inkeri Koskikalliolle, että etenkin avioliiton alkuaikat saattoivat tuntua vaikeilta, kun oma äiti, joka olisi voinut neuvoa, oli kaukana Suomessa. Inkeri Koskikallion mukaan Signe Kantele oli erityisesti korostanut Jumalan johdatuksen merkitystä avioliittoon liittyvissä kysymyksissä.²⁸

Inkeri Koskikalliolle avioituminen lähetyskentällä oli kaksinkertainen unelmien täyttymys, sillä hän oli unelmoinut elämästä lähetystyössä sekä perheestä. Hän tiesi avioituessaan edessään olleen muutoksen lähetistä perheenäidiksi.²⁹ Kirsti Kena esittää lähetin vaimon statuksen muutoksen täysivaltaiseksi lähetiksi vuonna 1930 johtuneen siitä, että koulutettujen naislähettien määrä oli tuota ajankohtaa ennen lisääntynyt, ja monet heistä olivat "joutuneet lähettien puolisoiksi".³⁰ Mikäli naispuolinen lähetystyöntekijä avioitui, avioliitto merkitsi hänelle lähetin statuksesta, palkasta ja päätoimisesta tehtävästä luopumista Kiinassa ja muillakin lähe-

²⁵ KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 21.3.1920.

²⁶ KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 13.8.1920.

²⁷ KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 8.6.1921 ja 1.7.1922.

²⁸ KA SLA Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 7.5.1922.

²⁹ KA SLA Hp 35 Inkeri Haahden vanhemmilleen 29.1.1922, Toivo Koskikallio Inkeri Haahden vanhemmille 11.2.1922, Hannu Haahden Toivo Koskikalliolle 28.3.1922.

³⁰ Kena 2000, 61.

tyskentillä.³¹ Kenan käyttämä ilmaus puolisoiksi joutumisesta on kyseenalainen verrattaessa sitä Inkeri Koskikallion kokemukseen. Avioituminen oli hänelle paljon enemmän pääsemistä kuin joutumista.

Inkeri ja Toivo Koskikallio ilmaisivat teksteissään suurimmat rakkaudentunteensa vuonna 1922, jolloin he kihlautuivat ja avioituivat. Inkeri Koskikallion avioliiton alkuaika oli ollut valoisaa, eikä yksikään pilvi ollut tullut heitä häiritsemään.³² Lasten synnyttyä Inkeri Koskikallio kirjoitti parisuhteen sijaan lapsistaan. Hän puhui miehestään positiivisia asioita ja nimitti tätä jatkuvasti "rakkaaksi", mutta harmitteli rakkaansa jatkuvaa poissaoloa. Kolme vuotta naimisissa oltuaan Inkeri Koskikallio koki olevansa vielä onnellisempi kuin avioituessaan. Vaikka maininnat parisuhteesta ja miehen ihanuudesta vähenivät ajan myötä, vakuutteli hän aika-ajoin parisuhteensa onnea.³³

Signe Kanteleen maininnat miehestään olivat pääosin positiivisia, ja hän antoi kirjeissään myös joitakin rakkaudentunnustuksia. Keväällä 1923 ollessaan sairas hän antoi tunnustuksensa kehujen muodossa:

Ei kukaan kampa tukkani niin hellävaroen ja hyvin kuin hän eikä kukaan tuki peittojani kiinteämmin eikä kukaan tuo parempaa pesuvettä, niin sopuisan lämmintä. Olen niin nauttinut saadessani pitää häntä vähän luonani oltuamme niin kauan erossa.³⁴

Kanteleen pariskunnan keskinäistä kirjeenvaihtoa ei ole säilynyt yksittäisten kirjeiden lisäksi lukuun ottamatta vuoden 1922 loppupuolta, jonka Signe Kantele oli erossa perheestään. Kirjeet olivat hyvin erilaisia kuin sukulaisille kirjoitetut, ja ne olivat täynnä rakkauden ja kaipauksen ilmauksia. On vaikea sanoa, edustiko noissa kirjeissä käytetty tyyli pariskunnan normaalia keskustelukulttuuria, vai korostuivatko ikävän tunteet pitkän eron vuoksi. Signe Kantele ikävöi jatkuvasti perhettään, ja hän vakuutti rakkauttaan miestänsä kohtaan. Hänen mielestään kirjeiden saaminen mieheltä tuntui samalta kuin olisi pitänyt "pikkusen aikaa kädestä kiinni sitä jota rakastaa". Signe Kantele kirjoitti miehelleen, että tämä oli hänelle rakas ja hänen rukouksensa oli, että he saisivat viettää 50-vuotishääpäiväänsä yh-

³¹ Kena 2000, 31, 61; Jalagin 2007, 266.

³² KA SLA Hp 35 Toivo Koskikallio Inkeri Haahden vanhemmille 4.3.1922 ja 21.4.1922; Hp 36 Inkeri Koskikallion kirjeenvaihto vanhemmilleen vuonna 1922, esim. 26.9.1922 ja 15.10.1922.

³³ KA SLA Hp 35 Inkeri ja Toivo Koskikallio Inkeri Koskikallion vanhemmille 25.3.1923, Toivo Koskikallio Inkeri Koskikallion vanhemmille 4.6.1924 ja 9.7.1925; Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 8.3.1923 ja 25.10.1924; Hp 37 Inkeri Koskikallion päiväkirja kevään 1925 kirjeenvaihto, etenkin 3.3.1925 ja 15.7.1925.

³⁴ KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 30.6.1920, 4.8.1920, 19.11.1922, 21.11.1922, 23.11.1922, 26.11.1923 ja 27.1.1923.

dessä.³⁵ Vaikka lähteistä ei käy ilmi parisuhteen synnyn taustoja, on selvää, että tässä vaiheessa romanttinen rakkaus kuului myös tähän parisuhteeseen.

Rakastaminen ja rukoileminen olivat Signe Kanteleelle parisuhteen tärkeitä lähtökohtia. Vuoden 1922 lopun kirjeissä Signe Kantele analysoi parisuhdettaan myös kirjoittaessaan miehensä erimielisyyksistä aiemmin samana vuonna Kiinassa vierailleen lähetysjohtaja Matti Tarkkasen kanssa. Signe Kanteleen mielestä rakastamalla, siunaamalla ja rukoilemalla yhteisymmärrys parisuhteessa sekä ihmisten – tässä tapauksessa lähetysjohtajan – kanssa oli saavutettavissa. Hänen mielestään oleellista oli rakastaminen. Signe Kanteleen mielestä hän ja miehensä olivat avioliitossaan havainneet, että ei ollut ratkaisevaa, vaikkei aina ymmärtänyt-kään toista, mikäli jaksoi rakastaa.³⁶

Lähetit eivät puhuneet kirjeissään ja päiväkirjoissaan tietyistä aihepiireistä. Häggmanin mukaan monissa historian lähteissä esimerkiksi seksuaalisuus on kollektiivisesti unohdettu.³⁷ Myöskään Kanteleet tai Koskikalliot eivät siitä kirjoittaneet. Seksuaalisuudesta vaikeneminen vanhemmille osoitetuissa kirjeissä ei ole yllättävää, mutta todennäköisesti aiheen arkaluontoisuuden aiheuttivat myös lähetien ympäristö ja kiinalainen sukupuolinormisto. Avioparit eivät esimerkiksi saunoneet yhdessä. Inkeri Koskikallio erityisesti korosti useissa kirjeissään eri aikaan tapahtuvaa saunomista. Yungshuenin matkalla syksyllä 1922 Koskikallion pariskunnan yhteinen saunominen oli herättänyt mielipahaa joko kiinalaisissa tai muissa läheteissä, sillä Inkeri Koskikallio kommentoi asiaa seuraavasti: "Niin ja perjantai-iltana oli meillä sauna kaikella kunnialla – – Lauran kanssa kylvimme sitten kahden ja taas tuli puheeksi se Yungshuenin asia, enkä minä voinut olla tunnustamatta, että mekin olimme olleet yhdessä saunassa. Mutta sen kyllä vakuutin, että emme sitä Tzelissä aio tehdä."³⁸

Seksuaalisuuden lisäksi parisuhteen ristiriidat saattoivat olla aihepiiri, joista kaukana sukulaisistaan olleet lähetit eivät halunneet kirjoittaa. Tästä on esimerkkinä Signe Kanteleen kaksi peräkkäisinä päivinä kirjoitettua kirjettä kesältä 1920, joista toisen hän kirjoitti miehelleen ja toisen äidilleen. Miehelleen kirjoittamassaan kirjeessä Signe Kantele harmitteli edellisten päivien tapahtumia ja pariskun-

³⁵ KA SLA Hp 14 Signe Kantele Väinö Kanteleelle 19.11.1922 ja 26.11.1922. Tarkka ilmaus 50-vuotishääpäivästä liittyyneen siihen, että Signe Kantele käytti useissa yhteyksissä ilmaisua "viisikymmentä vuotta" tarkoittaessaan pitkää ajanjaksoa tai kaukana tulevaisuudessa olevia asioita. Esim. KA SLA Hp 14 Signe Kantele Väinö Kanteleelle 7.4.1919 ja 5.10.1922.

³⁶ KA SLA Hp 14 Signe Kantele Väinö Kanteleelle 12.12.1922.

³⁷ Häggman 1996, 99.

³⁸ KA SLA Hp 14 Inkeri Koskikallio Signe Kanteleelle 19.11.1922; Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 17.11.1922, 23.12.1922, 13.2.1923, 6.3.1923, ja 15.4.1922.

nan välille tullutta ristiriitaa, joka "sumensi sen valoisan tunteen", joka heillä oli ollut "pitkin kevättä". Väinö Kantele oli lähtenyt Kuling-vuorelta takaisin Tzeliin heti saatettuaan perheensä kesänviettoon, ja pariskunnan välille tullut ristiriita oli jäänyt selvittämättä. Äidilleen kirjoittamassaan kirjeessä Signe Kantele kertoi samojen päivien tapahtumista, muttei maininnut sanallakaan ristiriidasta miehensä kanssa.³⁹ Vaikka hän kertoi äidilleen näennäisen avoimesti tunteistaan ja vaikeuksistaan, näyttää hän joissain tilanteissa myös vaienneen.

Väinö Kantele ei maininnut parisuhteeseensa liittyvistä asioista kuin muutaman yksittäisen kerran. Kantele käytti vaimostaan ilmaisuja "rakas vaimoni", "rakas oma", "rakas kultani" ja kirjoitti lempeään sävyyn vaimolleen.⁴⁰ Marraskuussa 1922, Signe Kanteleen ollessa poissa kotoa, Väinö Kantele kertoi senhetkisen kokemuksensa itsestään aviomiehensä:

Rakas, Herra sinun hyvää sydäntäsi siunatkoon kun tahtoisit minun ilonani olla vielä nelisen kymmentä vuotta. On se rakkaasti sinulta ajateltu, kun tätä ukkoasi vielä jaksaisit kärsiä niin monet vuodet. Ja sitä sanaasi ajatellessani, kun minua alkaa vaivata ajatus, siitä, miten kovaa sinulle on olla minunkaltaisen, rakastamattoman, ja ajattele mattoman miehen vaimona, kun minä aina uppoudun omiin "tehtäviini" tai suruihini, niin etten muista antaa sinulle sitä mikä sinulle kuuluu.⁴¹

Aiemmin samana vuonna Väinö Kantele oli todennut Inkeri Haahdelle tämän kihlauduttua: "Sinua kai sitten pitäisi onnitella, mutta minä vain toivotan paljon kärsivällisyyttä. Kun on kärsivällisyyttä, tulee onni itsestään."⁴² Kommentti saattoi heijastella Väinö Kanteleen kokemusta parisuhteesta. Oliko hän itse kokenut tarvinneensa paljon kärsivällisyyttä parisuhteessaan, tai oliko hänellä ollut parisuhteessaan hiljattain kärsivällisyyttä vaativia tapahtumia? Hän saattoi myös kokea saavuttaneensa onnen parisuhteessaan kärsivällisyyden avulla.

Vaikeat elämäntilanteet lähetyskentällä heijastuivat Signe Kanteleen terveyteen ja parisuhteeseen. Vuoden 1919 kevät oli hänelle erityisen raskasta aikaa. Signe Kantele oli sairastanut edeltävinä kuukausina paljon, ja häntä kuormitti myös keväällä 1918 tapahtunut lapsen menettäminen. Hänen mielestään elämä oli liian kuormittavaa, ja hän koki hermojensa olevan lopussa.⁴³ Hänestä kodin ilmapiiri oli hänen sairautensa vuoksi huono, ja hän arveli myös miehensä kärsivän tilanteesta. Signe Kantele koki elämänhaluttomuutta ja puhui valmistautuneisuudes-

³⁹ KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 29.6.1920 ja 1.7.1920, Väinö Kantelelle 30.6.1920, Väinö Kantele Signe Kanteleelle 16.7.1920.

⁴⁰ KA SLA Hp 14 Väinö Kantele Signe Kanteleelle 5.7.1920, 10.7.1920, 16.7.1920, 22.11.1922, 24.11.1922, 1.12.1922, 4.12.1922.

⁴¹ KA SLA Hp 14 Väinö Kantele Signe Kanteleelle s.a. [Marraskuussa 1922].

⁴² KA SLA Hp 36 Inkeri Haahden päiväkirja 26.3.1922.

⁴³ Hia 5 Läh. vuosikok. PK 20–27.1. 1919 Liite 8 Kantele "Tzelin aseman vuosikertomus v.1918".

taan kuolemaan.⁴⁴ Tilanne kuitenkin helpotti myöhemmin kesän aikana, kun Signe Kantele sai kesänviettopaikassa lisää voimia ja terveyttä.

Lähettien parisuhteisiin liittyi romanttisen rakkauden lisäksi yhteinen kutsumus tehdä lähetystyötä. Tästä syystä lähetystyön lähettien vaimot yleensä hyväksyivät sen, että lähetystyö vei aikaa parisuhteelta ja perheeltä.⁴⁵ Parisuhteeseen lähetyskentällä vaikuttivat lasten syntymä, lähettiyhteisön tapahtumat sekä lähetystyön etenkin miehiltä vaatima aika. Jaakko Ojanperän vaimon Katri Ojanperän mukaan perheiden päätöksissä naisen sisällä kamppaili kaksi roolia. Sisäinen äiti kamppaili perheen ja parisuhteen puolesta, mutta sisäinen lähetyssaarnaaja ymmärsi myös miehen työn vaatimat uhraukset.⁴⁶

Perheiden Kiinassa viettämien ajanjaksojen sisään mahtui parisuhteen näkökulmasta monenlaisia tilanteita, eikä avioliitto aina ollut ristiriidaton.⁴⁷ Lähettien yksittäisille kommenteille ei ole syytä antaa liikaa painoarvoa tai määritellä niiden kautta parisuhteen toimivuutta tai siinä tapahtuneita muutoksia. On mahdotonta sanoa, edustivatko harvat maininnat sääntöä vai poikkeusta. Parisuhteeseen liittyneiden mainintojen kautta on kuitenkin mahdollista nähdä, että kokemus naimissa olosta oli vaihteleva, eikä työkausi Kiinassa ollut parisuhteen näkökulmasta yksiselitteinen. Sekä Kanteleiden että Koskikallioiden kirjeistä ja päiväkirjoista välittyy kuva parisuhteista ja johon kuului sekä rakkauden tunteita että ajoittain ristiriitoja, joihin vaikuttivat sekä lähetystyö että arjen tapahtumat. Lisäksi parisuhteen ikä ja elämäntilanteiden vaihtelut toivat luonnollisia muutoksia parisuhteisiin.

3.2 Lähettiperheiden lapset

Lasten syntymä

Perheenäidin tehtävät täyttivät monen naisen arjen Kiinassa alusta asti tai varsin pian avioitumisen jälkeen. Neljässä perheessä lapsia oli jo Kiinaan tultaessa. Esimerkiksi Kanteleen perheen Kaisu-tytär oli syntynyt Suomessa, joten Signe Kantele tiesi elävänsä lähetyskentällä lapsen ehdoilla. Hän oli seitsemän Kiinanvuoden aikana yhteensä neljä kertaa raskaana, joten raskaudet, synnytykset ja per-

⁴⁴ KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 7.4.1919, 18.4.1919.

⁴⁵ Hp 13 ”Signe Salome Kanteleen – – elämänvaiheita koonnut Kaisu Lehtonen os. Kantele”; Hp 35 Toivo Koskikallio Inkeri Haahden vanhemmille 11.2.1922; Koskikallio 1960, 6; Hunter 1984, 90–92; Kena 2000, 39–41, 77.

⁴⁶ Komulainen 1985, 69, 80.

⁴⁷ KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 7.4.1919 ja 30.6.1920. Kena 2000, 63–64.

he-elämä pienten lasten kanssa vaikuttivat siihen, millaiseksi elämä Kiinassa muodostui.⁴⁸

Kahdeksalle pariskunnalle syntyi lapsia viimeistään häitä seuraavana vuonna. Luonnollisesti äitiys ei aina ollut lähettivaimoille kuitenkaan itsestäänselvyys, vaan esimerkiksi Katri ja Jaakko Ojanperä odottivat esikoisensa syntymää kahdeksan vuotta.⁴⁹

Inkeri Koskikalliolla oli jo ennen äitiyttään kokemusta siitä, millaista lapsiperheiden elämä lähetystyössä oli, sillä hän oli ennen avioitumistaan ollut mukana lähettiperheiden lastenhoidossa ja synnytyksissä. Hän tiesi, että hänen roolinsa muuttuisi avioliiton myötä merkittävästi, sillä hän ei ollut enää itsenäinen lähetti vaan lähetystyöntekijän puoliso. Roolimuutos kokoaikaisesta lähetystyöntekijästä äidiksi tapahtui nopeasti, sillä perheen esikoinen Tapani syntyi yhdeksän kuukauden ja kahden viikon päästä vanhempiensa häistä.⁵⁰

Kanteleen ja Koskikallion lasten syntymät sijoittuvat SLS:n työn kokonaisuudessa aikaan, jolloin lähettiperheisiin syntyi eniten lapsia. Inkeri Koskikallio sai viettää toisen ja kolmannen raskautensa loppuvaiheet yhdessä toisten suomalaisäitien kanssa. Elin Collan odotti lasta syntyväksi samoihin aikoihin kuin Inkeri Koskikallio loppuvuodesta 1924. "Yhdessä tällä siis hommaamme, valmistelemme ja kävelemme aarteitamme odotellen", Inkeri Koskikallio kirjoitti. Emil Akseli Collan syntyi kaksi päivää Pentti Koskikallion jälkeen samassa sairaalassa. Inkeri Koskikallio imetti tuolloin ensimmäisinä päivinä kahta vauvaa, sillä Elin Collan ei voinut itse imettää poikaansa. Toivo Koskikallion saapuessa perhettään tapamaan Inkeri Koskikalliolla oli sekä Pentti-vauva että Emil Collan sylissään. Toivo Koskikallio oli saanut valita lapsensa – ja hän oli tunnistanut omansa.⁵¹ Hannu Taneli Koskikallion syntymän aikaan joulukuussa 1926 myös Katri Ojanperä oli viimeisillään raskaana ja Inkeri Koskikallion kanssa Tsingshissä synnytystä odottamassa. Jaakko Olavi Ojanperä syntyi 16.1.1927, kolme viikkoa Hannu Tanelin jälkeen.⁵²

Kiinan haastavat olot erilaisten sairauksien ja huonon hygienian vuoksi aiheuttivat huolta odottaville äideille. Suomalaisnaiset olivat tietoisia siitä, että synnytys saattaisi olla riski sekä lapselle että äidille. Kiinassa monet paikat, esimerkiksi

⁴⁸ KA SLA Ad 1–4 Henkilöstömatrikkeli; Hp 14 Signe Kantele vanhemmilleen 3.2.1917, äidilleen 30.11.1920.

⁴⁹ KA SLA Hp 35 Inkeri Koskikallio vanhemmilleen 29.6.1924.

⁵⁰ KA SLA Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 24.2.1922, 29.6.1924.

⁵¹ KA SLA Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 10.1.1925 ja 11.1.1925.

⁵² KA SLA Ad 1–4 Työntekijämatrikkeli; Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 26.12.1926.

Tsingshin kaupunki, olivat lähettien mielestä epäterveellisiä tautien ja huonon hygienian vuoksi.⁵³ Raskauden loppuvaiheeseen toi epävarmuutta se, ettei laskettua aikaa voitu usein antaa kuin joidenkin viikkojen tarkkuudella. Synnytykseen liittyi riskejä, joten etenkin ensisynnyttäjiä kehoitettiin matkustamaan sairaalaan, mikäli lähetysasemalla ei ollut avuksi soveltuvaa henkilöä.⁵⁴ Inkeri Koskikallio lähti vuoden 1922 alussa Tsingshin kaupunkiin auttamaan Elin Collanin synnytyksessä, sillä SLS:n työssä ei ollut lääkäreitä. Vuonna 1923 Kiinaan tuli lääkäri Aino Ahde, joka oli mukana monien lähettiperheiden naisten, esimerkiksi Inkeri Koskikallion, Elin Collanin, Hilda Flinckin, Iida Nummen ja Katri Ojanperän synnytyksissä.⁵⁵

Perheenäidin oli lähdettävä toisinaan synnyttämään toiselle paikkakunnalle, mikä asetti haasteen perheen arjen järjestämiselle. Kotoa pois lähteminen oli raskasta etenkin silloin, kun perheessä oli jo ennestään lapsia. Toisella paikkakunnalla synnyttaminen tarkoitti sitä, ettei puoliso voinut useinkaan olla lähettyvillä synnytyksen aikana, mikä lisäsi lähdöstä aiheutuvaa mielipahaa.⁵⁶

Signe Kantele joutui lähtemään terveydellisten ongelmiansa vuoksi jokaista synnytystä varten sairaalaan. Erityisen ikävää Signe Kanteleelle oli lähteminen synnytykseen vuoden 1922 lopulla, sillä hän joutui viettämään joulun erossa perheestään. Tilannetta helpotti se, että Inkeri Koskikallio oli lupautunut huolehtimaan kodista ja lapsista matkan aikana. Signe Kantele koki lasten ja miehensä luota lähtemisen vaikeaksi ja pelkäsi lasten ikävöivän.⁵⁷ Signe Kantele pelkäsi etukäteen eroajan olevan niin pitkä, että alle kaksivuotias Maija-Leena ei enää muistaisi äitiään. Hän myös muisteli omia lapsuudenkokemuksiaan ja vanhempiensa poissaoloa ja oli huolissaan eron vaikutuksista lapsiin.⁵⁸

Inkeri Koskikallio matkusti sairaalaan esikoisensa synnytystä varten, jotta lääkäri oli lähellä mahdollisten ongelmien sattuessa. Synnytys kävi lopulta niin helposti ja nopeasti, että "tohtori ei kerennyt edes pesemään käsiään". Inkeri Koskikallio toivoi toisen raskautensa yhteydessä, että saisi olla kotona. Hän joutui kuitenkin lähtemään Tsingshiin ja ottamaan Tapani-pojan mukaansa miehensä työkiireiden vuoksi. Sairaalamatka synnytyksen vuoksi oli kestoltaan pitkä välimatkan ja epä-

⁵³ IKK Iida Korhonen veljelleen 29.4.1930. Kena 2000, 83–85.

⁵⁴ KA SLA Hp 35 Inkeri Koskikallio vanhemmilleen 11.2.1923, 30.4.1923, 13.5.1923, 9.1.1925 ja 31.1.1925.

⁵⁵ KA SLA Hp 35 Inkeri Haahti vanhemmilleen 1.1.1922; Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 11. – 16.1.1924; Hp Inkeri Koskikallion 37 6.11.1925, 30. – 31.12.1926.

⁵⁶ KA SLA Hp 35 Toivo Koskikallio appivanhemmilleen 1.1.1927; Komulainen 1985, 73.

⁵⁷ KA SLA Hp 14 Signe Kantele Väinö Kanteleelle 22.10.1922, äidilleen 29.10.1922; Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 13.11.1922, 13.12.1922.

⁵⁸ KA SLA Hp 14 Signe Kantele lapsilleen 25.11.1922 ja äidilleen 6.12.1922.

varman synnytysajankohdan lisäksi siksi, ettei raskaana ollut äiti voinut matkustaa pitkää matkaa kantotuolissa tai veneessä aivan raskauden loppuvaiheessa.⁵⁹

Inkeri Koskikallio pohti ennen esikoisensa syntymää synnytyksen riskejä ja oman tai lapsen kuoleman mahdollisuutta. Hän tukeutui kuitenkin uskoonsa omis- sa synnytyksissään, sekä silloin kun hän auttoi muita. Terveenä syntyneet lapset ja onnistuneet synnytykset lisäsivät hänen kiitollisuuden tunnettaan Jumalaa koh- taan.⁶⁰ Signe Kanteleellekin usko toi turvaa, sillä hän päätti kestää synnytyksen aiheuttaman eron perheestä "Jumalan voiman avulla".⁶¹ Synnytyksiin liittyneiden käytännön järjestelyjen vaikeuteen ja todellisiin terveydellisiin riskeihin toi huo- non hygienian, sairauksien ja sairaanhoidon alkeellisuuden keskellä tukea hengel- linen vakaumus.

Lastenhoito ja kasvatus

Suomalaisäitien lastenhoito- ja kasvatustajattelu liittyi Suomessa vallalla olleisiin lastenhoitonäkemyksiin. Suomalaiset vanhemmat ammensivat lastenkasvatuk- seensa periaatteita toisilta suomalaisilta ja muiden maiden läheteiltä sekä erilaisis- ta julkaisuista. 1900-luvun eri vuosikymmenten lastenhoito- ja kasvatustajattelu- tutkineen Juhani Tähtisen mukaan 1910- ja 1920- luvuilla Suomessa julkaistiin paljon kasvatustajattelu- ja ne olivat laajasti suomalaisvanhempien käytössä. Op- paiden lisäksi esimerkiksi Kotiliesi-lehdessä, jota suomalaiset Kiinassa lukivat, oli paljon pikkulasten fyysiseen hoitoon keskittyviä artikkeleita. Suomalaisten kasva- tustajattelussa oli paljon samoja elementtejä amerikkalaisen ajattelun kanssa, ja vaikutteet korostuivat lähetyskentällä, missä suomalaiset olivat ajoittain hyvin tii- viisti tekemisissä amerikkalaisten kanssa.⁶²

1910- ja 1920-lukujen behavioristiset kasvatustajattelu- ja ne olivat laajasti suomalaisvanhempien käytössä. Op- paiden lisäksi esimerkiksi Kotiliesi-lehdessä, jota suomalaiset Kiinassa lukivat, oli paljon pikkulasten fyysiseen hoitoon keskittyviä artikkeleita. Suomalaisten kasva- tustajattelussa oli paljon samoja elementtejä amerikkalaisen ajattelun kanssa, ja vaikutteet korostuivat lähetyskentällä, missä suomalaiset olivat ajoittain hyvin tii- viisti tekemisissä amerikkalaisten kanssa.⁶²

1910- ja 1920-lukujen behavioristiset kasvatustajattelu- ja ne olivat laajasti suomalaisvanhempien käytössä. Op- paiden lisäksi esimerkiksi Kotiliesi-lehdessä, jota suomalaiset Kiinassa lukivat, oli paljon pikkulasten fyysiseen hoitoon keskittyviä artikkeleita. Suomalaisten kasva- tustajattelussa oli paljon samoja elementtejä amerikkalaisen ajattelun kanssa, ja vaikutteet korostuivat lähetyskentällä, missä suomalaiset olivat ajoittain hyvin tii- viisti tekemisissä amerikkalaisten kanssa.⁶²

1910- ja 1920-lukujen behavioristiset kasvatustajattelu- ja ne olivat laajasti suomalaisvanhempien käytössä. Op- paiden lisäksi esimerkiksi Kotiliesi-lehdessä, jota suomalaiset Kiinassa lukivat, oli paljon pikkulasten fyysiseen hoitoon keskittyviä artikkeleita. Suomalaisten kasva- tustajattelussa oli paljon samoja elementtejä amerikkalaisen ajattelun kanssa, ja vaikutteet korostuivat lähetyskentällä, missä suomalaiset olivat ajoittain hyvin tii- viisti tekemisissä amerikkalaisten kanssa.⁶²

⁵⁹ KA SLA Eac 23 Toivo Koskikallio Matti Tarkkaselle 3.5.1923; Hp 35 Inkeri Koskikallio van- hemmilleen 17.12.1922, 8.1.1923, 21.1.1923, 1.4.1923 ja 13.5.1923; Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 16.3.1923, 16.4.1923, 25.3.1923, 28.4.1923, 25.7.1924, 8.12.1924 16.12.1924 ja 17.12.1924; Hp 37 Inkeri Koskikallion päiväkirja 10.1.1925.

⁶⁰ KA SLA Hp 35 Inkeri Koskikallio vanhemmilleen 8.1.1923; Hp 36 Inkeri Koskikallion päivä- kirja 25.2.1923.

⁶¹ KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 21.4.1922.

⁶² Tähtinen 1992a, 112, 116, 121; Cunningham 1995, 167, 175; Utrio 1997, 195.

⁶³ Tähtinen 1992a, 123, 126, 131; Häggman 1994, 141–142.

tejä ja että Kaisunkin toisinaan täytyy saada vitsaa", Signe Kantele kertoi kurinpidostaan. Tottelemattomuudesta seurasi lapsille isän tai äidin "selkäsauna". Signe Kanteleen mukaan Väinö Kantele puuttui tiukkoihin tilanteisiin, eikä aina selvitty puhumalla, vaan lapset joutuivat isän kanssa verannalle selvittelemään asioitaan. Verannalle otettiin mukaan myös vitsa. Isän poissa ollessa äiti joutui osoittamaan, että hänenkin vitsansa sattui.⁶⁴

Kanteleen perheen Saara-tytär aiheutti erityisiä kasvatuksellisia haasteita vanhemmilleen. Signe Kanteleen mukaan Saara oli itsepäinen sekä villi ja tottelematon lapsi, joka sai lyhyessä ajassa paljon vahinkoa aikaan ja johdatti mielellään ystävänsä monenlaisiin kepposiin. Signe Kantele kertoi, että heillä oli Saaran kanssa toisinaan "kovat ottelut", sillä Saara käyttäytyi huonosti ja löi muita lapsia. Signe Kantele ei tiennyt, mikä Saara-tytärtä vaivasi. Vuonna 1922 hän oli huolissaan, sillä Saara oli "hirveän laiha ja huononlainen syömään". Hän epäili Saaran jatkuvien itkukohtausten johtuvan malariasta, mutta muistutti syyn olevan toisaalta "vanhassa Aatamissa".⁶⁵

Myös Inkeri Koskikallio pohti lastensa kasvatukseen liittyviä kysymyksiä. Hän halusi antaa Tapani-pojan itse "häärätä ja toimia" ilman, että häntä jatkuvasti kontrolloitiin.⁶⁶ Kontrolloimaton häärääminen johti usein "urotöihin", kuten Inkeri Koskikallio poikiensa kepposia nimitti. Koskikallion perheessä rangaistuksena kepposista sai puhuttelun, joutui nurkkaan tai sai ruumiillista kuritusta, jota lapset itse nimittivät taputtamiseksi.⁶⁷ Pojat olivat toisinaan hyvin rasavillejä. Joskus valttomuus meni liian pitkälle, ja lapset täytyi laittaa "pesukoppeliin rauhoittumaan". Inkeri Koskikallio halusi saada lapset keskustelujen kautta ymmärtämään, ettei kiellettyjä asioita saanut tehdä. Pentti Koskikalliota uhkasi laastarin laittaminen suun eteen, kun hän oli syönyt kiviä. "Kun ei kukaan kieltänyt", oli Pentti vastannut, kun äiti oli tiedustellut kivien syömisen syytä.⁶⁸ Koskikallion pariskunnan kasvatusperiaatteet näyttävät noudattaneen aikakauden tyyliä, mutta Inkeri Koskikallio ei kirjoittanut lastensa kepposista ankaraan vaan ennemmin humoristiseen sävyyn:

⁶⁴ KA SLA Hp 14 Signe Kantele appivanhemmilleen 17.11.1917, äidilleen 11.5.1919, Väinö Kantelelle 30.6.1920, appivanhemmilleen 3.4.1921; Tähtinen 1992b, 212–215; Cunningham 1995, 164–165.

⁶⁵ KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 19.8.1920 (13.8.1920), 30.11.1920, huhti- tai toukuussa 1921, 15.10.1922, appivanhemmilleen 23.1.1921, 25.6.1921 ja 3.9.1922; sukulaisilleen 14.5.1922.

⁶⁶ KA SLA Hp 37 Inkeri Koskikallion päiväkirja 10.11.1925.

⁶⁷ KA SLA Hp 35 Inkeri Koskikallion päiväkirja 15.8.1926, 6.11.1926 ja 21.2.1927.

⁶⁸ KA SLA Hp 35 Inkeri Koskikallio vanhemmilleen 3.6.1927; Hp 37 Inkeri Koskikallion päiväkirja 29.12.1927 ja 7.2.1928.

Kultasia veitikoita ovat nuo polaset. Pentti on nyt juuri pahimmillaan kepposten teossa. Eilen hän innolla järjesti isän kirjahyllyä oman mielensä mukaiseksi ja tänään aamulla kun minä olin makuuhuoneessa Tanelia hoitelemassa, rupesi hän ämpäristä lisäämään vettä pesukannuun joka kai oli hänen mielestään liian vaillinainen ja tuli sitten onnellisena ja yltäpäältä märkänä kertomaan urotyöstään. Nurkkaan pääsi poika ressu siitä lystistä.⁶⁹

Arjessa päävastuu lapsista oli äideillä miesten keskittyessä työntekoon. Perheenisän mahdollisuus ottaa osaa lastenhoitoon riippui hänen työtehtävistään. Inkeri Koskikallio muistutti isienkin "välistä joutuvan lastenhoitoon".⁷⁰ Esimerkiksi Väinö Kantele opetti muutaman viikon ikäistä Maija-Leenaa nukkumaan yöllä ilman rintaruokintaa ottamalla hänet viereensä nukkumaan. Myös myöhemmin Signe Kantele kertoi aviomiehensä hoitaneen vauvaa öisin väsymyksestään huolimatta säästääkseen vaimonsa voimia.⁷¹

Vaikka Kanteleen lapset viettivät pitkiä aikoja erossa isästään, Signe Kantele ajatteli, että etenkin hänen miehensä hoiti lasten kasvatuksellisen puolen.⁷² Signe Kantele pohti usein rooliaan kasvattajana, ja hänen kasvatuksellisiin pohdintoihinsa liittyi vahvoja huonommuudentunteen ilmaisuja. Signe Kantele koki etenkin ensimmäisinä vuosina kasvatuksen olevan vaikeaa. Synä tunteelle kasvatuksen haasteellisuudesta voi nähdä nuoren perheen aiemman kasvatuskokemuksen puutteen. Signe Kantele ajatteli, että esikoinen, Kaisu-tytär, oli joutunut kasvatuksen suhteen monenlaisten kokeilujen kohteeksi.⁷³ Hän koki olleensa lapsilleen, etenkin esikoiselleen Kaisulle, hermostunut eikä osannut omasta mielestään hillitä itseään.⁷⁴ Signe Kantele oli neljännen tyttären syntymän jälkeen edelleen sitä mieltä, että lastenkasvatus tuntui ylivoimaiselta, eikä hän osannut mielestään kasvat-
taa. Hän koki olevansa epäkypsä ja väärin toimiva kasvattaja. Lisäksi hän koki itsensä huonoksi ja vastuuttomaksi rahankäyttäjäksi ja arveli omien epäonnistumistensa vuoksi toimivansa huonona esimerkkinä lapsilleen.⁷⁵

Signe Kantele ei koskaan puhunut omista hyvistä kasvattajanominaisuuksistaan, mutta oli sitä mieltä, että hänen miehensä oli hyvä isä ja ilmiömäinen kasvattaja.⁷⁶ Hän toivoi, että olisi ottanut parempaa oppia miehensä lastenkasvatukseen liitty-

⁶⁹ KA SLA Hp 35 Inkeri Koskikallio vanhemmilleen 21.2.1927.

⁷⁰ KA SLA Hp 14 Signe Kantele vanhemmilleen 3.2.1917, äidilleen 22.2.1919, 9.4.1920 ja 4.6.1921; Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 26.4.1923. Kena 2000, 56–57.

⁷¹ KA SLA Hp 14 Signe Kantele Väinö Kanteleen vanhemmille KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 6.10.1920 ja 18.3.1922.

⁷² KA SLA Hp 14 Signe Kantele 7.4.1919 ja 6.10.1920.

⁷³ KA SLA Hp 14 Signe Kantele vanhemmilleen 3.2.1917.

⁷⁴ KA SLA Hp 14 Signe Kantele vanhemmilleen 24.6.1917.

⁷⁵ KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 19.8.1920 ja 10.9.1921, appivanhemmilleen.

⁷⁶ KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 7.4.1919.

vistä mielipiteistä ja periaatteista.⁷⁷ Myös Inkeri Koskikallio antoi tunnustuksen Väinö Kanteleesta isänä ja kertoi tämän olevan herttainen isä, joka vietti paljon aikaa lastensa kanssa. Mieheensä lisäksi Signe Kantele luotti Suomessa oleviin omiin vanhempiinsa ja miehensä vanhempiin, sillä hän toivoi useampaan kertaan, että saisi viedä lapsensa isovanhempien kasvatettavaksi.⁷⁸

Monet länsimaalaiset lähetystyöntekijät eri lähetyskentillä palkkasivat lapsilleen hoitajan. Syinä hoitajan palkkaamiselle olivat miesten poissaolo työn vuoksi, palvelijoiden edullisuus sekä se, että lastenhoitajat paransivat naisten mahdollisuuksia työntekoon kodin ulkopuolella. Lastenhoitajiksi valittiin luotettavia kristittyjä naisia, sillä lapset oppivat hoitajiltaan kieltä ja kiinalaisia tapoja.⁷⁹ Myös suomalaisperheet palkkasivat lapsilleen hoitajia. Inkeri ja Toivo Koskikallio olivat tässä asiassa poikkeavia, sillä he eivät palkanneet hoitajaa ensimmäiselle lapselleen. Inkeri Koskikallio oli tyytyväinen, kun pystyi itse hoitamaan lastaan ja tekemään samalla työtä. Perheeseen tuli lastenhoitaja vasta kun toisen lapsen syntymä oli lähellä.⁸⁰

Kanteleen perheessä oli sama Fannainai-niminen lastenhoitaja vuodesta 1916 vuoteen 1922. Hän oli hyvin kiintynyt perheen lapsiin, ja lapset olivat niin kiintyneitä häneen, että toivoivat voivansa ottaa hänet mukaan Suomeen. Etenkin Saara Kantele oli hyvin kiintynyt Fannainaihin.⁸¹ Suhteen muodostuminen kiinteäksi on luonnollista, sillä Fannainai hoiti Saaraa vastasyntyneestä vauvasta lähes päivittäin siihen asti, kun Saara oli noin viisivuotias.

Kanteleet ja Koskikalliot halusivat kasvattaa lapsensa kristillisesti. Aikakauden kasvatukseen liittyi paljon uskonnollista ohjeistusta. Lasta tuli kohdella hyvin, sillä hänen ajateltiin olevan Jumalan luoma ja vanhempien Jumalan maallisia edustajia. Uskonnollisen kasvatuksen lähtökohdat määrittivät pitkälti Raamatun normeista. Kristillinen kasvatusta kiinalaisen kulttuurin keskellä oli kuitenkin moni-

⁷⁷ KA SLA Hp 14 Signe Kantele appivanhemmilleen 10.5.1921.

⁷⁸ KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 4.6.1921 ja 10.9.1921; Hp 35 Inkeri Haahti vanhemmilleen 21.12.1921.

⁷⁹ KA SLA Hp 14 Signe Kantele appivanhemmilleen 17.11.1917 ja 18.3.1922.

⁸⁰ KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 18.4.1919; Hp 35 Inkeri Koskikallio vanhemmilleen 23.1.1927; Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 1.7.1923 ja 11.10.1924. Grimshaw 1983, 507; Hunter 1984, 108; Robert 1996, 79.

⁸¹ KA SLA Hp 14 Signe Kantele vanhemmilleen 3.2.1917 ja 24.6.1917; äidilleen 3.10.1917, 7.12.1917, 22.2.1919, 18.4.1919 ja 18.6.1922, Väinö Kanteleelle 30.6.1920; äidilleen ja siskoilleen 18.4.1921; appivanhemmilleen 31.5.1922.

mutkaista ja vaati aikaa sekä mielikuvitusta. Lähetit kokivat, että heillä oli vastuu kasvattaa lapsensa kristityiksi, sillä heistä haluttiin tulevaisuuden työntekijöitä.⁸²

Signe Kantele toivoi, että lapset omaksuisivat kodin kristilliset arvot. Hän oli erityisen iloinen silloin, kun lapset kertoivat Raamatun kertomuksia kiinalaisille lapsille ja aikuisille. Molemmissa perheissä lapsille kerrottiin Raamatun kertomuksia, laulettiin hengellisiä lauluja ja rukoiltiin. Lisäksi vanhemmat korostivat rukousta ja anteeksipyynnön opettelemista, mikäli lapset toimivat väärin. Lapset pääsivät mukaan myös lähettiyhteisön yhteisiin hartauksiin, jossa laulettiin, luettiin Raamattua ja rukoiltiin. Signe Kantele pelkäsi puhuvansa lapsilleen niin paljon Jeesuksesta, "että ehkä se lopulta tympäsee". Väinö Kanteleen mielestä lapsen kyselyihin sai vastata, kunhan heille ei tyrkytetty asioita.⁸³

Koulunkäynnin järjestäminen

Eräs arjen haasteista lasten vartuttua oli heidän koulunkäyntinsä järjestäminen. Monilla lähetyskentillä vanhemmat lähettivät lapsensa kotimaahan kouluun tai äidit opettivat itse lapsiaan.⁸⁴ Myös Kiinassa olleet suomalaiset perheet pohtivat edellistä mahdollisuutta. Kiinan lähettien joukossa ei vuosina 1901–1953 kuitenkaan ollut yhtään pariskuntaa, joka olisi jättänyt tai lähettänyt lapsensa Suomeen. Muutamien perheiden vaimot ja lapset palasivat Kiinasta Suomeen miesten jäädessä vielä lähetystyöhön. Joissain tapauksissa mies palasi yksin lähetyskentälle ilman perhettään. Näin tekivät esimerkiksi Väinö Kantele ja Toivo Koskikallio.⁸⁵ Kena listaa lasten koulunkäynnin ohella terveydelliset syyt ja etenkin Kiinassa levottomat olot syiksi siihen, että moni perhe jäi Suomeen miehen lähtiessä lähetystyöhön.⁸⁶ Signe Kanteleen mielestä SLS:n johtokunnan haluttomuus ja varattomuus lähettää opettajia lähettiperheiden lapsille oli syynä siihen, etteivät useat perheet enää palanneet yhdessä toiselle työkaudelle. Kanteleet suunnittelivat kotiinpaluuta jo vuonna 1922 nimenomaan lasten koulunkäynnin takia. Ennen per-

⁸² KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 27.2.1920 ja 4.5.1920; Hunter 1984, 104; Tähtinen 1992b, 212–215; Robert 1996, 71.

⁸³ KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 1.10.1917, 7.12.1917, 22.2.1919. 11.5.1919, 30.11.1920, Signe Kantele appivanhemmilleen 23.1.1921, äidilleen 21.4.1922 ja 14.5.1922; Hp 35 Inkeri Koskikallio vanhemmilleen 7.2.1926 ja 28.8.1927; Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 25.5.1925; Hp 37 Inkeri Koskikallion päiväkirja 5.2.1925 ja 15.8.1926.

⁸⁴ Miller 1982, 64–65; Grimshaw 1983, 489–490; Hunter 1984, 121; Beidelman 1999, 125, 135–136.

⁸⁵ KA SLA Signe Kantele äidilleen 8.7.1921; Marttinen 1992, 207; Kähärä 1996, 4; Kena 2000, 93–94.

⁸⁶ Kena 2000, 88, 92.

heen paluuta Suomeen Signe Kantele opetti Kaisua lukemaan ja laskemaan, mutta ajatteli opetuksensa olevan liian yksitoikkoista.⁸⁷

Lähetysseuran johto kiinnitti lapsiin liittyvissä kysymyksissä huomiota nimenomaan lasten koulutuksen järjestämiseen. Lähetysjohtaja kertoi koulukysymyksistä kysyneelle Signe Kanteleelle, että opettajan lähettämistä Kiinaan oli harkittu, mutta hänen mielestään alle kouluikäisiä lapsia oli liian vähän. Lähetit keskustelivat lähetysjohtajan kanssa siitä, millaisia vaikutuksia Suomeen lähettämisellä olisi lapsiin. Laura Nybergin mielestä lasten lähettäminen ei tullut kysymykseen, sillä hän arveli, että Suomeen lähetetyt lapset kokisivat eron vaikeana, vieraantuisivat vanhemmistaan eivätkä palaisi itse aikuisina lähetystyöhön. Katsottiin, että kasvatusta oli järjestettävä niin, että se toimisi yhdyssiteenä lasten ja vanhempien välillä ennemmin kuin erottavana tekijänä.⁸⁸

Vain neljä perheenäitiä työskenteli Kiinassa enemmän kuin yhden työkauden. Signe Kanteleelle oli kipeä asia, että SLS:n varojen vähyys vaikeutti perheiden lähettämistä takaisin kentälle. Hänen mielestään lähetystyö oli ihanteellista, jos perhe pystyi jatkamaan sitä kahdessa polvessa. Signe Kantele käytti esimerkkinään ruotsalaista lähetysjärjestöä, jolla oli hänen mielestään hyvä koulu lapsille. Koulu takasi Signe Kanteleen mielestä jatkuvuuden, sillä ruotsalaisilla oli mukana työssä useita vanhempia lähetystyöntekijöitä, joiden Kiinassa kasvaneet lapset jäivät aikuisina lähetystyöhön.⁸⁹ Lasten kouluttaminen Kiinassa oli joillekin lähetysjärjestöille selkeä lähetystyön strategia, sillä lähetysseurat ja vanhemmat halusivat kouluttaa lapsista tulevia uusia lähetystyöntekijöitä.⁹⁰

Signe Kanteleen mielestä olisi ollut parempi, jos seuralla olisi ollut rahaa lähettää perheet miesten mukana Kiinaan. Hän perusteli tätä perheen tarpeilla sekä sillä, että kiinalaiset suhtautuivat epäilevästi yksinäisiin miehiin, jotka asuivat samalla lähetysasemalla muiden työntekijöiden kanssa. Kena esittelee kirjassaan perheitä, jotka jättivät lapsensa Suomeen ja palasivat lähetystyöhön, ja pohtii samassa yhteydessä eron vaikutuksia lapsiin ja aikuisiin. Signe Kanteleen mukaan lasten jättäminen Suomeen ei tullut kysymykseen. Hänen mielestään eron vaiku-

⁸⁷ KA SLA Hp 14 Signe Kantele appivanhemmilleen 18.10.1921 ja 18.3.1922.

⁸⁸ KA SLA Hia 7 Läh. vuosikok. PK 30.1.1922 § 62.

⁸⁹ KA SLA Hp 14 Signe Kantele appivanhemmilleen 13.–15.11.1921, KA SLA Signe Kantele äidilleen 8.7.1921. Kena 2000, 94–95.

⁹⁰ Beaver 1968, 50; Semple 2003, 187, 189.

tus näkyisi lapsista, joita joka tapauksessa kohdeltaisiin todennäköisesti Suomessa eri tavoin kuin muita lapsia, sillä he olivat kasvaneet erilaisessa kulttuuripiirissä.⁹¹

Koulunkäynnistä keskusteltiin myös Suomen Lähetysseurassa työn jatkuvuuden vuoksi. Ainoastaan yksi lähettiperheen lapsi, Toivo Saarilahti, palasi Kiinaan aikuisiällä.⁹² Tavoiteltua jatkuvuutta ei saatu aikaan, sillä 1920-luvun lopun kriisien jälkeen työ ei enää palannut alkuvuosikymmenten mittasuhteisiin.⁹³ Vaikka työ jatkui 1950-luvun alkuvuosiin saakka, ei Signe Kanteleen unelma työn siirtymisestä sukupolvelta toiselle kuitenkaan toteutunut. Hän peräänkuulutti pitkäjänteisyyttä, ja näyttää ajatelleen, että SLS:n johtokunnan toimintahaluttomuus lasten koulun järjestämiseen huokui lyhytnäköisyyttä.

3.3 Perheiden menetyksiä ja uhrauksia

Läheisen kuolema

Perheenjäsenten sairauksia ja kuolemia pidettiin lähetystyön piirissä työhön kuuluvina riskeinä. Puolison tai lapsen menettäminen oli kuitenkin kova isku henkilökohtaisesti sekä koko SLS:n yhteisölle. Kuolemantapaukset eivät olleet harvinaisia. Kiinassa olleet lähetit, Johannes Heikinheimo ja Oskar Puutula, menettivät vuonna 1907 vastaviihityt puolisonsa, sillä Martta Heikinheimo ja Hilja Puutula kuolivat punatautiin.⁹⁴ Kaksi lähettivaimoa kuoli Kiinassa synnytysten yhteydessä. Helmikuussa 1924 Eero Koskinen koki suuren menetyksen, kun hänen vaimonsa Martta Koskinen menehtyi synnytettyään ensin kuolleen tyttären. Martta Koskinen oli päässyt sairaalaan amerikkalaisen lääkärin hoitoon, mutta kuoli avusta huolimatta verenmyrkytykseen.⁹⁵ Vuoden 1926 lopulla saatiin jälleen suru-uutisia SLS:n työntekijän perheestä, sillä Arvid Flinckin vaimo Hilda Flinck ja kaksospojat kuolivat synnytyksen yhteydessä.⁹⁶

Lasten kuolleisuus oli Kiinassa yleisempää kuin Suomessa, vaikkakin myös Suomessa kuolleisuuskurvat olivat vielä 1900-luvun alkuvuosikymmeninä kor-

⁹¹ KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 8.7.1921, Väinö Kanteleelle 13–15.11.1921 ja 4.12.1921. Kena 2000, 91–93.

⁹² Saarilahti 2002.

⁹³ Lund 2006. 1930- ja 1940-lukujen tapahtumista kirjoittaneet Kaisa Nikkilä ja Pentti Nikkilä artikkeleissaan teoksessa *Idän myrskypilven alla. Sata vuotta suomalaista lähetystyötä 1859.1959 III*.

⁹⁴ KA SLA Hia 4 Läh. vuosikok. PK 17–21.1.1916 liite 4 Kalle Korhosen kertomus; Hp 14 Signe Kantele äidilleen 1.3.1917; Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 6.7.1920, 17.2.1924 ja 21.2.1924; Koskinen 1927b, 163; Kähärä 1996, 1–2; Kena 2000, 38.

⁹⁵ KA SLA Eac 24 Eero Koskinen Tarkkaselle 19.2.1924; Hp 35 Inkeri Koskikallio vanhemmilleen 25.2.1923; Koskinen 1927b, 148.

⁹⁶ KA SLA Hp 37 Inkeri Koskikallion päiväkirja 26.11.1926; Koskinen 1927b, 148.

keat. Niissä kuudessatoista lähettiperheessä, joihin syntyi lapsia, kymmenessä kuoli vähintään yksi lapsi. SLS:n perheiden lapsia kuoli yhteensä 11, joista viisi oli vastasyntyneitä.⁹⁷ Lisäksi Hellin Aunon lapsi syntyi kuolleena ennenaikaisesti, mutta lähteistä ei käy ilmi missä vaiheessa raskautta. Myös Ida Nummi sai useita keskenmenoja ennen kuin hartaasti toivottu poika Yrjö syntyi 30.10.1925. Muista mahdollisista keskenmenoista lähteissä ei ole mainintoja. Tämä selittyy osin sillä, että lähetit kirjoittivat toistensa asioista varovasti. Inkeri Koskikallio kertoi esimerkiksi Elin Collanin raskaudesta aivan raskauden loppuvaiheilla, koska hänen mukaansa toisten asioista ei ollut tapana kertoa ilman lupaa.⁹⁸

Signe ja Väinö Kanteleen välitöntä suhtautumista vuonna 1918 tapahtuneeseen Liisa-tyttären menettämiseen ei ole mahdollista tavoittaa kirjeiden katoamisen vuoksi. Myöhempinä vuosina Signe Kantele kertasi Liisan lyhyeen elämään liittyneitä tärkeitä muistoja. Hän tunsikin lapsen kuoleman vaikuttaneen hänen elämäänsä monin tavoin. Hän kertoi olleensa Liisan kuoleman jälkeen "kuolemanvarjon maassa" mutta ymmärtäneensä paljon lapsensa kuoleman kautta myös ikuisesta elämästä taivaassa.⁹⁹

Inkeri Koskikallio oli kohdannut ensimmäisen suomalaislapsen kuoleman muutamana viikkoa Kiinassa oltuaan, kun Sihvosen perheen kolmas tytär kuoli synnytyksen yhteydessä. Lisäksi hän oli nähnyt useiden kiinalaisten lasten ja äitien kuolemia.¹⁰⁰ Hilda Flinckin ja kaksospoikien kuolema tapahtui noin kuukautta ennen Inkeri Koskikallion kolmannen lapsen syntymää. Kiinalaisten naisten synnytysten seuraaminen, suomalaisten vauvojen ja äitien kuolemat sekä tieto synnytykseen liittyvistä riskeistä ovat todennäköisesti lisänneet myös suomalaisnaisten pelkoja omasta ja lapsen terveydestä.

Puolison tai lapsen menettäminen oli sekä omaisten että koko yhteisön kollektiivinen suru, mutta kuolemaan liittyvät ajatukset viittaavat siihen, että useat lähteistä tarkastelivat kuolemaa vahvasti hengellisistä lähtökohdista käsin. Signe Kanteleen mielestä olisi ollut ihanaa, jos hän olisi saanut pitää Liisan luonaan, mutta hän ei voinut pyytää tätä takaisin, sillä hän uskoi Jumalan tahdon olevan

⁹⁷ KA SLA Ad 1–4 Työntekijämatrikkeli, Hp 14 Signe Kantele vanhemmilleen 24.6.1917; Hp 35 Inkeri Koskikallio vanhemmilleen 29.6.1924; Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 6.7.1920; Turpeinen 1987, 406–408.

⁹⁸ KA SLA Hp 14 Signe Kantele vanhemmilleen 24.6.1917; Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 16.12.1924 ja 6.11.1925.

⁹⁹ KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 18.4.1919, 11.5.1919, appivanhemmilleen 30.9.1920.

¹⁰⁰ KA SLA Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 5.7.1920 ja 6.7.1920.

kaikessa hyvä.¹⁰¹ Inkeri Koskikallio pohti, oliko Hilda Flinckin kuolema Jumalan keino päästää "lapsiaan kirkkauden kotiin" edessä olleiden vaikeuksien tieltä.¹⁰² Lähetit ajattelivat kuolemantapausten olevan Jumalan suunnitelmaa ja kuolevan yleensä olevan siinä asemassa, jossa muutkin lähetit toivoivat olevansa – Herran luona. ”Rukouksissani, kyynelten virratessa hänen vuoteensa vieressä saattelin häntä Jeesuksen luo, toivoen pääseväni samaan matkaan. Mutta minulle ei tuota ylennystä vielä suotu”,¹⁰³ Eero Koskinen kirjoitti vaimonsa kuoleman jälkeen.¹⁰⁴ Lähetysjohtaja Tarkkanen lohdutti Eero Koskista arvelemalla, että Jumalalla oli Koskista varten "suuria ajatuksia", kun "hän sinua näin syvään ahdistukseen vie".¹⁰⁵ Inkeri Koskikallion mukaan Eero Koskisen "alistuminen Jumalan tahtoon" oli tehnyt vaikutuksen Martta Koskista hoitaneisiin lääkäreihin.¹⁰⁶ Vastaus elämän aiheuttamiin kärsimyksiin lähetyskentän ankarien olojen keskellä oli lähettien usko siihen, että heidän elämänsä oli heidän itsensä ulkopuolisissa käsissä.

Perheet levottomuuksien keskellä

Tutkimusajankohdan viimeiset vuodet 1926–1928 muodostivat SLS:n työssä ennen kokemattoman ajanjakson. Tuolloin Kiinan valtiollinen hajaannus oli jatkunut jo toistakymmentä vuotta, jonka jälkeen se muuttui sisällissodaksi. Ulkomaalaisien turvattu asema muuttui, ja myös heitä kohtaan alkoi kohdistua väkivaltaa ja vahingontekoja. Levottomat olosuhteet muuttuivat lopulta niin pahoiksi, että ne uhkasivat lähettien turvallisuutta ja jopa henkeä. Lähetystyö vaikeutui konkreettisesti työmahdollisuuksien kaventuessa sekä henkisesti poliittisten aatteiden ja kristinuskonvastaisuuden vuoksi.¹⁰⁷ Perheiden kannalta ajankohta oli myös mul-listava, sillä monet perheet palasivat levottomuuksien myötä Suomeen, eivätkä he tulleet enää takaisin lähetyskentälle. Perheiden määrä ei vuoden 1928 jälkeen noussut enää 1910- ja 1920-luvun lukemiin.

Rauhattomuudet yltyivät jo vuonna 1925, ja keväällä 1926 levottomuuksien vaikutukset työhön alkoivat olla tuntuvia, sillä matkustaminen ei rosvojoukkojen vuoksi ollut turvallista. Jotkut lähetystyöntekijöiden työmuodot estettiin kokonaan, esimerkiksi koulua pidettiin imperialismin välineenä.¹⁰⁸ Aiemmin levot-

¹⁰¹ KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 18.4.1919, 11.5.1919, appivanhemmilleen 30.9.1920

¹⁰² KA SLA Hp 37 Inkeri Koskikallion päiväkirja 26.11.1926.

¹⁰³ KA SLA Eac 24 Eero Koskinen Matti Tarkkaselle 19.2.1924.

¹⁰⁴ KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 18.4.1919.

¹⁰⁵ SLA Hp XLVI Matti Tarkkanen Eero Koskiselle huhtikuussa 1924.

¹⁰⁶ KA SLA Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 24.2.1924.

¹⁰⁷ Lund 2006, 10, 64–65.

¹⁰⁸ Lund 2007, 88.

tomuudet eivät olleet kohdistuneet lähetteihin vaan paikallisiin kiinalaisiin, mutta vuonna 1926 myös lähetit joutuivat kohtaamaan ryösteleviä rosvojoukkoja. Esimerkiksi Toivo Koskikallio ja Elna Vihervaara joutuivat toukokuussa 1926 hyökkäyksen kohteeksi. Rosvot tutkivat Elna Vihervaaran ja Toivo Koskikallion hiuksia ja kengänpohjia myöten sekä ryöstivät heidät perinpohjaisesti. Tällaiset kokemukset osoittivat, että turvattua asemaa ei enää ollut.¹⁰⁹

Kesällä 1926 alkoi niin sanottu pohjoinen sotaretki, jonka tavoitteena oli yhdistää vallankumouksen myötä hajonnut Kiina sekä rajoittaa paikallisella tasolla valtaa pitäviä sotajoukkoja. Sotaretki aiheutti taisteluita, ja myös matkustaminen hidastui ja vaikeutui entisestään. Esimerkiksi syksyllä 1926 Kuling-vuorelta kesänvietosta palanneet lähetit, joiden joukossa olivat Inkeri ja Toivo Koskikallio perheineen, joutuivat näkemään sotimista hyvin läheltä, sillä he kulkivat sodan rintamalinjan lävitse.¹¹⁰

Loppuvuosi oli vaikea, kun vallankumous ja sotiminen laajenivat. Tuolloin kristinuskon väkivaltainen vastustaminen levisi laajasti myös SLS:n työalueelle, joskin tilanne oli pahempi muilla työalueilla kuin Tzelissä. Levottomuuksien lisäksi Hilda Flinckin ja kaksospoikien kuolema toi murhetta SLS:n yhteisölle.¹¹¹

Tsingshin asemalla koettiin vakavia kristinuskon vastaisia levottomuuksia joulun 1926 aikana. Inkeri Koskikallio ja Katri Ojanperä olivat saapuneet synnytystään varten Tsingshiin, Aino Ahteen autettaviksi, ja joutuivat viimeisillään raskaana keskelle vaikeita oloja. Katri Ojanperän mukaan asemalla olleille läheteille oli joulun alla tullut rosvoilta käsky siirtyä veneisiin ja lähteä. Ojanperän itsepäin kieltäytyminen lähteä raskautensa loppuvaiheessa oli hänen mukaansa syy sille, etteivät muutkaan lähteneet ja että asema säästyi tuhoamiselta. Näiden olojen keskellä Koskikallion perheeseen syntyi tapaninpäivänä Hannu Taneli. Inkeri Koskikallion mielestä "avuttomien pienokaisten" syntymä auttoi äitejä pysymään rauhallisena levottomien aikojen keskellä. Pienokaiset vaikuttivat myös Tsingshin aseman lähettien lähtöpäätöksiin, sillä Eliel Auno oli todennut Koskikalliolle useampaan kertaan, että he kaikki olisivat jo paljon aiemmin lähteneet Tsingshistä, elleivät Inkeri Koskikallio ja Katri Ojanperä olisi olleet siellä. Joulurauhasta ei ol-

¹⁰⁹ KA SLA Hp 37 Inkeri Koskikallion päiväkirja 28.4.1926; Koskikallio 1927, 167; Lund 2006, 65.

¹¹⁰ KA SLA Hp 37 Inkeri Koskikallion päiväkirja 1.–17.10.1926, Lund 2006, 71–73, 81.

¹¹¹ Lund 2006, 82, 86, 89–91.

lut Tsingshissä tietoa, mutta muilla asemilla joulua vietettiin rauhallisemmissa tunnelmissa.¹¹²

Tammikuussa 1927 vallankumous laajeni Tzeliin. Ulkomaalaisvihamielisyys levisi kiinalaisten keskuudessa, sivuasemia hävitettiin ja ulkomaalaiset työntekijät joutuivat ahtaalle. Aiemmin turvallisena pidetyt lähetysasemat menettivät turvallisen maineensa. Työmahdollisuudet lakkasivat, ja lähettien elämä hankaloitui merkittävästi. Lähetit joutuivat myös uusien rosvojoukkojen iskujen kohteeksi. Turvattomuuden vuoksi alettiin suunnitella työalueelta vetäytymistä, mutta tarve suojella lähetysasemia sekä matkustamisen vaarallisuus hidastivat lähtöpäätöksiä. Suunnitelmia poistumisesta vaikeutti myös huono kommunikaatio lähetysasemien ja kotimaan välillä. Tilanne alueella eteni niin nopeasti, ettei SLS:n johto kotimaassa pysynyt tilanteen tasalla.¹¹³

Suomalaiset suunnittelivat konsulin kehotuksesta evakuoitumista, mutta Tzelin asemalla olleet Koskikalliot sekä Laura Nyberg olivat päättäneet jäädä. Lähteminen oli muutamaa otteeseen kevään aikana esillä Koskikallion perheessä, mutta keskustelu johti joka kerta lopulta päätökseen asemalle jäämisestä. Toivo Koskikallio oli esimiesasemansa vuoksi päättänyt jäädä, ja Inkeri Koskikallio oli päättänyt seurata miehensä ratkaisua. Tilanne oli perheelle ristiriitainen, välillä Inkeri oli "kovasti lähdön puolella", sillä hän ajatteli työalueelle jäämisen olevan lähtemistä vaarallisempaa. Huhtikuussa hän kertoi heidän olleen valmistautuneita lähtemään. Ajatus lähtemisestä oli Inkeri Koskikalliolle epämiellyttävä ajatus, ja hän halusi pysyä miehensä rinnalla.¹¹⁴ Inkeri ja Toivo Koskikallion tekemä päätös jäädä vaikutti heidän lapsiinsa, sillä heidän päätöksensä oli paitsi heidän itsensä, myös lasten kannalta uhkarohkea ja hengenvaarallinen.¹¹⁵

Kevään 1927 kuukaudet olivat raskaat, sillä lähetysasemilla oleili sotilaita, Tsingshissä koettiin väkivaltainen isku ja maaliskuussa aloitettiin evakuoituminen. Muutamat läheteistä jäivät tahtomattaan Tayungin asemalle, sillä he eivät päässeet evakuoitumaan tarpeeksi ajoissa. Kesäkuussa perheitä ja lähettejä kutsuttiin jälleen Suomeen. Lopulta kesällä sota alkoi laantua, ja valta vaihtui. Lähetys-

¹¹² KA SLA Hp 35 Inkeri Koskikallio vanhemmilleen 6.1.1927.; Hp 37 Inkeri Koskikallion päiväkirja 26.11.1926 ja 30.12.1926; Komulainen 1985, 75; Lund 2006, 91–92.

¹¹³ Lund 2006, 96–100.

¹¹⁴ KA SLA Hp 35 Inkeri Koskikallio vanhemmilleen 24.4.1927; Hp 37 Inkeri Koskikallion päiväkirja 9.–11.3.1927, 22.4.1927; Lund 2006, 104.

¹¹⁵ KA SLA Hp 37 Inkeri Koskikallion päiväkirja 10.2.1927; Lund 2008, 31.

työn kannalta tilanteeseen ei kuitenkaan tullut toivottua ratkaisua, sillä ulkomalaisvastaisuus jatkui.¹¹⁶

Lähetit tekivät levottomuuksien keskellä ratkaisunsa jäämisestä tai lähtemisestä sekä työn että perheen näkökulmasta.¹¹⁷ Niilo ja Erna Mustalan ratkaisu oli lähteä perheen vuoksi kohti kotimaata jouluna 1926, vaikka SLS:n johdolta Suomesta ei ollut tullut lupaa lähtemiselle, joka saatiin vasta jälkikäteen. He olivat ensimmäiset, jotka palasivat kotimaahan koetun kriisin vuoksi.¹¹⁸ Levottomuudet vaikuttivat esimerkiksi Ojanperän perhetilanteeseen siten, että vaikeutuneiden kulkuyhteyksien vuoksi Jaakko Ojanperä näki tammikuussa 1927 syntyneen poikansa vasta maaliskuussa, kun tämä oli noin kahden kuukauden ikäinen.¹¹⁹

Ajankohdan tapahtumia ja lähettien reaktioita on tutkittu myös psykohistorian näkökulmasta. Pekka Lundin *Jumalan kannattelu* -teoksen mukaan lähetit reagoivat tapahtumiin eri tavoin, mutta tilanne oli useimmille haastava, uuvuttava ja psyykkisesti raskas. Sotimisen, väkivaltaisuuksien ja työn lakkauttamisen keskellä jotkut lähetit tukeutuivat vahvasti erilaisiin psyykkisiin puolustuskeinoihin kuten torjumiseen tai mustavalkoiseen ajatteluun.¹²⁰

Perheelliset lähetit kertoivat lastensa reaktioista levottomuuksiin eri tavoin. Inkeri Koskikallio oli monissa yhteyksissä sitä mieltä, etteivät hänen lapsensa ymmärtäneet ajan tapahtumista mitään, vaikka ilmaisi välillä myös huolensa lasten puolesta. Lundin tutkimuksen ja lähettien psyykkisten reaktioiden valossa on mahdotonta olettaa, etteivät lapset olisi aistineet tilanteen vaikeutta tai sen vaikutusta vanhemmissaan. Inkeri Koskikallio joutui lokakuussa 1925 istumaan lastensa ja palvelijoiden kanssa kotinsa ruokasalin nurkassa kuuntelemassa aseman muurin ulkopuolelta kuuluvaa konekiväärin papatusta. On vaikea ajatella, etteivät tällaiset kokemukset olisi vaikuttaneet lapsiin.¹²¹

Inkeri Koskikallio oli kuitenkin pääosin sitä mieltä, että lapset olivat tietämättömiä ajan tapahtumista. Hänestä lapset olivat ”iloisia veitikoita kuten ainakin”, jotka eivät ”kuohuista ja melskeistä mitään tiedä.” Ajatus lasten kokemuksista levottomuuksien keskellä oli Inkeri Koskikalliolle kuitenkin ”sydäntä kouristava”. Kertoessaan Tapanin levottomuuksien keskellä näkemistä sotilaisiin, rosvoihin ja

¹¹⁶ KA SLA Hp 35 Inkeri Koskikallio vanhemmilleen 10.4.1927, 26.5.1927, 29.6.1927; Hp 37 Inkeri Koskikallion päiväkirja keväällä 1927, (esimerkiksi 5.–10.4. 1927; 23.–25.4.1927); Lund 2006, 100, 102, 104–105, 107–108, 112, 119–120, 124, 126–127, 129, 162, 187.

¹¹⁷ Silvennoinen 1991, 33, 35.

¹¹⁸ Lund 2006, 90–91.

¹¹⁹ Komulainen 1985; 75; Lund 2006, 112.

¹²⁰ Lund 2008, 37–42, 45–47, 61–64, 71–78.

¹²¹ KA SLA Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 16.10.1925.

varkaisiin liittyneistä painajaisista Inkeri Koskikallio tuli myöntäneeksi näkevänsä tapahtumien vaikutuksen lapsessaan. Levottomuudet näkyivät Inkeri Koskikallion mielestä enemmän aikuisissa kuin lapsissa. Lähetit olivat Inkeri Koskikallion mielestä ”raihnaista joukkoa” mutta lapset ”vankkoja taimia”.¹²²

Kanteleen perhe ei elänyt keskellä pahimpia levottomuuksia, mutta heidän aiemmin Kiinassa viettämäänsä ajankohtana olot olivat myös ajoittain olleet epävarmat. Signe Kantele kertoi lasten kuulleen tuolloin surullisia asioita maailman tapahtumista ja vakuutelleen toisilleen: ”Ei meidän tarvitse pelätä pahoja sotamiehiä.”¹²³ Katri Ojanperän mukaan hänen poikansa oli ymmärtänyt jotain tilanteen vakavuudesta. Kaksi- ja puolivuotias Olavi Ojanperä oli joutunut pakenemaan taisteluita ja tulipaloja vuoristoon. ”Minä menen nyt Jeesus-lapsen luo”, oli poika todennut.¹²⁴

Luonnollisesti lasten ikä vaikutti siihen, kuinka paljon he ymmärsivät levottomuuksista, mutta vaikutukset heijastuivat myös sylilapsiin, sillä huhtikuussa 1927 Inkeri Koskikallio oli väsynyt ”kuin rätti”, eikä pystynyt syömään eikä imettämään vauvaansa.¹²⁵ Lasten suhtautuminen asemalla aika-ajoin vierailleisiin ja majailleisiin sotilaisiin ei ollut pelkästään pelokasta, sillä appelsiineja, sokerikakkuja ja maapähkinöitä tuoneet kiltit ja ”juhlalliset” sotasedät olivat pienten poikien mielestä kiinnostavia.¹²⁶

Vallankumous laantui kesällä 1927. Samaan aikaan alkoivat myös lähettien olot helpottamaan, ja jo heinäkuussa 1927 Inkeri Koskikallio kevään raskaista tapahtumista oli muuttunut kiitokseen siitä, miten hänen vuotensa kiinassa olivat olleet täynnä rakkautta ja armoa ilman että mitään olisi puuttunut.¹²⁷

SLS:n kannalta tulevaisuus oli epävarma, mutta työtä haluttiin päästä silti jatkamaan. Työ jatkui, mutta se ei enää palannut vanhoihin mittasuhteisiin SLS:n eikä muidenkaan lähetysjärjestöjen osalta. Koskikallion perheen palatessa Suomeen keväällä 1928 tilanne lähetyskentällä muuttui, sillä työalueelle ei jäänyt enää aviopareja tai lapsia. Uusia lähettejä saapui jälleen vuonna 1929, mutta lähettiperheiden huippukausi oli ohi.¹²⁸

¹²² KA SLA Hp 35 Inkeri Koskikallio vanhemmilleen 14.6.1925, 12.5.1926 ja 24.4.1927.

¹²³ KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 5.4.1921.

¹²⁴ Komulainen 1985, 76, 80–81.

¹²⁵ KA SLA Hp 37 Inkeri Koskikallion päiväkirja 23.4.1927; Komulainen 1985, 80–81.

¹²⁶ KA SLA Hp 37 Inkeri Koskikallion päiväkirja 5.3.1926, 10.–12.3.1926 ja 7.9.1927.

¹²⁷ KA SLA Hp 35 Inkeri Koskikallio vanhemmilleen 17.7.1927.

¹²⁸ Neill 1990, 427; Lund 2006, 187.

4 Vanhemmuuden ja lähetystyön yhdistäminen

Perheellisten naisten työskentelymahdollisuudet

Useissa lähettinaisia käsittelevissä tutkimuksissa on esitetty, että lähettien vaimojen rooli oli vaikea, sillä naisiin, jotka menivät kentälle vaimoina, kohdistui monenlaisia ristiriitaisia odotuksia. Ihanteellisen vaimon tuli hoitaa kotinsa moitteettomasti ja ottaa osaa myös evankeliointiin.¹ Perheenäitien elämään kuuluivat arjen kodinhoidon ja työtehtävien lisäksi raskaudet, synnytykset ja vauvanhoito, jotka vaikuttivat heidän työntekomahdollisuuksiinsa. Perheenäidin roolin on esitetty olleen kahdenlainen: nainen joutui uhraamaan perhe-elämänsä tehdäkseen lähetystyötä, ja toisaalta hänen elämänsä kotona oli monien mielestä evankelioivaa.² Monissa lähetysjärjestöissä perheeseen liittyneet velvollisuudet olivat etusijalla työhön nähden, mutta perheenäitejä ohjeistettiin vierailemaan kiinalaisissa kodeissa, kutsumaan kiinalaisia koteihinsa, opettamaan lastenhoitoa sekä toimimaan esimerkkinä kodinhoidossa.³ Dana L. Robertin mukaan naisten työ oli monipuolista ja tehokasta, sillä he hoitivat kotitaloutta, kasvattivat lapsia, kohtasivat naapureita sekä opettivat kiinalaisille esimerkiksi lukemista, ompelemista ja hygieniaa. Jane Hunter listaa lähetin vaimon tehtäviksi perheen ja kodinhoidon lisäksi miehen tukena toimimisen sekä kodin palvelusväen ohjaamisen.⁴

Naisten keskeisin kodin ulkopuolinen tehtävä oli lähetystyö naisten ja lasten parissa. Aasialaiseen sukupuolinnormistoon liittyneen naisten ja miesten välisen tarkan rajan vuoksi miespuoliset työntekijät eivät voineet helposti evankelioida kiinalaisia naisia.⁵ Lähetystyöntekijät näkivät kuitenkin, että kiinalaisten äitien evankeliointi oli kannattavaa, sillä siten oli mahdollista vaikuttaa lapseen ja tuleviin sukupolviin, joten naispuolisia työntekijöitä tarvittiin. Jotkut lähetysseurat pitivät kiinalaisten naisten evankeliointia jopa tärkeämpänä kuin miesten.⁶

Ajatuksiin perheenäitien roolista lähetyskentällä vaikuttivat monenlaiset kulttuuriset tekijät sekä lähettien taustat. Eri protestanttisten lähetysseurojen perheellisten lähettinaisten elämää leimasi sama kysymys siitä, oliko työ vai perhe naisen tärkein velvollisuus. Osa naisista halusi toimia pelkästään puolisoina ja äiteinä, osa halusi ottaa monipuolisesti osaa työhön. Monet tavoittelivat molempia ja ha-

¹ Beaver 1968, 53; Robert 1996, 75; Beidelman 1999, 129; Huber & Lutkehaus 1999, 14.

² Hunter 1984, 63; Robert 1996, 410; Beidelman 1999, 136; Huber & Lutkehaus 1999, 13–14.

³ Hunter 1984, 11.

⁴ Beidelman 1999, 129; Robert 1996, 67–68, 410–411; Hill 1985, 5; Hunter 1984, 135.

⁵ Sjöblom 1907, 17; Saarihahti 1960, 83, 120; Hunter 1984, 11, 259; Robert 1993, 4; Jalagin 2003, 84; Benson 2005, 183; Laru 2005, 61.

⁶ Saarihahti 1960, 84; Hill 1985, 22, 47.

lusivat olla sekä menestyksekkäitä evankelistoja että perheenäitejä. Joidenkin lähetysjärjestöjen piirissä vaimo oli toissijainen työntekijä ja välttämätön apu kotona, jotta mies sai tehdä "todellista työtä".⁷ Jotkut naiset kokivat äitiyden taakaksi, josta palvelijat vapauttivat heidät tekemään evankelioimistustyötä. Äitiyden "taakat" eivät joissain lähetysseuroissa estäneet perheenäidin työntekoa kauaa, sillä perheet lähettivät lapsensa jo varhain kotimaahan kouluun. Toiset äidit kokivat uhrauksena sen, että perheeseen liittyneet velvollisuudet tulivat työn vuoksi laiminlyödyiksi.⁸ Lähetyskentillä oli naisia, jotka eivät halunneet ottaa aktiivisesti osaa työhön ja kokivat lähetystyöksiin perheestä huolehtimisen. Kenan mukaan naisten toimintamahdollisuudet kodin ulkopuolella riippuivat työalueen ja perheen olosuhteiden lisäksi henkilökohtaisista tekijöistä ja kutsumuksesta.⁹

Vaikka lähetyskentillä oli 1900-luvun alkupuolella paljon itsenäisiä suomalaisia työtä tekeviä naislähettejä, ei perheenäitinä toimiminen ollut poikkeavaa kotimaan tilanteeseen verrattuna, sillä kodin ulkopuolella työskentely oli Suomessa tuolloin harvinaista. Suomessa perheenäidin ihanteisiin 1900-luvun alussa kuuluivat äitiys, lastenkasvattaminen ja toimiminen kodinhengittäjänä. Myös SLS:n kannanottojen mukaan lähetysaarnajan puolison tärkeimmät tehtävät olivat vaimona, kodinhoitajana ja lastenkasvattajana toimiminen. Nainen oli miehelleen käytännöllinen, siiveellinen ja uskonnollinen tuki.¹⁰ Muiden lähetysseurojen ajatukset naisten tehtävistä olivat samansuuntaisia. Seurat arvostivat naisia etenkin siksi, että hellä oli kyky luoda miehille koti ja olla yleisesti tukena miehen elämässä.¹¹

Itsenäisenä naislähettinä lähetystyöhön lähtenyt Inkeri Koskikallio oli jo ehtinyt opiskella sekä tehdä työtä ennen kuin meni naimisiin. Hän jatkoi työntekoa myös perheen perustamisen jälkeen. Signe Kantele ei omien sanojensa mukaan tehnyt suoranaista lähetystyötä, vaan hän keskittyi kodinhoitoon sekä lapsiin. Hän teki sairaanhoitotyötä sivutoimisesti.¹² Signe Kantele oli tullut Kiinaan lähetystyöntekijän vaimona ja lapsen kanssa. Näin ollen Signe Kanteleen ja Inkeri Koskikallion työskentely oli lähtökohtaisesti erilaista.

Työntekomahdollisuuksien muuttuminen avioitumisen myötä oli Inkeri Koskikalliolla etukäteen tiedossa. Kihlusaikana hän kirjoitti Toivo Koskikalliolle vah-

⁷ Grimshaw 1983, 490; Hunter 1984, 31; Hill 1985, 46, 52; Kwok 1992, 15; Robert 1993, 73; Beidelman 1999, 127, 135; Jalagin 2007, 267.

⁸ Robert 1996, 114; Beidelman 1999, 135–136.

⁹ Hunter 1984, 114; Kena 2000, 105.

¹⁰ Häggman 1994, 217; Räisänen 1996, 100; Utrio 1997, 13–14; Kena 2000, 56–70; Markkola 2000, 113–116; Laru 2005, 63.

¹¹ Beaver 1968, 48; Cunningham, 1995, 163; Fitzgerald 1996, 177.

¹² KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen ja siskoilleen 21.11.1920.

van ja päättäväisen oloisesti haluavansa suorittaa kielitutkinnon ennen naimisiinmenoa, "etteivät isät Suomessa pääsisi sanomaan, 'että sellaista se sitten on kun...'" . Hänen vahvuuttaan heijasteli myös Väinö Kanteleen toteamus kirjeessä, jossa Kantele kertoi "heikoista uusista" työntekijöistä, joilla oli alkuvaikeuksia työn ja kielen kanssa. Kantele koki tarpeelliseksi lisätä, ettei Inkeri Haahtea todellakaan voinut kutsua heikoksi.¹³

Inkeri Koskikallio otti vastaan potilaita muutamia tunteja päivässä lähes päivittäin. Hän piti poliklinikkaa, jossa hän hoiti haavoja ja jakoi rokotuksia. Lisäksi hän neuvoi kiinalaisia naisia raskauteen ja synnytykseen liittyvissä asioissa sekä toimi apuna kiinalaisten synnytyksissä. Kohtaamiset potilaiden kanssa olivat Inkeri Koskikalliolle hyödyllisiä hetkiä tehdä myös evankelioimistyötä. Sairaanhoito-tehtävien ohella Inkeri Koskikallio otti osaa myös lastentarhan toimintaan ja auttoi aseman koulussa. Lasten synnyttyä hänen päivänsä täyttyivät lastentarhassa työskentelystä ja potilaiden hoitamisesta sekä kotonaolosta lasten kanssa.¹⁴

Myös Signe Kantele teki mahdollisuuksiensa mukaan pienimuotoista sairaanhoitotyötä ja halusi tätä kautta päästä evankelioimaan. Signe Kantele oli sisäistänyt perheenäidin roolinsa niin vahvasti, että hän lähestyi lähetysjohtajaa kirjeessä sanomalla ”vaikka en olekaan varsinainen lähetti – –”.¹⁵ Hän oli onnellinen saadessaan kohdata potilaita sillä pelkäsi ilman työtä vieraantuvansa ympäristöstään.¹⁶ Sairaanhoitotyö oli lähettien mielestä hyvä keino vetää ihmisiä kuulemaan evankeliumia. Kiinalaiset naiset eivät halunneet miespuolista sairaanhoitajaa tai lääkäriä, joten lähettien tekemä sairaanhoitotyö oli tärkeää erityisesti kiinalaisille naisille. Sairaanhoidon tarve ja sukupuoleen liittyneet tarkat rajat tarjosivat länsimaisille sairaanhoitajanoisille hyviä työmahdollisuuksia.¹⁷

Myös lapsista ja perheen käytännön asioista, esimerkiksi raha-asioista, huolehtiminen kuului Signe Kanteleen vastuulle. Väinö Kantele oli jättänyt ne vaimolleen, koska ei mielestään ymmärtänyt niistä mitään. Miehensä poissa ollessa ja muiden miespuolisten lähettien puuttuessa Signe Kantele joutui myös kantamaan vastuuta lähetysasemasta. Ehtiessään työskennellä kodin ulkopuolella hän otti sairaanhoidon lisäksi osaa työhön lastentarhassa sekä luki Raamattua kiinalaisten

¹³ KA SLA Hp 14 Väinö Kantele Signe Kanteleen vanhemmille 25.9.1920.

¹⁴ KA SLA Hp 35 Inkeri Haahti Toivo Koskikalliolle 28.3.1922; Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 23.4.1922, 24.5.1923, 10.9.1923, 6.1.1924, 24.10.1924 ja 9.11.1926; Hp 37 Inkeri Koskikallion päiväkirja 26.2.1925, 9.4.1925, 26.4.1925, 21.4.1925 ja 28.9.1925.

¹⁵ KA SLA Eac 22 Signe Kantele Tarkkaselle 12.5.1920.

¹⁶ KA SLA Hp 14 Signe Kantele appivanhemmilleen 21.1.1921 ja 3.4.1921, äidilleen 4.7.1921.

¹⁷ KA SLA Hp 14 Signe Kantele sukulaisilleen 14.5.1922; Hyatt 1976, 84; Hunter 1984, 15; Robert 1996, 414.

naisten kanssa. Toisinaan hän pääsi mukaan naisten kokouksiin ja piti niissä myös opetuksia.¹⁸ Väinö Kantele kertoi vaimonsa työskentelystä anopilleen:

Ja välillä sitten Äiti pikkuseni laastaroi ja rokottee sekä aseman ihmisiä että väliin kadul-
takin tulevia. Ja välillä sitten s. [sisar] Lauran kokouksissa saarnailee. Ja kiipeilee tikapuita
katon rajassa paperoimaan kiinalaisia huoneita ym. Soma olisi Äidinkin häntä nähdä!¹⁹

Väinö Kantele oli toisinaan huolissaan Kaisun ja Saaran puolesta, kun he eivät voineet olla äitinsä hoidossa, kun hän työskenteli. Hän kuitenkin arveli heidän pärjäävän kiinalaisten seurassa lastentarhassa. Myös Toivo Koskikallio oli ollut huolissaan miten Tapani-vauvan käy, kun "äiti on lastentarhassa ja potilaitten luona, eikä isäkään ole kotona".²⁰ Molemmille naisille perheestä ja lapsista huolehtiminen oli tärkeää, mutta myös mahdollisuus työskennellä ja täyttää omaa kutsumustaan. Molemmat tekivät lähetystyötä perhe-elämän ohella, mutta työmahdollisuudet olivat paitsi omasta asenteesta, myös lapsista ja miehen työtilanteista riippuvaisia.

***"Ei minua kodin ulkopuolella tarvita"*²¹**

Jane Hunter esittää, että lähettien puolisoiksi Kiinaan lähteneet amerikkalaiset naiset olivat valmistautumattomia lasten syntymään ja näin ollen perheenäidin velvollisuuksien aiheuttamiin rooliristiriitoihin suhteessa työntekoon. Hunterin mukaan lastensaannin todennäköisyys ei ollut käynyt useilla naisilla mielessä, vaan vaimot olivat valmistautuneet lähetystyön tekemiseen.²² Hunterin mukaan lähetystyöhön lähteneet länsimaiset naiset olivat naiiveja ja rohkeita. Naisten esikuvina oli Hunterin mukaan lähetyspropagandan kuvaamat myyttiset ja romantioidut naiset. Vaimoilla oli vahva käsitys lähetystyöstä, käsitys sitoutumisensa hinnasta sekä usko siihen, että Jumala antaisi heidän tehdä työtä ilman esteitä. Hunterin mukaan vaimot erehtyivät arvioissaan, kun "ennakkoon odottamattomat lapset" ja koti toivat vastuuta, joka heikensi heidän "pyhää naisellista kunnianhimoaan".²³ Hunterin argumentointi jää hänen tutkimuksensa tässä kohdassa heikoksi, sillä hän viittaa yksittäistapaukseen. Jo kahden suomalaisäidin ajatuksia

¹⁸ KA SLA Hp 14 Hp 14 Signe Kantele appivanhemmilleen 17.11.1917, Väinö Kantele vanhemmilleen 28.11.1917 (Signe Kanteleen kirjeessä 17.11.1917), Väinö Kantele Signe Kantelelle 25.7.1920 ja 30.7.1920, Väinö Kantele anopilleen 22.11.1919.

¹⁹ KA SLA Hp 14 Väinö Kantele Signe Kanteleen äidille 22.11.1919.

²⁰ KA SLA Hp 14 Väinö Kantele Signe Kanteleen äidille 22.11.1919; Hp 35 Inkeri Koskikallio vanhemmilleen 23.9.1923.

²¹ KA SLA Hp 14 Signe Kantele appivanhemmilleen 18.10.1921.

²² Hunter 1984, 9, 90–91.

²³ Hunter 1984, 91.

työstä ja vaimon roolista vertaamalla on löydettävissä merkittäviä näkemyseroja ja erilaisia perheen suhteen tehtyjä ratkaisuja.

Perheenäitien kokemukset omasta roolistaan äitinä ja lähetystyöntekijänä vaihtelivat. Pienten lasten äitinä osallistuminen lähetystyöhön ei ollut itsestään selvää ja ongelmatonta. Jotkut perheenäidit kokivat, etteivät he saavuttaneet mitään kotona, kun taas toiset näkivät perheestä huolehtimisen olevan heille annettu erityistehtävä.²⁴ Etenkin Signe Kanteleella näyttää olleen rooliristiriitoja, ja hän kirjoitti niistä etenkin äidilleen. Inkeri Koskikallio kirjoitti työn ja perheen yhdistämiseen liittyneistä ajatuksistaan hyvin vähän, joten hänen kokemuksiaan on haettava ratkaisuksista, joita hän teki perheensä ja työnsä suhteen avioitumisensa ja lasten syntymän jälkeen.

Lähetystyön ja perheenäitiyden yhdistäminen herätti Signe Kanteleessa ristiriitaisia tunteita. Hänellä oli toisinaan paljonkin työtehtäviä, mutta etenkin kodin ulkopuolisista työtehtävistä ja kiinalaisten kanssa tapahtuneista kohtaamisista kirjoittaessaan hän ilmaisi usein omia vahvoja alemmuudentunteitaan. Kiinassa olonsa alkuaikoina hän häpesi sitä, miten vähän hän osasi kertoa vanhemmilleen kiinalaisista. Signe Kantele koki omistavansa kaiken aikansa kodille ja lapsille eikä tästä syystä ehtinyt opiskelemaan omasta mielestään tarpeeksi kieltä.²⁵

Signe Kantele toivoi usein voivansa olla miehelleen apu, rohkaisija ja rukoilija, jotta tämä voisi tehdä työtä vapaasti. Vaikka Signe Kantele koki ehtivänsä kodin ulkopuolelle vain harvoin, oli kiinalaisten äitien ja lasten kohtaaminen Signe Kanteleelle erityisen tärkeää. Hän pohti näiden kohtaloita peilaten niitä myös omaan elämäänsä:

Kerran tuli luoksemme nuori äiti kaukaa vuorten takaa selkä kopassa kantaen esikoistaan. Millainen oli tuo esikoinen! Niin surkeaa lasta en ole ikinä nähnyt ja luulin sitä kuolleeksi kun se makasi silmät suljettuina, laihana kuin luuranko riepujen sisässä. Muistin omaa pulskaa tytärtäni ja teki mieli ottaa lapsi syliini, pestä ja ruokkia sitä. – – Maitopurkon anoin ja boorivettä silmille. En ole sen koommin pienestä raukasta mitään kuullut.²⁶

Väinö Kantele lähetti eräältä matkaltaan kirjeensä mukana vaimolleen "Woman's work" -lehden ja toivoi, että tämä löytäisi siitä rohkaisua elämälleen, jottei tuntisi "hukkaanelävänsä", vaikka olikin tullut hänen puolisokseen.²⁷ Signe Kantele oli todennäköisesti ilmaissut myös miehelleen kokemuksensa siitä, ettei hänellä ollut mahdollisuuksia lähestyä kiinalaisia, sillä hän oli niin paljon kotona.

²⁴ Hunter 1984, 114; Kena 2000, 105.

²⁵ KA SLA Hp 14 Signe Kantele sukulaisilleen 15.1.1917.

²⁶ KA SLA Hp 14 Signe Kantele appivanhemmilleen 23.1.1921.

²⁷ KA SLA Hp 14 Väinö Kantele Signe Kanteleelle 1.8.1920.

Kokemus kielitaidottomuudesta vaikutti Signe Kanteleen alkuvuosien ajatuksiin mahdollisuuksistaan olla vuorovaikutuksessa kiinalaisten kanssa. Hän uskoi, ettei koskaan oppisi kieltä niin hyvin, että voisi vaikuttaa kodin ulkopuolella. Hänen mielestään oli jopa nöyryyttävää ottaa kontaktia kiinalaisiin naisiin, koska hän ei osannut kieltä. Muutaman vuoden Kiinassa oltuaan kieli tuntui hänestä edelleen haasteelliselta, mutta hän koki voivansa silti puhua kiinalaisten naisten kanssa esimerkiksi lapsista. Hän sanoi kaipaavansa joskus miehensä mukaan sivuasematkoille, muttei pystynyt omasta mielestään siihen puutteellisen kielitaitonsa vuoksi.²⁸ Kokemus huonosta kielitaidosta ei vaivannut pelkästään Signe Kanteletta, vaan suomalaiset lähetit kokivat kielen oppimisen yleisesti vaikeaksi. Tyydyttävänkin kielitaidon hankkiminen kesti intensiivisellä opiskelulla noin kaksi vuotta. Kielen oppiminen oli hidasta ja haasteellista myös muille kuin suomalaisille.²⁹

Kirsti Kena kirjoittaa naislähettejä käsittelevässä kirjassaan lähettien vaimojen identiteettiongelmista. Hän kuvaa monin esimerkein lähetystyöntekijöiden vaimojen kokeneen turhautumista, arvostuksen puutetta sekä tunteita elämän rajoittumisesta pelkästään kotiin. Lähetтинаisten kokemuksia tutkineen Robertin mukaan monilla lähettien vaimoilla oli kaipaus tuntea itsensä hyödylliseksi. He halusivat tehdä omasta elämästään merkityksellistä.³⁰ Hunter korostaa, että naisilla oli tarve saavuttaa työn kautta jotain. Monilla oli kokemus, että velvollisuudet kotona olivat palvelijoiden läsnäolon vuoksi enemmän työnjohdollisia kuin konkreettisia, joten he halusivat päästä toimimaan kodin ulkopuolella.³¹ Lähettiperheiden vaimot tavoittelivat tarpeellisuuden tunnetta kohtaamalla paikallisia naisia sekä tukemalla aviomiestensä työtä.³²

Kirjoittaessaan naisten turhautumisesta Kena viittaa nimenomaan Ambomaahan ja toteaa tilanteen Kiinassa olleen toisenlainen. Monet vaimot olivat Kiinassa "vain yhden työkauden", eikä turhautumista ehtinyt hänen mukaansa tapahtua perheen perustamisen, pikkulasten kasvattamisen, kulttuuriin tottumisen ja kieleen perehtymisen keskellä. Kenan mielestä voidaan olettaa, ettei lähettien vaimoilla ollut yhdellä lyhyellä työkaudellaan tilaisuutta turhautumiseen kaiken keskellä ainakaan mikäli he osasivat kieliä. Toisaalta Kenan mukaan lähettien vaimot myös

²⁸ KA SLA Hp 14 Signe Kantele kesäkuussa 1916, appivanhemmilleen 15.1.1917, vanhemmilleen 3.2.1917, äidilleen 3.10.1917 (1.10.1917).

²⁹ KA SLA Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 30.6.1920; Saarilahti 1960, 60, 86; Hunter 1984, 94, 292.

³⁰ Robert 1996, 33.

³¹ Hunter 1984, 114.

³² Robert 1996, 37.

kokivat paljon yksinäisyyttä. Kena antaa ankean kuvan vaimojen yksitoikkoisesta, yksinäisestä, tarkoituksettomasta ja lähetysasemille sidotusta elämästä, mikä ei ollut kuitenkaan koko totuus. Hän kuvaa vaimojen ainaista yksinäisyyttä, huolta ja ristiriitoja. Kenan esimerkit luovat naisten roolista väistämättä negatiivisen mielikuvan. Sekä yksinäisyys että turhautuminen lähetyskentillä liittyivät moniin tekijöihin, esimerkiksi lasten ja lähetysaseman muiden lähettien määrään sekä siihen, oliko perhe juuri saapunut kentälle vai viettänyt siellä jo pidemmän aikaa.³³ Noin 4–9 vuoden työkausi ei "veteraaneihin"³⁴ verrattuna Kenan mielestä siis ollut kovin pitkä. Kenan oletus ei saa tukea Signe Kanteleen kokemuksista. Kanteleen perhe vietti Kiinassa seitsemän vuotta, joiden aikana perheeseen syntyi neljä lasta. Tällainen ajanjakso ei 24-vuotiaana Suomesta lähteneestä ja 32-vuotiaana sinne palanneelle Signe Kanteleesta tuntunut lyhyeltä eikä yksiselitteiseltä suhteessa kotonaoloon, lähetystyöhön tai turhautumiseen.³⁵

Etenkin lähetystyökauden alkuvuosina Signe Kantele koki työnsä olevan kotiin rajoittunutta. Vielä keväällä 1922 hän kertoi viettävänsä niin paljon aikaa kotona, ettei osannut kertoa muuta kuin kotiin liittyviä asioita.³⁶ Hän ajatteli, että hänen "seurakuntansa" muodostui lapsista ja palvelijoista. Tähän "seurakuntaan" liittyi kuitenkin hänen mielestään ongelma. Signe Kantele koki pilanneensa mahdollisuutensa puhua palvelijoilleen Jumalasta, sillä oli raivostunut usein. Hän koki, että palvelijoita oli vaikea opettaa toimimaan halutulla tavalla, mikä oli saanut hänet raivostumaan.³⁷

Signe Kantele suri sitä, ettei lasten, kodinhoidon ja terveydellisten ongelmien vuoksi voinut ottaa työhön. Häntä painoi lisäksi se, että hän oli tarvinnut muiden lähettien apua miehensä poissa ollessa ja vienyt aikaa heidän työltään. Koti teetti hänen mielestään niin paljon työtä, että osa jäi tekemättäkin. Hän kaipasi olla kontaktissa sen kansan kanssa, joka oli tullut hänen miehelleen tärkeäksi. Toisaalta hän tunsu itsensä onnellisemmaksi silloin, kun hän oli kotona lasten luona. Koti oli Signe Kanteleelle hänen valtakuntansa. Hän koki rikkirepiväksi sellaisen ajan, jolloin hän oli pyrkinyt ottamaan osaa seurakunnan toimintaan ja samalla olemaan

³³ Kena 2000, 75; Ross, 143.

³⁴ Kena 2000, 94. Kena nimittää lähetystyöntekijä Else Meedaria "veteraaniksi", sillä hän oli Kiinassa yhteensä 27 vuotta miehensä kanssa.

³⁵ KA SLA Hp 14 Signe Kantele appivanhemmilleen 5.12.1920 ja tammikuussa 1922; Kena 2000, 94, 102–107.

³⁶ KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen ja sukulaisilleen 14.5.1922.

³⁷ Tästä esimerkiksi Signe Kantele äidilleen 11.5.1919.

lasten kanssa kotona.³⁸ Kokemus ei ollut ainutlaatuinen lähetystyössä olleiden naisten piirissä, sillä Hunter kertoo esimerkeissään naisista, jotka tunsivat syyllisyyttä siitä, että työ vei aikaa lapsilta ja kodilta.³⁹

Signe Kanteleen työntekoa vaikeutti se, että hän koki usein itsensä ulkopuoliseksi ollessaan kiinalaisten seurassa ja ajatteli hautautuneensa liikaa kotiinsa. Hän ei mielestään osannut hyödyntää kotiäitiyyttään. Aikuisiällä äitiään muistellut Kaisu Lehtonen (omaa sukua Kantele) kuitenkin muistaa myös äitinsä roolin lähetystyössä: "Muistan hänet kertomassa kiinalaiselle lapsille, puhumassa naisten kanssa tai poliklinikalla ottamassa vastaan kaukaakin tulleita sairaita. – Tietenkin muistan äidin myös kotona toimittamassa tavallisia perheenemännän tehtäviä."⁴⁰ Signe Kanteleen omatkaan kokemukset työstä eivät kuitenkaan olleet aina pelkästään negatiivisia, vaan välillä hän koki päässeensä "aimo askeleen lähemmäs tätä kansaa".⁴¹

Lasten syntymä vaikutti perheenäidin työntekomahdollisuuksiin, mutta mahdollisuudet palata työhön olivat yksilöllisiä. Inkeri Koskikallio ei missään vaiheessa kirjoittanut perheen ja työnteon ristiriidasta ja halusi aloittaa työnteon varsin pian lastensa syntymän jälkeen. Hänellä oli potilaita jo muutamia viikkoja esikoisensa syntymän jälkeen, ja hän aloitti työskentelyn sairaanhoitajan vastaanotollaan, kun toinen lapsi Pentti oli noin kuukauden ikäinen. Hän ei ehtinyt kokea juuttuneensa kotiin, vaikka olikin vuoden 1924 vuosikertomuksessaan sitä mieltä, että hänen työnsä oli ollut toisinaan vähäistä.⁴² Inkeri Koskikallio kirjoitti päiväkirjaansa päivittäin ja useampia pitkiä kirjeitä kuukausittain. Hän ei kuitenkaan näissä teksteissään ilmaissut kokemusta oman roolinsa vaikeudesta tai siihen liittyneistä ristiriidoista. Ottaen huomioon sen, kuinka avoimesti Inkeri Koskikallio kirjoitti muista asioistaan ja ongelmistaan, rooliristiriitojen puuttuminen teksteistä kertoo todennäköisemmin siitä, ettei ongelmaa ollut, kuin että Koskikallio olisi vaiennut siitä. Inkeri Koskikallio kirjoitti hyvin henkilökohtaisista ajatuksistaan vanhemmille, ja myös kokemus työn ja perheen yhdistämisen vaikeudesta olisi todennäköisesti ylittänyt kirjoituskyvyn. Inkeri Koskikalliolla olisi Signe Kanteleen

³⁸ KA SLA Eac 22 Signe Kantele Tarkkaselle 12.5.1920; KA SLA Hp 14 Signe Kantele vanhemmilleen 3.2.1917, äidilleen 22.2.1919, appivanhemmilleen 5.12.1920, 23.1.1921, 1.7.1921 ja 2.8.1921.

³⁹ Hunter 1984, 118.

⁴⁰ KA SLA Hp 13 "Signe Salome Kanteleen – elämänvaiheita koonnut Kaisu Lehtonen os. Kantele"; KA SLA Hp 14 Signe Kantele appivanhemmilleen 5.12.1920.

⁴¹ KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen ja siskoilleen 1.7.1920.

⁴² KA SLA Hia 7 Läh. vuosikok. PK 23–29.1.1925 liite 1 Inkeri Koskikallion kertomus työstään; KA SLA Hp 35 Inkeri Koskikallio vanhemmilleen 9.2.1925; KA SLA Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 14.6.1923.

tavoin ollut mahdollisuus jäädä kotiin, koska häntä ei SLS:n johtokunnan näkökulmasta avioitumisen jälkeen enää pidetty samanlaisena työntekijänä kuin ennen. Valinta oli kuitenkin se, että hän työskenteli jo silloin, kun lapset olivat hyvin pieniä, joten hän halusi äitiyden lisäksi pitää kiinni kutsumustyöstään.

Kirsti Kena muistuttaa lähetin vaimon identiteettiongelmia käsittelevän lukunsa lopussa, että oli varmasti myös vaimoja, jotka olivat tyytyväisiä osaansa kotona. Kena yhdistää osaansa tyytyväisiin vaimoihin ne, joista tuntui etteivät heidän lahjansa tai koulutuksensa olisi kodin ulkopuoliseen työhön riittäneetkään.⁴³ Vaikka Signe Kantele kävi läpi kotona olemisen vaikeutta, ei tyytyväisyys tai tyytymättömyys kotona oloon hänen kirjoittamansa perusteella liittynyt pelkästään riittämättömyyden tunteeseen. Hänellä oli myös halu olla kotona lasten parissa.

Kotonaolon vaimolle antama tyydytys riippui Kenan mielestä loppujen lopuksi "kenties" siitä, mitä lähetit pitivät oikeana lähetystyönä ja kuinka kokonaisvaltaisesti he käsittivät tehtävänsä. Kiinassa lähetystyöntekijöiden vaimot ottivat osaa myös lähettien kokouksiin, toisin kuin esimerkiksi Ambomaalla. Kenan mukaan vaimojen työtä arvostettiin. Suhtautuminen vaimon asemaan ei SLS:n alkuvuosikymmeninä ollut kuitenkaan yksiselitteistä, sillä kaikki eivät pitäneet vaimon roolia yhtä tärkeänä kuin lähetystyötä tekevän puolison.⁴⁴

Signe Kantele toivoi, että Jumala antaisi heidän perheensä tulla "oikeaksi lähettiperheeksi". Hän myös toivoi saavansa olla perheensä kanssa Kiinassa "viisikymmentä vuotta". Oikea lähettiperhe edusti Signe Kanteleelle sellaista, jossa molemmat vanhemmat tekivät työtä ja jossa lapsista kasvoi seuraavan sukupolven työntekijöitä lähetystyöhön. Signe Kanteleen kokemuksen mukaan hänen työnsä oli kotiin rajoittunutta eikä samanarvoista kuin hänen miehellään.⁴⁵ Oikeaksi lähettiperheeksi tuloa toivoessaan Signe Kantele ilmaisi siis kokemuksensa siitä, ettei hänen työnsä ollut vielä riittävää, eivätkä "oikean lähettiperheen" kriteerit täyttyneet.

On huomattava, että Signe Kanteleen huonommuudentunteet korostuivat usein myös muissa yhteyksissä kuin työn ja äitiyden suhteessa. Hän koki puutteita taidoissaan kodinhoitajana, kasvattajana, opettajana ja puolisona. Hän koki kotinsa olevan "rempallaan ja huonossa kunnossa", ja hänellä oli tunne siitä, ettei hän osannut tehdä mitään. Hän koki olevansa melko kykenemätön kodinhoitoon, vaikka kirjoittikin: "En minäkään ole enää aivan sama nahjus kuin ennen." Hän

⁴³ KA SLA Hp 14 Signe Kantele vanhemmilleen 3.2.19217; Kena 2000, 106–107.

⁴⁴ Kena 2000, 106–107.

⁴⁵ KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 7.4.1919. Kena 2000, 56, 60, 106–107.

koki syyllisyyttä siitä, että Väinö Kantele koki ristiriitaisuutta joutuessaan olemaan työn takia pois perheen luota. Hän oli myös sitä mieltä, ettei osannut hoitaa perheen raha-asioita, ja hän oli omasta mielestään liian tuhlaileva.⁴⁶

Puolisona ja äitinä oleminen oli Signe Kanteleelle elämäntehtävä. Aika-ajoin hän kuitenkin koki vahvoja huonommuudentunteita itsestään puolisona. Hän oli sitä mieltä, että mikäli rakkaus oli enemmän tekoja kuin tunteita, hänen miehensä rakkaus oli hänen itsensä osoittamaa rakkautta suunnattomasti suurempaa. Hänen mielestään hänen miehensä oli "hankalaa vaimoa" kohtaan anteeksiantava ja kärsivällinen. Omasta mielestään Signe Kantele oli tyhmä vaimo ja epäonnistunut siksi, että hän oli niin epäkäytännöllinen. Hän ajatteli, että Jumala saattaisi haluta "ottaa hänet pois", jotta hänen miehensä saisi uuden vaimon, joka olisi vähemmän itsekäs ja ajattelematon rahojen suhteen. Hän koki olleensa rakkaudeton ja rukoili, ettei menettäisi miestänsä ennen kuin oppisi olemaan hänelle ystävällinen. Hän uskoi, että Jumala auttaisi häntä tulemaan paremmaksi puolisoiksi ja äidiksi.⁴⁷ Vahvat ilmaukset omasta huonommuudesta sisälsivät usein miehen paremmuuden korostamista. Vaikka hän ei kertonut parisuhteen ristiriidoista tarkemmin, myönsi hän huonommuudentunteensa kautta niitä kuitenkin olleen. Hän otti niistä vahvasti syyn itselleen.

Pohtiessaan sisarustensa elämää Signe Kantele ajatteli, että kaikista muista oli tullut jotain, mutta hän oli jäänyt "verrattain nollassa".⁴⁸ Hän koki huonoa omatuntoa siitä, että Väinö Kantele joutui toisinaan auttamaan vaimoaan lastenhoidossa tämän väsymyksen vuoksi. Hän ei mielestään ollut tehnyt mitään eikä "yhtäkään ainoata sielua johdattanut Jeesuksen luo".⁴⁹ Hän harmitteli estävänsä miestänsäkin siitä tekemästä, kun ei jaksanut aina huolehtia lapsistaan. Signe Kantele koki arvottomuutta, sillä ei osannut puhua Jumalasta edes heidän lähiympäristössään olleille, ystävyyttään osoittaville ihmisille. Väinö Kantele koetti lohduttaa vaimoaan sillä ajatuksella, että Maija-Leena-vauva sekä muut lapset olivat hänen "saarnansa".⁵⁰

Näitä alemmuudentunteenilmaisuja tarkastellessa on todettava, että Signe Kanteleen identiteettiongelmat ovat saattaneet liittyä Kenan kuvaamaan, lähettien puo-

⁴⁶ KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 19.8.1920 (13.8.1920), 10.9.1921, 5.10.1922, appivanhemmilleen 18.3.1922 ja 1.7.1922, äidilleen ja sukulaisilleen 14.5.1922.

⁴⁷ KA SLA Hp 14 Signe Kantele Väinö Kantelelle 26.8.1917, 30.6.1920, 2.7.1920 ja 26.11.1920, äidilleen 21.3.1920, äidilleen 19.8.1920 (13.8.1920), 12.9.1920, 4.7.1921, 4.7.1922.

⁴⁸ KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen ja siskoilleen 30.1.1920.

⁴⁹ KA SLA Hp 14 Signe Kantele appivanhemmilleen 18.3.1922.

⁵⁰ KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 1.7.1922.

lisoiden elämään liittyneeseen yleisempään ilmiöön, mutta ne ovat korostuneet hänen elämässään hänen huonon omanarvontuntonsa, tietynlaisen luonteensa ja elämäkokemustensa vuoksi.

Poissaoleva isä

Kaisulla on ollut kovin ikävä isää. Hän jo sanoi, ettei enää jaksaa odottaa ja pyysi: "Kirjoita, äiti, että isä pian tulee kotiin kantotuolilla."⁵¹

Signe Kantele kirjoitti sukulaisilleen tyttärensä ikävästä Väinö Kanteleen ollessa matkoilla. Lähetystyöntekijöiden tehtäviin kuuluivat työhön liittyneet matkat esimerkiksi sivuasemille, mikä vaikutti perheiden elämään erittäin merkittävästi. Signe Kantele ja Inkeri Koskikallio kirjoittivat jatkuvasti ikäväntunteista ja miesten poissaolon tuomista haasteista. Tzelin lähetysaseman sivuasemat kuulivat Väinö Kanteleen ja myöhemmin Toivo Koskikallion vastuulle, ja miesten matkoilla kului yhteensä useita kuukausia vuosittain. Toivo Koskikallio laski viettäneensä esimerkiksi vuonna 1923 noin 135 päivää matkoilla ja vuonna 1924 "kuukausikaupalla".⁵²

Aina perheenisän poissaolo ei liittynyt pelkästään hänen matkoihinsa, vaan kiinalaiset seurakuntalaisetkin vaativat miesten huomiota. Väinö Kantele oli erossa perheestään kesällä 1922 sen vuoksi, että hän jäi Tzeliin huolehtimaan seurakuntalaisesta, joka oli käyttänyt oopiumia. Inkeri Koskikallion mukaan Väinö Kantele vietti jopa yönsä miehen seurassa estääkseen tämän pääsyn "opiumikapakkaan".⁵³

Inkeri Koskikallio sai yhteiselon alusta asti tottua miehensä poissaoloon. Jo kihlausaikana ja naimisiinmenon jälkeen hän joutui viettämään pitkiä aikoja erossa matkoilla olleesta miehestään. Inkeri Koskikallio ikävöi miestänsä usein ja odotti tätä kotiin. Hänestä yhteinen uusi koti tuntui valoisalta ja lämpimältä kunnolla vasta silloin, kun mies oli kotona. Erossa olon lohdutus oli se, että jälleennäkemisen ilo oli suuri, ja Inkeri Koskikallio iloitsikin suuresti, kun Toivo Koskikallio palasi matkoiltaan. Isän kotiinpaluu oli onnellinen ja hauska ilonpäivä myös lapsille.⁵⁴

⁵¹ KA SLA Hp 14 Signe Kantele appivanhemmilleen 15.1.1917.

⁵² KA SLA Hp 35 Toivo Koskikallio Inkeri Koskikallion vanhemmille 1.1.1924; Inkeri Koskikallio vanhemmilleen 16.3.1925.

⁵³ KA SLA Hp 35 Inkeri Koskikallio vanhemmilleen 4.6.1922.

⁵⁴ KA SLA Hp 35 Inkeri Koskikallio vanhemmilleen 18.6.1922, 12.11.1922, 3.12.1922, 19.1.1925 ja 16.2.1925; KA SLA Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 1.4.1922, 7.5.1922, 15.5.1922, 7.10.1922, 28.10.1922, 22.11.1922, 28.11.1922, 18.12.1923, 8.2.1923, 15.6.1923, 16.11.1923, 15.10.1924 ja 30.10.1924; KA SLA Hp 37 Inkeri Koskikallion päiväkirja 3.3.1925, 16.3.1925, 12.7.1925, 15.7.1925, 11.1.1926, 19.2.1926, 6.5.1926, 23.6.1926 ja 16.3.1928

Väinö Kantele saattoi viipyä toisinaan matkalla useita viikkoja. Muutamina kersinä, kun hän ei halunnut jättää työtään Tzelissä viettääkseen kesäkuukaudet perheensä kanssa Kulingin kesäsiirtolassa, hän oli erossa perheestään jopa useita kuukausia. Signe Kantele ikävöi miestänsä ja koki olevansa yksinäinen. Yksinolo kotona oli raskasta ja väsyttävää, ja myös kesänvietto ilman miestä oli ikävää. Signe Kanteleen mielestä sosiaaliset kontaktit, yhteiset retket ja vapaa-ajanviettomahdollisuudet olivat vaikeita hoitaa lasten kanssa, mikäli Väinö Kantele ei ollut paikalla.⁵⁵ Hän oli myös harmissaan, että isä jäi paitsi lastensa tärkeistä hetkistä. Suurta iloa herättäneet Saara Kanteleen ensiaskeleet tapahtuivat Väinö Kanteleen ollessa saarnamatkalla.⁵⁶

Lähetysasemalla oleminen ilman miestä oli Signe Kanteleen mielestä toisinaan pelottavaa. Muiden suomalaisten lähettien läsnäolo oli Signe Kanteleen mielestä erityisen tärkeää silloin, kun mies oli matkoilla.⁵⁷ Miespuolinen lähetti toi myös turvaa levottomien olojen aikana, mikä oli tärkeää vaimojen lisäksi myös lähetyksaseman naimattomille naisläheteille.⁵⁸

Miehen kotonaolo oli vaimoille tärkeää poissaolon aiheuttamien ikävääntunteiden lisäksi siksi, että mies kotona ollessaan auttoi lastenhoidossa. Molemmat naiset mainitsivat miehen läsnäolon olevan iso apu esimerkiksi silloin, kun lapset sairastivat. Signe Kantele oli myös itse toisinaan vakavasti sairas, jolloin miehen läsnäolo oli tärkeää ja poissaolo entistä vaikeampaa.⁵⁹

Rauhattomina aikoina Inkeri Koskikalliota huolestutti miehen poissaolo tämän oman turvallisuuden vuoksi.⁶⁰ Hänestä ei ollut mukavaa "odotella turhaan rakastaan kotiin saapuvaksi", kun kuuli samaan aikaan uutisia levottomuuksista. Kevään 1927 levottomien aikojen keskellä Inkeri Koskikallio oli kiitollinen siitä, että "isäkulta" oli rauhattomien olojen vuoksi estynyt matkustamaan sivuasemille, ja perhe sai viettää aikaa kotona. Hän kertoi lastenkin olleen erityisen onnellisia siitä, että isä oli kotona ja ehti viettämään aikaa heidän kanssaan.⁶¹

⁵⁵ KA SLA Hp 14 Signe Kantele appivanhemmilleen 31.5.1922.

⁵⁶ KA SLA Hp 14 Signe Kantele appivanhemmilleen 1.9.1917.

⁵⁷ KA SLA Hp 14 Signe Kantele appivanhemmilleen 1.9.1917 ja 17.11.1917, äidilleen 20.5.1919, appivanhemmilleen 29.6.1920, Väinö Kantelelle 30.6.1920.

⁵⁸ KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 12.9.1920; KA SLA Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 30.11.1924.

⁵⁹ KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 21.4.1922, sukulaisilleen 14.5.1922; KA SLA Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 27.6.1920; KA SLA Hp 37 Inkeri Koskikallion päiväkirja 20.11.1927.

⁶⁰ KA SLA Hp 37 Inkeri Koskikallion päiväkirja 12.11.1926.

⁶¹ KA SLA Hp 35 Inkeri Koskikallio vanhemmilleen 20.3.1925; KA SLA Hp 37 Inkeri Koskikallion päiväkirja 27.11.1927.

Miehet joutuivat myös muilla lähetyskentillä olemaan pois perheen luota, joten lähetystyöntekijän poissaolo Kiinassa ei ollut ainutlaatuinen ilmiö. SLS:n työssä oli jo sen alkuaikoina havaittu, että pitkäaikainen ero perheenisästä oli haitallista lapsille.⁶² Lähetit eivät kuitenkaan kertoneet kirjeissään, aiheuttiko tieto mahdollisista haitoista käytännön toimia esimerkiksi matkojen pituuden suhteen. Suomalaislapset kaipasivat isiään näiden ollessa poissa. Kanteleen perheen lapset ikävöivät isäänsä ja kyselivät hänen paluustaan äidiltään jatkuvasti. Kaisu Kantele kirjoitti isälleen, miten hauskaa heillä olisi, jos isä tulisi kotiin. Myös Inkeri Koskikallio kertoi lastensa ikävääntunteista ja isän kotiinpaluun aiheuttamasta riemusta. Tapani oli myös todennut: "On tovin itävä omaa idää".⁶³ Erillään olo oli Inkeri Koskikallion mielestä lasten kannalta ikävää, sillä nämä eivät saaneet viettää aikaa isänsä kanssa. Inkeri Koskikallion mukaan Tapanin kertomukset vastasyntyneelle Pentille sisälsivät joka kerta maininnan siitä, että muuli oli vienyt isän kauas pois.⁶⁴ Kertomukset heijastelivat sitä, että isän poissaolo vaikutti lapsiin.

Lapset toivat toisaalta lohdutusta äideilleen miesten ollessa poissa. Inkeri Koskikallio koki Tapanin lohduttavan häntä parhaansa mukaan, kun Toivo Koskikallio oli matkoilla. Hän oli eräänä iltana kertonut Tapanille ikävöivänsä isää. Kaksivuotias Tapani oli aistinnut isän poissaolon äidissä aiheuttaman ikävän, sillä hän oli todennut: "Tapani lohduttaa".⁶⁵

Miehille kotoa poissaolo aiheutti ristiriitaisia ajatuksia. Matkat olivat tärkeitä sekä Väinö Kanteleelle että Toivo Koskikalliolle. Koskikallio koki, että kotonaolon hyvydestä huolimatta oli hauska lähteä matkoille kertomaan "rakkaasta vapahtajasta ja hänen kärsivästä ja armahtavasta rakkaudestaan".⁶⁶ Toivo Koskikallio tiesi, miltä yksinolo asemalla ilman perhettä tuntui. Kesällä 1924 Inkeri ja Tapani Koskikallio olivat kesänvietossa Toivo Koskikallion työskennellessä lähetysasemalla. Toivo Koskikallion mielestä vaimon ja lapsen poissaolo tuntui oudolta. Myös seuraavana kesänä perheen viettäessä aikaa erillään Toivo Koskikallio toteasi vaimon ja lasten olevan kotona silloin, kun hän itse on pois, ja hänen ollessaan

⁶² Saarilahti 1960, 84; Sensenig 1982, 5–7; Miller 1982, 64–65; Grimshaw 1983, 500; Tebble 2001, 427.

⁶³ KA SLA Hp 14 Signe Kantele vanhemmilleen 24.6.1917, äidilleen 22.2.1919, 20.5.1919 ja 12.9.1920, Kaisu Kantele Väinö Kanteleelle s.a.; KA SLA Hp 35 Inkeri Koskikallio vanhemmilleen 13.8.1924; KA SLA Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 13.1.1924, 8.10.1924, 23.10.1924; KA SLA Hp 37 Inkeri Koskikallion päiväkirja 12.1.1925 ja 24.3.1925.

⁶⁴ KA SLA Hp 35 Inkeri Koskikallio vanhemmilleen 23.8.1925; KA SLA Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 13.8.1924, 6.10.1924, 25.10.1924; KA SLA Hp 37 Inkeri Koskikallion päiväkirja 27.8.1925.

⁶⁵ KA SLA Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 17.11.1924; KA SLA Hp 37 Inkeri Koskikallion päiväkirja 15.12.1925 ja 8.1.1926.

⁶⁶ KA SLA Hp 35 Toivo Koskikallio Inkeri Koskikallion vanhemmille 25.3.1923.

paikalla perheen olevan pois. " – – [S]ellaistahan se on tämä lähetyssaarnaajan elämä", Koskikallio kirjoitti. Kokemus erossa olostä ei ollut helppo esimerkiksi silloin, kun perheeseen syntyi lapsia, eikä isä voinut olla paikalla. Pentti-pojan syntymän jälkeen Toivo Koskikallio odotti kovasti pääsyä katsomaan "rakkaitaan". Hän oli onnellinen tavatessaan perheensä Tsingshissä.⁶⁷ Toivo Koskikallio koki yhdessäolon hetket antoisina ja koki saavansa niistä voimaa erossa oloon. Hän arveli vaimonsa ikävöivän häntä matkojen aikana, mutta arvosti sitä, että tämä oli "aina iloinen ja tyytyväinen".⁶⁸

Väinö Kantele piti matkojaan tärkeinä mutta myönsi uppoutuneensa toisinaan pitämään niitä liiankin tärkeinä ja nimitti itseään ainaiseksi "korvenkulkijaksi". Hän näki poissaolonsa vaikutuksen lapsissaan, sillä sekä Saara että Maija-Leena olivat vauvoina pelänneet isäänsä tämän palattua matkoilta. Poissa ollessaan hän hoiti vanhemman velvollisuuttaan kasvattamalla lapsiaan kirjeitse kehottaessaan heitä olemaan "kilttejä äidille". Hän vakuutteli pikaista kotiinpaluutaan kirjoittaessaan "rakkaille pienilleen". Perheenisän pois lähtöön liittyviä huolia helpotti se, että lähetyksasemalla oli lähes aina kotiin jäävän perheen apuna naislähetä. Väinö Kantele kiitteli kokeneen lähetin Laura Nybergin läsnäolon helpottavan hänen lähtöään.⁶⁹

Vaikka Signe Kantele ikävöi ja koki itsensä yksinäiseksi, hän oli myös sitä mieltä, ettei miehen poissaolo ollut liian suuri uhraus perheeltä. Suurempi uhraus hänen mielestään olisi ollut se, jos hän olisi nähnyt miehensä viettävän pitkän ajan poissa työn parista esimerkiksi viettäessään aikaa Kulingin kesäsiirtolassa. Hänen mielestään olisi ollut itsekästä pyytää miestä jäämään. Hän tiesi, että mies jäisi heidän luokseen, jos hän pyytäisi, mutta hän myös painotti, että sitä hän ei halunnut. Signe Kanteleen ystävän mielestä Kanteleen perheen elämä Kiinassa oli sairauksien keskellä kärsimystä, ja Väinö Kanteleen jatkuva poissaolo uhrausta per-

⁶⁷ KA SLA Eac 25 Toivo Koskikallio Matti Tarkkaselle 14.1.1925 ja 9.7.1925.

⁶⁸ KA SLA Hp 35 Toivo Koskikallio Inkeri Koskikallion vanhemmille 25.3.1923, 4.7.1924 ja 19.7.1925.

⁶⁹ KA SLA Hia 5 Läh. vuosikok. PK 16.2.–20.2.1920 Liite 12 Kantele Tzelin aseman vuosikertomus v. 1919; Hia 6 Läh. vuosikok. PK Liite 16.–20.2.1920 Liite 12 Kantele Tzelin aseman vuosikertomus v. 1919; KA SLA Hp 13 Väinö Kantele Signe Kanteleelle 16.7.1920 ja 31.8.1920; KA SLA Hp 14 Väinö Kantele vanhemmilleen 8.7.1917 (Signe Kanteleen kirjeessä 24.6.1917), Signe Kantele äidilleen 22.2.1919 ja 18.4.1919, Väinö Kantele Signe Kanteleen kirjeessä äidilleen 9.4.1920, Signe Kantele appivanhemmilleen 18.10.1921; Silvennoinen 1991, 58.

heeltä, mutta Signe Kantele vakuutteli heidän olevan onnellisia, tyytyväisiä ja luottavaisia.⁷⁰

Signe Kantele kertoi miehensä usein sanoneen kiiruhtaneensa matkaltaan "joukkojensa" luokse mutta suhtautui tähän epäilevästi:

– – han ville skynda hem för att se på sin lilla gumma. Huru trovärt detta var, vet jag inte. Så var han hemma några timmar, läste kinesiska, arbetade i trädgården samt ordnade något på kinesiska sidan och så hoppade han på hästryggen igen.⁷¹

Miehen poissaolo perheen luota ei ollut outo ilmiö Kiinassa. Inkeri Koskikallion mukaan useiden heidän asemansa miespuolisten palvelijoiden perheet ja vaimot asuivat maalla miehen vanhempien kodissa ja miehet tapasivat vaimojaan vain harvoin. Tästä syystä kiinalaiset eivät ihmetelleet suomalaismiesten matkustelua. Miehen poissaolo rajoitti perheenäidin mahdollisuutta osallistua kodin ulkopuolisiin tapahtumiin.⁷²

Miesten poissaolo on yksi aiheista, joista sekä Signe Kantele ja Inkeri Koskikallio kirjoittivat jatkuvasti. Miesten lähdöt, poissaolot ja kotiinpaluut herättivät monenlaisia tunteita sekä vaimoissa, lapsissa että miehissä. Naisten tekstien perusteella vaikuttaa, että poissaolo oli vaikea, mutta kuitenkin hyväksytty tosiasia. Vaikka naiset ilmaisivat ikävää ja huoltaan, ei kirjoituksiin sisältynyt valitusta tai katkeruutta. Miehen poissaolo oli molemmille perheille sekä vaimojen, miesten että lasten näkökulmista yksi merkittävimmistä lähetystyön asettamista haasteista.

⁷⁰ KA SLA Eac 24 Signe Kantele Matti Tarkkaselle 12.5.1920; KA SLA Hp 14 Signe Kantele ap-pivanhemmilleen 15.1.1917 ja 31.5.1922, vanhemmilleen 3.2.1917, "rakkaalle Ullalle" 8.7.1920, äidilleen 15.10.1922.

⁷¹ KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 22.2.1919.

⁷² KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 3.2.1917; KA SLA Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 9.9.1922; KA SLA Hp 37 Inkeri Koskikallion päiväkirja 13.11.1927.

5 Perhe kiinalaisen kulttuurin keskellä

***"Mutta täällä Kiinassahan kaikki asiat käyvätkin päinvastaisessa järjestyksessä"*¹**

Länsimaisuuden ja kiinalaisuuden kohtaaminen hallitsi merkittävästi lähettien elämää, ja kulttuurierot loivat lähetystyöntekijöiden elämään sekä haasteita että mahdollisuuksia. Kiinalaisessa kulttuurissa ja tavoissa oli elementtejä, jotka eivät saaneet suomalaisilta hyväksyntää, vaan monet arkielämässä näkyneet tavat, esimerkiksi sotkuisuus, herättivät kummastusta. Kiinalaiseen elämäntapaan tottuminen ei ollut helppoa tai itsestään selvää. Signe Kantele oli sitä mieltä, että kolmas ja neljäs vuosi Kiinassa olivat raskaimmat, joiden jälkeen oloihin alkoi lopulta tottua. Haasteita aiheuttivat käytännönasioiden lisäksi myös kiinalaisten erilaiset näkemykset perhe-elämästä, lapsista sekä miesten ja naisten asemasta.²

Monet perheiden arkirutiinit olivat aluksi haastavia. Esimerkiksi kiinalaiseen ruokakulttuuriin tottuminen vei aikaa. Signe Kantele kertoi perheen laivamatkasta kesänviettopaikkaan Kulingiin. Laivalta oli saanut vain riisiä ja keitettyä vettä joiden lisäksi oli selvittävä omilla eväillä, ja Signe Kantele arveli: "– – tuskin olisimme sellaisella elää osanneet, jos olisimme olleet vasta Suomesta tulleita." Lähetti-perheiden äidit havaitsivat kiinalaisten tavat vieraammiksi itselleen kuin lapsilleen, sillä he kertoivat, että heidän Kiinassa syntyneet lapsensa oppivat kiinalaiseen ruokakulttuuriin vanhempiaan paremmin.³

SLS:n työssä olleet perheet kohtasivat perhe-elämään ja sosiaalisiin suhteisiin liittyneet kiinalaiset käsitykset, jotka poikkesivat suomalaisista. Kiinalaiset olivat tarkkoja siitä, että ensimmäisen kuukauden aikana synnytyksen jälkeen äiti ei liikkunut ulkona tai ihmisten parissa. Lisäksi suomalaisista käytännöistä poiketen avioparit eivät saaneet istua kirkossa vierekkäin, sillä kiinalaisten tapojen mukaan miesten ja naisten välillä noudatettiin tarkkaa rajaa. Kiinalaisia hämmästyttivät suomalaisten käsitykset sukupuolten välisistä suhteista. Heitä ihmetytti se, että Inkeri Haahti ja Toivo Koskikallio saivat jo kihlusaikana nähdä toisensa, istua viereysten ja puhua keskenään. Kiinalaisten toimintatavat puolestaan hämmästyttivät

¹ KA SLA Hp 35 Inkeri Haahti vanhemmilleen 25.6.1922.

² KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 22.2.1919, 14.1.1922 ja 1.7.1922, Väinö Kanteleelle 30.11.1922; KA SLA Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 9.9.1922 ja 9.12.1922; Lund 2005, 97, 103–104.

³ KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen ja siskoilleen 26.6.1920, appivanhemmilleen 4.5.1922; KA SLA Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 26.3.1925; Robert 1996, 69.

suomalaisia, esimerkiksi kiinalaisvanhempien yleinen tapa järjestää lastensa avio-liitot.⁴

Suomalaisia lähettejä hämmensivät myös kiinalaiset kohteliaisuus- ja vieraan-varaisuussäännöt. Vieraanvaraisuuden avulla lähetystekijät pyrkivät luomaan yhteyksiä paikallisiin naisiin ja perheisiin.⁵ Molemminpuolinen vieraanvaraisuus ja kohteliaisuus olivat suomalaisten ja kiinalaisten välillä tärkeää, mutta suomalaisista myös vaivaannuttavaa. Esimerkiksi Kanteleen perheessä Signe Kanteleen syntymäpäivä oli pidettävä salaisuutena lapsille, sillä nämä olisivat kertoneet asiasta kiinalaisille. Tämä olisi puolestaan herättänyt molemminpuolisia velvollisuuksia, sillä kiinalaisten velvollisuudekseen kokemien onnittelujen jälkeen Signe Kantelella olisi ollut velvollisuus vastata kohteliaisuuksiin. Signe Kantele katsoi helpommaksi vaieta syntymäpäivästään.⁶

Eläminen suomalaisena lapsena kiinalaisen kulttuurin keskellä ei ollut ristiriidatonta. Signe Kantele kirjoitti 3-vuotiaan Kaisun kokemuksensa erosta muiden lasten kanssa: "Lapsilla on kiinalaiset kengät, minulla on suomalaiset kengät. Minä olen suomalainen lapsi."⁷ Kanteleen perheen lapset leikkivät kiinalaisten lasten seurassa, mutta erilaisuus muihin lapsiin nähden vaivasi etenkin kouluiän lähestyessä Kaisua, joka matki usein kiinalaisia tovereitaan. Hän tavoitteli samanlaista ulkonäköä ja pyysi äitiään tekemään esimerkiksi samanlaisia kampauksia kuin kiinalaisilla lapsilla. Signe Kantele oli järkyttynyt siitä, että Kaisu oli kangasriekaleiden avulla kiinalaisten lasten esimerkin innoittamana sitonut jalkojaan. Signe Kanteleen mukaan kiinalaiset tytöt eivät antaneet jalkojensa kasvaa normaalisti vaan sitoivat niitä. Suomalaiset lähetit olivat vastustaneet alusta asti Kiinassa vallinnutta tyttöjen kivuliasta jalkojen sitomisen perinnettä ja olivat pyrkineet kitkemään käytäntöä pois. Kristittyjen perheiden tyttärien sekä seurakuntaan liittyneiden naisten oli mahdollisuuksien mukaan irrotettava siteensä. Suomalaisten lisäksi myös muiden järjestöjen lähetystyöntekijät sekä 1900-luvun alkupuolelta alkaen myös kiinalaiset viranomaiset olivat jalkojen sitomista vastaan.⁸

Ulkomaalaisiin kohdistui Signe Kanteleen mielestä niin paljon katseita ja ihmettelyä, että sekä lapset että aikuiset kokivat helposti olevansa jollain tavalla

⁴ KA SLA Hp 35 Inkeri Koskikallio vanhemmilleen 14.5.1922 ja 23.1.1927; KA SLA Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 9.7.1922; Sjöblom 1907, 16; Lund 2005, 97.

⁵ Kena 2000, 75.

⁶ KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 30.11.1920.

⁷ KA SLA Hp 14 Signe Kantele vanhemmilleen 3.2.1917; Kena 2000, 73.

⁸ KA SLA Hp 14 Signe Kantele appivanhemmilleen 10.5.1921; Sjöblom 1907, 16; Saarilahti 1960, 146; Hyatt 1976, 77; Ajosmäki 1995, 7, 65; Robert 1996, 410; Kena 2000, 252; Ebrey 2003, 205–206, 211; Laru 2005, 69; Lund 2006, 55; Leikola 2007, 20.

merkillisiä. Hän kertoi tästä esimerkkinä tapauksen, jossa Kaisu ja Saara olivat istuneet pihalla ja leikkineet nukeillaan kiinalaisten koululaisten seistessä ringissä heidän ympärillään seuraamassa heidän leikkejään. Tästä syystä Signe Kantele oli iloinen lastensa kontakteista muiden suomalaisten ja länsimaalaisten kanssa.⁹ Signe pelkäsi elämän vieraan kulttuurin keskellä rasittavan Kaisua liikaa, kun useimmat hänen ystävästään olivat kiinalaisia ja häntä vanhempia. Kaisu oli äitinsä mielestä "pellavapää mustatukkaisten joukosta". Hän toivoi lastensa pääsevän suomalaisten seuraan ja oikeaan suomalaiseen kouluun.¹⁰ Signe Kanteleen kuvauksen mukaan heidän lapsensa olivat Kiinassa tottuneet olemaan johtajina tovereittensa keskuudessa. Signe Kantele ja asemalla lasten kanssa ollut Inkeri Haahti käyttivät molemmat etenkin Saara Kanteleesta ystävineen nimitystä "Saara ja Saaran kaarti", mikä viittasi näissä yhteyksissä Saaran rooliin lapsijoukon johtajana.¹¹

Lähetystyöntekijät suhtautuivat lähettiperheiden lasten kontakteihin kiinalaisten lasten kanssa monin eri tavoin. "Pakanuuden pelko" leimasi mielipiteitä lasten kontakteista ei-kristittyjen kanssa. Kena kertoo Signe Kanteleen poikenneen muista äideistä, sillä hän antoi lastensa olla täysin vapaasti kiinalaisten lasten kanssa. Kanteleen perheen lapset saivat olla kontaktissa kiinalaisten lasten kanssa, esimerkiksi Kaisu oli muutaman vuoden ikäisenä itseksensä pihalla kiinalaisten lasten seurassa. Kanteleen lapsilla oli paljon kiinalaisia leikkitovereita. Pääosa heistä oli asemalla asuneiden kristittyjen perheiden lapsia, mutta toisinaan lasten leikkitoverit olivat myös ei-kristittyjä, aseman ympäristössä asuneita lapsia. Kanteleen lapset myös viettivät aikaa kiinalaisten lasten seurassa ollessaan lastenhoitajansa kanssa.¹²

Signe Kantele oli kuitenkin toisinaan huolissaan kiinalaisten ystävien sopivuudesta lapsilleen. Hänestä lapset saivat kiinalaisilta leikkitovereiltaan huonoja vaikutteita ja oppivat "tuhmia sanoja". Signe Kantele oli huojentunut silloin kun lapset leikkivät omalla pihalla kiinalaisen puolen sijaan, sillä tällöin heitä pystyi paremmin vahtimaan. Hän ajatteli, että lasten olisi terveellistä päästä Suomeen tasaväkisten ja samanlaisten lasten seuraan. Signe Kantele keskusteli lähetysjohtaja Tarkkasen vierailun aikana keväällä 1922 lasten kiinalaisten leikkitoverien sopivuudesta. Tarkkanen oli pitänyt lasten oleskelua kiinalaisten seurassa luonnollise-

⁹ KA SLA Hp 14 Signe Kantele vanhemmilleen 24.6.1917, äidilleen 22.2.1919.

¹⁰ KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 15.10.1922.

¹¹ KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 21.4.1922, appivanhemmilleen 31.5.1922; KA SLA Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 22.4.1922.

¹² KA SLA Hp 14 Signe Kantele appivanhemmilleen 3.9.1922. Kena 2000, 73.

na mutta oli muistuttanut rukoilemaan sen puolesta, että lapset toimisivat "pieninä lähetyssaarnaajina" ystäviensä seurassa.¹³

Lapset olivat Signe Kanteleen mielestä hyvä yhdistävä tekijä suomalaisten ja kiinalaisten välillä, eikä hän tästäkään syystä halunnut liikaa rajoittaa lastensa toimimista kiinalaisten kanssa. Hän koki näkevänsä juuri lasten kautta kansalaisuudesta riippumattoman yhdenvertaisuuden kiinalaisten kanssa. Hän näki lapsista kasvavan yhdyssiteen, jota aikuisten oli toisinaan kulttuurieroista johtuen vaikea muuten löytää.¹⁴

Signe Kanteleen ajatukset lastensa kontakteista kiinalaisen kulttuurin kanssa olivat poikkeavia verrattuna ennakkoluuloihin, joita Kenan kuvaamilla suomalaisilla ja Hunterin kuvaamilla amerikkalaisläheteillä oli. Useat amerikkalaiset vanhemmat minimoivat lastensa kontaktit paikallisiin sen vuoksi, että vanhemmat ajattelivat paikallisten vaikuttavan haitallisesti lasten moraaliin.¹⁵ Amerikkalaisilla korostui lisäksi vahva tarve kasvattaa lapsistaan amerikkalaisia. Naiset pelkäsivät lasten menettävän kotimaansa arvot ja valuvan itämaiseen ajatteluun. Tästä syystä lapset olivat monilta osin erossa kiinalaisesta kulttuurista. Amerikkalaiset vanhemmat eivät rohkaisseet lapsiaan leikkimään kiinalaisten lasten kanssa. He eivät halunneet lasten oppivan moraalittomuutta ja epärehellisyyttä, jotka olivat länsimaalaisten havaintojen mukaan yleisiä ilmiöitä Kiinassa.¹⁶

Luultavasti kaikki perheelliset lähetystyöntekijät joutuivat pohtimaan perheensä suhdetta vieraaseen kulttuuriin. Amerikkalaiset lähetit halusivat juurruttaa lapsensa amerikkalaiseen kulttuuriin minimoimalla näiden kontaktit kiinalaisten kanssa. Taustalla oli pelko siitä, että amerikkalaisten instituutioiden puuttuessa lapset menettäisivät kiinalaisen kulttuurin keskellä kotimaansa elämäntavan sekä unohtaisivat amerikkalaisuutensa. Jane Hunter muistuttaa, että amerikkalaiset lapset oppivat väistämättä vanhempien ponnisteluista huolimatta kiinalaisia tapoja ja tottuivat paikalliseen kulttuuriin vanhempiaan paremmin.¹⁷

Hunterin mukaan kaikki länsimaiset lähetystyöntekijät kokivat koko kiinalaisen yhteiskunnan oudoksi.¹⁸ Länsimaiset lähetystyöntekijät eivät kuitenkaan olleet yhtenäinen joukko, ja ilmaus kaikkien kokemasta koko kiinalaisen yhteiskunnan outoudesta on liian vahva verrattuna sitä suomalaisten perheiden elämäntapaan Kii-

¹³ KA SLA Hp 14 Signe Kantele appivanhemmilleen 3.4.1921 ja 18.3.1922.

¹⁴ KA SLA Hp 14 Signe Kantele appivanhemmilleen tammikuussa 1922.

¹⁵ Grimshaw 1983, 489.

¹⁶ Hunter 1984, 104–108; Robert 1996, 61; Lund 2005, 101.

¹⁷ Hunter 1984, 2.

¹⁸ Hunter 1984, 107.

nassa. Suomalaiset vanhemmat tutustuttivat lapsensa suomalaisuuteen esimerkiksi kirjojen, keskustelujen ja suomalaisten juhlaperinteiden ylläpitämisen avulla. Kiinalaiset juhlat, ruoat ja tavat olivat läsnä suomalaisten lasten elämässä, esimerkiksi kun juhlan kunniaksi perhe söi kiinalaista ruokaa, tai kun perheet juhlivat yhdessä kiinalaisten kanssa paikallisia juhlia, esimerkiksi kiinalaista uutta vuotta.¹⁹

Amerikkalaiset vanhemmat toivoivat, että heidän lapsensa puhuisivat ensisijaisesti englantia. Lapsia pidettiin erossa kiinalaisista myös kielen takia, vaikka he väistämättä oppivat sitä. Suomalaislapset oppivat hoitajiltaan ja leikkitovereiltaan kiinaa, ja esimerkiksi Maija-Leena Kantele puhui ensimmäisinä sanoinaan pääosin kiinaa. Kanteleen lapset puhuivat myös keskenään kiinaa. Signe Kantele erityisesti toivoi lasten oppivan kiinaa, mikä on todennäköisesti liittynyt toiveeseen kasvattaa lapsista seuraavan polven lähetystyöntekijöitä.²⁰

Lähetystyöntekijöiden suhdetta vieraaseen kulttuuriin ovat tutkineet esimerkiksi Dana L. Robert ja Paul Hiebert. Suomalaisten suhteesta kiinalaiseen kulttuuriin on kirjoittanut Pekka Lund. Robert esittää, että kaikista onnellisimpia työssään olivat ne lähetit, jotka pystyivät analysoimaan ympäröivää kontekstia, oppimaan kieltä ja sopeutumaan paikallisiin oloihin. Hiebert esittää kirjassaan teorian lähetystyöntekijän elämän ja vieraan kulttuurin kohtaamisesta. Kulttuurien kohtaaminen saattoi tapahtua kolmella tavalla, joista ensimmäinen vaihtoehto oli hylkääminen, joka tarkoitti joko oman tai vieraan kulttuurin hylkäämistä. Vieraan kulttuurin hylkääminen aiheutti tavoitteen rakentaa koteihin ja ympäristöön omaa kulttuuria vastaavat olosuhteet ja luoda näin turvallisia paikkoja vieraaseen ympäristöön. Toisena vaihtoehtona Hiebertin luokittelussa on kahden kulttuurin selvä erottelu, jossa kumpaakaan kulttuuria ei hylätty, mutta ne pidettiin toisistaan erossa. Kolmantena jaottelussa on kahden kulttuurin välinen synteesi, mikä Hiebertin mielestä oli lähetystyöntekijän kannalta paras vaihtoehto. Synteesissä lähetystyöntekijä hyväksyi molempien kulttuurien vahvuudet ja heikkoudet rehellisesti sekä ymmärsi kulttuurien erilaisuudet.²¹

Amerikkalaisten lähetystyöntekijöiden pyrkimys luoda lähetyskentällä amerikkalainen elämäntapa ympärilleen näyttää Hiebertin teorian valossa tietoiselta kii-

¹⁹ KA SLA Hp 14 Signe Kantele appivanhemmilleen 5.12.1920 ja 4.5.1922 (29.4.1922), äidilleen 15.10.1922, Kaisu Kantele Signe Kantelelle marraskuussa 1922; KA SLA Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 12.7.1922 ja 24.1.1923; KA SLA Hp 37 10.11.1925, 14.1.1926, 12.2.1926, 18.3.1926 ja 14.3.1927. Kena 2000, 311–312.

²⁰ KA SLA Hp 13 Arvid Flinck Signe Kantelelle 11.6.1923; KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 7.12.1917; KA SLA Hp 35 Inkeri Koskikallio vanhemmilleen 10.5.1925.

²¹ Hiebert 1985, 105–109; Robert 1996, 75

nalaisen kulttuurin hylkäämiseltä ja vastustamiselta. Lundin mukaan kyky erottaa länsimainen kulttuuri ja kristinusko toisistaan oli harvinaista suomalaisten lähettien keskuudessa,²² joten vaikka suomalaiset eivät olleet hylkääviä tai suoraan vastustavia, ei heidän kohdallaan voi puhua myöskään selvästä synteisistä. Elämä Kiinassa tuntui vaikealta ja kulttuurien väliset erot suurilta. Hiebertin esittämän synteisin toteutuminen oli harvinaista, ellei mahdotonta.

***"Kiinalaiset lapset ovat hirveitä sylivauvoja"*²³**

Suomalaiseen ja kiinalaiseen lastenhoitoon sekä -kasvatukseen liittyi 1910- ja 1920 luvuilla suuria näkemyseroja. Signe Kantele ja Inkeri Koskikallio kohtasivat lastenhoitoon liittyvät näkemyserot etenkin perheissä työskennelleiden kiinalaisten lastenhoitajien kanssa, mutta myös kiinalaisten naisten kanssa keskustellessaan. Näkemyserot alkoivat jo synnytyksiin liittyvissä kysymyksissä. Inkeri Koskikalliolla oli kokemuksia synnytyksistä työnsä puolesta, sillä kiinalaiset naiset pyysivät häntä usein avukseen. Hän ihmetteli kiinalaisiin synnytyksiin liittyviä tapoja, ja hänen mielestään esimerkiksi kiinalainen tapa synnyttää matalalla tuolilla istuen näytti surkealta. Lisäksi hänen mielestään kiinalaisten vanhempien suhtautuminen vastasyntyneisiin lapsiinsa oli outoa.²⁴

Signe Kantele ei ymmärtänyt lastensa hoitajan toimintaperiaatteita, eikä siksi ollut tähän täysin tyytyväinen. Näkemyserojen vuoksi Signe Kantele arveli, että lastenhoitaja piti häntä rakkaudettomana ja ymmärtämättömänä äitinä.²⁵ Signe Kanteleen suhtautuminen lastenhoitajaan ei kuitenkaan ollut pelkästään negatiivista, vaan hän oli usein kiitollinen hoitajasta ja koki tämän muuttuneen ajan myötä ystävälliseksi. Vaikka Signe Kantele ja Fannainai usein "kärsivät toisistaan", perheen lapset olivat Signe Kanteleen mielestä yhdistävä tekijä heidän välillään. Signe Kantele hyväksyi sen, että kiinalainen hoitaja toi oman kulttuurinsa vaikutteita lasten elämään ja opetti heille "kaikenlaisia viisauksia".²⁶

Jane Hunter käsittelee kirjassaan amerikkalaisten lähettinaisten suhdetta lastensa hoitajiin. Hunterin mukaan suhteet olivat pääosin ongelmallisia, ja amerikkalaisvanhemmat halusivat minimoida lastensa hoitajiltaan saamia vaikutteita. Hun-

²² Lund 2005, 103–105.

²³ KA SLA Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 17.9.1923

²⁴ KA SLA Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 5.12.1922, 24.5.1923; KA SLA Hp 37 Inkeri Koskikallion päiväkirja 6.3.1925, 9.4.1925, 2.5.1925, 12.5.1925, 1.1.1926, 5.11.1926, 20.2.1927, 4.12.1927 ja 20.12.1927.

²⁵ KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 18.4.1919.

²⁶ KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 1.10.1917, 17.11.1917, 18.4.1919 ja 22.11.1919, appivanhemmilleen 9.6.1922.

terin mukaan amerikkalaiset olivat tarkoituksellisesti kielteisiä lastenhoitajia kohtaan, sillä he pelkäsivät lastensa oppivan petollisuutta ja tulevan pilalle hemmotelluiksi. Lastenhoitajien ja kristittyjen lähettien lasten suhteita leimasivat Hunterin mielestä kiinalaiseen kasvatuskulttuuriin liittyneet ihanteet sekä luokka-ajattelu. Lapsilla oli hoitajiin nähden ulkomaalaisina lähettien lapsina korkeampi asema, eivätkä hoitajat halunneet tai mielestään voineet pitää lapsille sellaista kuria, jota amerikkalaiset vanhemmat halusivat. Kova kuri kuului lapsille amerikkalaisen ajattelun mukaan jo pienestä asti, mikä oli ristiriidassa kiinalaisten käsitysten kanssa. Kiinalaisen ajattelun mukaan lasten esirationaalinen ikä jatkui 6–7-vuotiaaksi, ja tähän asti lapsi oli vapaa, eikä kurinpito korostunut. Näistä syistä suhde lastenhoitajiin oli ongelmallinen, ja jotkut vanhemmat halusivat välttää jopa lasten ja lastenhoitajan fyysistä kosketusta toisiinsa.²⁷

Inkeri Koskikallio antoi lasten viettää paljon aikaa kiinalaisen hoitajan kanssa, mutta hän oli yhtä mieltä amerikkalaisten kanssa siitä, etteivät kiinalaiset osanneet pitää kuria pienelle lapselle. Hän oli sitä mieltä, että kiinalaiset olivat voimattomia vastustamaan lasten vahvaa tahtoa, eikä hän pitänyt siitä, ettei lastenhoitaja hänen poissa ollessaan puuttunut Tapanin "kolttosiin".²⁸

Kiinalaisiin lastenhoitotapoihin kuului lasten jatkuva sylissä pito.²⁹ Suomalaiset ja amerikkalaiset kasvatusihanteet puolestaan olivat sylissä pitoa vastaan. Signe Kantele ja Inkeri Koskikallio olivat mieltä, että liiallinen pienten lasten sylissä pitäminen vaikutti haitallisesti lasten henkiseen ja fyysiseen kehitykseen. Signe Kantele halusi rajoittaa lastensa ja hoitajan fyysistä kontaktia ja arveli esimerkiksi, että Saara ja Maija-Leena eivät oppineet kovin varhain kävelemään sen vuoksi, että heidän hoitajansa piti heitä niin paljon sylissä.³⁰ Inkeri Koskikallion mukaan hänen lapsensa pitivät sylissä olosta, mutta saivat vauvana viettää aikansa enimmäkseen korissa. Äidin syliin pääsi usein ainoastaan silloin, kun sairasti. Inkeri Koskikallio epäili antaa Tapania vauvana lastenhoitajan hoidattavaksi, ettei hän tottuisi liikaa sylissä oloon. Hän ei antanut lastenhoitajan ottaa lapsia syliin hänen poissa ollessaan, sillä hän pelkäsi, että lapset siten tottuisivat vaatimaan "ainaista kanniskelua" kuten kiinalaiset lapset.³¹ Inkeri Koskikallion oli rajoitettava myös

²⁷ Grimshaw 1983, 489; Hunter 1984, 105–108, 110–114; Ebrey 2003, 194.

²⁸ KA SLA Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 10.11.1925.

²⁹ Hunter 1984, 105.

³⁰ KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 7.12.1917, 22.2.1919, 9.4.1920, appivanhemmilleen 17.11.1917 ja 13.–15.11.1921.

³¹ KA SLA Hp 13 Inkeri Koskikallio Signe Kanteleelle 20.11.1923; KA SLA Hp 37 Inkeri Koskikallion päiväkirja 17.2.1925, 28.3.1925 ja 13.8.1927.

lastensa oloa suomalaisten naisten sylissä, jotteivät lapset oppisi "pahoille tavoille". Toisinaan lapsen rauhoittamiseksi oli turvauduttava sylihoitoon, jolloin Inkeri Koskikallio totesi, että pitäähän "pikku ressun välistä saada olla vähän sylissäkin."³²

Inkeri Koskikallion ja Signe Kanteleen ajatukset sylissä pidon haitallisuudesta liittyivät suoraan aikakauden Suomessa vallassa olleisiin hoito-ohjeisiin, eivätkä he näin ollen olleet ainoita, joiden ajatukset olivat ristiriidassa kiinalaisten lastenhoitokäsitysten kanssa. Valtaosassa aikakauden suomalaisissa lastenhoito-oppaista kirjoitettiin sylissä pidon haitoista.³³ Ensimmäinen perustelu oli se, että vauvan ajateltiin sylissä tottuvan liian hyvälle ja jatkuvalle huomiolle, ja tämän puolestaan aiheuttavan lapsen luonteen vinoutumisen. Toiset perustelivat sylissä pidon haittoja sillä, että liiallisen tuudittelun uskottiin saattavan vaikuttaa haitallisesti lapsen hermoston kehittymiseen ja jopa vaurioittavan sitä.³⁴

Sylissä pitämisen lisäksi suomalaisilla ja kiinalaisilla oli erilaiset näkemykset vauvojen ruokinnasta. Signe Kantele noudatti vauvanhoidossa ohjetta, jonka mukaan lasta oli imetettävä tietyn tuntimäärän välein. Kiinalaisille lapsille tarjottiin suomalaisten mielestä jatkuvasti ja liian usein ruokaa. Inkeri Koskikallion mukaan kiinalaislapset saivat "heti rinnan suuhunsa kun vähän pirahtivat". Myös Signe Kantele oli sitä mieltä, ettei lasta tullut ruokkia ennen "laillista ruoka-aikaa". Kiinalaisia puolestaan ihmetytti suomalaisten lasten pitkä ruokailuväli.³⁵ Suomalaiset lastenhoito-oppaat ohjeistivat vanhempia noudattamaan vauvan kanssa tarkkaa neljän tunnin ruokaväliä päivisin ja kahdeksan tunnin väliä öisin. Säännöllisiä ruokavälejä perusteltiin esimerkiksi sillä, että vanhemmat saivat itse lepoa ja pysyivät järjestämään työnsä paremmin.³⁶ Suomalaisten lisäksi myös amerikkalaiset olivat kiinalaisten ruokintatapojen kanssa törmäyskurssilla, sillä amerikkalaiset äidit noudattivat säännöllistä kolmen tunnin välein tapahtuvaa ruokintaa.³⁷

Suomalaisissa ja amerikkalaisissa lastenhoito-oppaissa neuvottiin vanhempia olemaan käsittelemättä lapsiaan muutoin kuin ruokinnan ja muun perushoidon yhteydessä. Muina aikoina vanhempia kehoitettiin jättämään lapsi omiin oloihinsa.

³² KA SLA Hp 35 Inkeri Koskikallio vanhemmilleen 17.7.1923; KA SLA Hp 37 Inkeri Koskikallion päiväkirja 12.2.1925

³³ Hunter 1984, 105; Tähtinen 1992a, 156.

³⁴ Tähtinen 1992a, 156.

³⁵ KA SLA Hp 14 Signe Kantele appivanhemmilleen 1.10.1920; KA SLA Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 17.5.1923; KA SLA Hp 37 Inkeri Koskikallion päiväkirja 26.2.1925 ja 10.11.1925; Hunter 1984, 105.

³⁶ Tähtinen 1992a, 137, 155.

³⁷ Hunter 1984, 105–107.

Vanhempia neuvottiin olemaan tarkkoja, sääntillisiä ja säännöllisiä, jottei heidän lapsistaan kasvaisi "kotityranneja".³⁸

Ajatus lapsen jättämisestä yksin sopi hyvin Inkeri Koskikallion työntekoon, sillä hän aloitti sairaanhoitajan työn hyvin pian lastensa syntymän jälkeen. Tapani-vauva nukkui kotona äitinsä ollessa vastaanottamassa potilaita. Syksyllä 1923, Tapanin ollessa muutaman kuukauden ikäinen, Koskikallion perheessä ei ollut lastenhoitajaa. Inkeri Koskikallion mukaan Tapani sai "hoidella kotia" ja jäädä yksin kotiin, toisinaan itkemään, äidin lähtiessä töihin. Hän pistäytyi päivän aikana muutaman kerran lastaan katsomassa. Toisinaan vauva jäi isänsä hoitoon.³⁹ Tapanin ollessa puolivuotias Inkeri Koskikallio kertoi, että hänen mielestään oli mukava saada olla töissä ja tavata kotiin tullessa pieni vauva korissa odottamassa.⁴⁰

Myös pian Pentti-pojan synnyttyä Inkeri Koskikallio palasi työn pariin ja jätti lapset kahdestaan kotiin. Toisinaan potilaiden kanssa kului lähes koko päivä, ja hän pääsi vain välillä katsomaan, miten lapset pärjäsivät. Lasten jättäminen kahdestaan aiheutti myös murhetta, kun äiti löysi lapsensa kotoa itkemästä.⁴¹ Pentin ollessa kahden kuukauden ikäinen Inkeri Koskikallio jätti hänet useaksi tunniksi asemalla asuneen Elna Vihervaaran hoitoon lähteäkseen auttamaan kauempana asuvaa sairasta naista. Inkeri Koskikallion kanssa kulkeneen kiinalaisen naisen mielestä tämä oli täysin käsittämätön ratkaisu. Nainen oli Inkeri Koskikallion mukaan pysähtynyt matkan aikana useita kertoja kertoakseen vastaantulijoille, että suomalainen äiti oli jättänyt lapsensa useaksi tunniksi muiden hoitoon.⁴²

Suomalaiset huomasivat olevansa vahvasti ristiriidassa kiinalaisten lastenhoitokäsitysten kanssa. Naisten teksteistä ei välity kuvaa siitä, että he olisivat halunneet ymmärtää kiinalaisten naisten tapoja tai oppia niistä, vaan suomalaisnaiset pyrkivät opastamaan kiinalaisia. Esimerkiksi Inkeri Koskikallio valisti naisia sylissä pidon haitallisuudesta.⁴³ Syynä vahvalle kasvatusnäkemysten vastakkainasettelulle naisten kirjeissä voi nähdä suomalaisten käsitykset omien kasvatusmetodiensa oikeellisuudesta, mutta myös vahvat näkemykset kiinalaisen perhe-elämän kyseenalaisuudesta ja ihmisarvon merkityksettömyydestä kiinalaisessa yhteiskunnassa.

³⁸ Hunter 1984, 105–107; Tähtinen 1992a, 137, 156.

³⁹ KA SLA Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 11.9.1923 ja 15.9.1923 ja 7.11.1923.

⁴⁰ KA SLA Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 26.9.1923.

⁴¹ KA SLA Hp 37 Inkeri Koskikallion päiväkirja 13.2.1925, 18.10.1925 ja 1.4.1926.

⁴² KA SLA Hp 37 Inkeri Koskikallion päiväkirja 26.2.1925.

⁴³ KA SLA Hp 14 Signe Kantele appivanhemmilleen 1.10.1920; KA SLA Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 1.7.1923.

Aikakauden Suomessa vallinnut kuva kiinalaisista oli kaksijakoinen. Lähetyskirjallisuudessa ja -lehdissä korostettiin kiinalaisten olevan korkeasti sivistynyttä kansaa, jonka pariin tuli pyrkiä lähettämään korkeasti koulutettuja lähettejä. Toisaalta kiinalaiset olivat monen kirjoittajan mielestä kurjaa ja raakalaismaista kansaa, joka ehdottomasti tarvitsi evankeliumia rappioonsa.⁴⁴ Aikakauden Kiinaa käsittelevissä lähetystyöhön liittyneissä teksteissä korostui kiinalaisten välinpitämättömyys ja raakuus etenkin tyttölapsia kohtaan. Esimerkiksi lähetystyöntekijä Hannes Sjöblom kiinnitti huomiota kiinalaisten tyttöjen asemaan käyttämällä esimerkkinä kiinalaista sananlaskua: "18 ihaninta tyttölasta [ei] vastaa yhtä koukkujalkaista kiinalaista poikaa."⁴⁵ Sjöblomin suhde kiinalaisiin oli selvän ristiriitainen. Kiinalaiset olivat tuottaneet lukemattomia keksintöjä ja olivat "henkisesti eteviä" ja hyväkäyttöisiä, mutta myös suomalaisia "jäljessä" outojen tapojensa vuoksi.⁴⁶

Sjöblomin käsityksen mukaan tyttölasten huono asema oli yleisesti tiedossa, sillä hän kirjoitti: "Kuten tiedämme on monessa paikassa vallalla tuo kauhea tapa, heittää tyttölapsia ulos kuolemaan, joka kuitenkin lienee häviämään päin." Ajatus olikin Sjöblomia laajemmin tiedossa, sillä kirjoituksia kiinalaisten julmuudesta löytyy 1900-luvun alkuvuosikymmeniltä runsaasti. Suomen Lähetysseuran -lehdessä välitettiin kuvaa kiinalaisen kansan moraalittomasta tilasta korostamalla toistuvasti naisten ja tyttölasten huonoa asemaa. Lehdessä oli vuosittain kirjoituksia siitä, miten tyttölapsia sekä sairaita ja vammaisia lapsia hylättiin, jätettiin "käärmeiden uhriksi", hukutettiin ja haudattiin elävältä. Ne tyttölapset, jotka selvisivät vanhemmiksi, myytiin kirjoitusten mukaan orjiksi, vietiin "haureuden tempeliin" tai annettiin lapsena sovitun sulhasen äidin hoidettavaksi. Lasten kurjuuden kuvaamisessa käytettiin vahvaa ja tunteisiin vetoavaa retoriikkaa. Yksittäisillä ihmishengillä, etenkin tyttölapsilla, ei ollut kirjoittajien näkemysten mukaan "mitään arvoa".⁴⁷

Kiinalaisia perhe- ja sukukäsityksiä tutkineen Bakerin mukaan tyttölasten hylkääminen oli yleistä etenkin köyhemmän kansanluokan piirissä. Tyttölapsia tapettiin, sillä perheeseen toivottiin poikia. Köyhällä väestöllä ei ollut varaa elättää useampia lapsia, ja poikalapsia tarvittiin huolehtimaan vanhempana vanhempiansa

⁴⁴ Ruuth 1901, 159; Laine 1997, 249–250; Laru 2005, 147; Leikola 2007, 36.

⁴⁵ Sjöblom 1907, 16–18.

⁴⁶ Sjöblom 1907, 17–22, 29–30, 74, 79.

⁴⁷ Suomen Lähetysseuran lisälehti 1903, 89; Suomen Lähetysseuran 1905, 30; Suomen Lähetysseuran 1906, 87; Suomen Lähetysseuran lisälehti 1907, 25–26; Ruuth 1901, 39, 80, 158; Laine 1997, 243.

elatukselta sekä perheen esi-isien palvonnan hoitamisesta.⁴⁸ Suomalaisissa lähetysohjelmaan liittyneissä julkaisuissa olleet vetoomukset tyttöjen puolesta eivät olleet siis aiheettomia, joskin ne korostuivat Kiinaa käsittelevään muiden kirjoitusten määrään verrattuna huomattavasti.

Kirjoitukset heijastelevat suomalaisten käsityksiä kiinalaisista, mutta on muistettava niiden motiivi, jonka "Lasten tila pakanamaissa" -kirjoituksen kirjoittaja paljastaa: "Jos vertaamme uskovan kristityn elämää ja kuolemaa tähän pakanalliseen kurjuuteen, niin eikö se saata meitä yhä suuremmalla innolla työskentelemään näitten nälkäisten kuolevien ihmisten hyväksi?"⁴⁹ Tukijat oli vakuutettava työn tärkeydestä tunteisiin vetoavien ihmiskohtaloiden avulla. Vastakkaisen näkökulman tälle on esittänyt 1910-luvun eurooppalaisten käsityksiä kiinalaisesta väkivallasta tutkinut Pia Laine. Hänen mukaansa lähetysohjelmatyöntekijät pyrkivät esittämään kiinalaiset kohteliaina, vakavamielisinä ja auliina kohteina käännytystyölle, ja "barbaarisuuden" sijaan lähetit korostivat ihailevasti kiinalaisten hyviä ominaisuuksia, jotta kiinalaisten käännyttäminen nähtäisiin kotimaassa mahdollisena.⁵⁰ Suomalaisissa teologisissa ja lähetysohjelmaan liittyvissä julkaisuissa julkaistut kirjoitukset eivät kuitenkaan tue Laineen näkemystä. Myöskään Signe Kanteleen kommentti kiinalaisista "sivistyksestään huolimatta raakalaisena"⁵¹ kansana ei viittaa siihen, että kiinalaisten tapoja olisi haluttu kaunistella, pikemminkin kauheuksia korostettiin.

Koska eräs pääsyy kirjoitusten julkaisemiselle oli todennäköisesti tukijoiden herättely, on syytä kysyä, vastasivatko kirjoitukset perheellisten lähettien käsityksiä kiinalaisesta perhe-elämästä ja ihmisarvosta. Lähetit kirjoittivat usein Kiinan ihmiskohtaloista. Esimerkiksi Inkeri Haahti kohtasi heti Kiinaan tultuaan tapauksen, jossa äiti oli hylännyt pienen tyttövauvansa aseman portin eteen siinä toivossa, että lähetit ottaisivat lapsen suojiinsa.⁵² Lähetit kuvasivat kiinalaislasten huonoa asemaa muutenkin: lapset olivat hoitamattomia, tyttöjen sidotut jalat epäinhimillisen näköisiä ja nuoret tytöt täysin alisteisessa asemassa. Kiinalaisilla vanhemmilla oli suomalaisten mielestä paljon opittavaa etenkin suomalaisesta siisteydestä, tasa-arvosta ja täsmällisyydestä. Signe Kanteleen ja Inkeri Koskikallion mielestä jotkut

⁴⁸ Baker 1979, 3–7; Laru 2005, 147.

⁴⁹ Suomen Lähetyssanomain lisälehti 1904, 42–43.

⁵⁰ Sjöblom 1907, 16; Laine 1997, 249–251.

⁵¹ KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 7.12.1917.

⁵² KA SLA Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 28.6.1920.

kiinalaiset olivat kyllä myös lapsirakkaita ja herttaisia pienille, mutta heistäkin vain todella harvat olivat siistejä ihmisiä ja täsmällisiä kasvattajia.⁵³

Vaikka lähetyslehtien ja -kirjojen taustalla oli tavoite vedota lukijoihin, näyttävät kirjoitukset heijastelleen myös lähettien todellisia näkemyksiä kiinalaisista. Kiinalaisten elämät näyttivät lähettien mielestä usein toivottomilta. Signe Kanteleen mielestä Kiinan uskonnollinen "synkkyys" oli niin vahva ja perheiden kohtalot olivat välillä niin toivottomia, ettei ihmisten auttamisesta ollut välttämättä edes hyötyä. "Olisikohan hyötyä ollut ihmislapsen pelastamisesta, jonka elämän taival olisi ehkä vaan kulkenut pimentopuolella", Signe Kantele pohti tavattuaan lapsen, jonka kohtalo oli hänestä surkea.⁵⁴

Lähetystyöntekijät katsoivat kiinalaista kulttuuria vahvasti länsimaisesta näkökulmasta. Esimerkiksi kiinalaista ihmisarvoa ja väkivaltaa katsottiin länsimaisten arvointikriteerien läpi, joten se näyttäytyi hyvin erilaisena kuin suomalainen.⁵⁵ Aikakauden suomalaiset kasvatusaatteet olivat ristiriidassa kiinalaisten kanssa, ja suomalaisäidit näyttivät olleen oman kulttuuritaustansa oppien puolestapuhujia, eikä vastavuoroisuus kiinalaisten kanssa onnistunut. On huomattava, että myöhemmin vuosikymmeninä kiinalaistenkin suosimat tavat pitää lapsia sylissä ja syöttää tarpeen tullen saivat jalansijaa Suomessa.⁵⁶ Kiinassa 1900-luvun alkuvuosikymmeninä eläneiden Signe Kanteleen ja Inkeri Koskikallion ajatukset olivat samankaltaisessa ristiriidassa kiinalaisten kanssa. Vaikka naiset olivat toisiinsa verrattuina erilaisia äitejä ja kasvattajia, olivat heidän kiinalaiseen kasvatustapaan liittyneet näkemyksensä samanlaisia. Myös sokeus oman kulttuuritaustan heikkouksia kohtaan oli yhteistä. Ajatukset kiinalaisten raakuudesta ja moraalittomuudesta yhdistettynä käsitykseen kristinuskon ylivoimaisuudesta ja suomalaisten kasvatusaatteiden oikeellisuudesta näyttivät melkein kuin ennalta sovitulta päätökseltä olla näkemättä vastavuoroisuuden mahdollisuus suomalaisten ja kiinalaisten äitien lastenhoitokeskusteluissa. Signe Kantele ja Inkeri Koskikallio pyrkivät siirtämään oppejaan yksisuuntaisesti suomalaisilta kiinalaisille, eikä suomalaisäideillä lähteiden perusteella näytä olleen ajatuksia siitä, että heillä olisi voinut olla opittavaa kiinalaisilta äideiltä.

⁵³ KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 7.12.1917 ja 21.11.1920, sukulaisilleen 14.1.1922; KA SLA Hp 35 Inkeri Koskikallio vanhemmilleen 11.11.1923; Sjöblom 1907, 29, 78; Leikola 2007, 20.

⁵⁴ KA SLA Hp 14 Signe Kantele appivanhemmilleen 23.1.1921.

⁵⁵ Laru 2005, 20.

⁵⁶ Tähtinen 1992b, 221–230.

Perhe-elämä lähetystyön välineenä

Ulkomaalainen perhe herätti kiinalaisten mielenkiinnon. Signe Kanteleen ja Inkeri Koskikallion mukaan kiinalaiset tulivat usein katsomaan heitä, heidän kotiaan ja lapsiaan. Inkeri Koskikallion mukaan etenkin lastenhoitoon liittyneet toimitukset saivat toisinaan suuren katselijakunnan. Tapani herätti ihastusta ja ihmetystä, ja hän oli "pienenä ulkolaisena" kiinalaisten naisten lemmikki. Tapanin lisäksi esimerkiksi Kanteleen perheen vanhat lastenrattaat olivat suuri ihme. Inkeri Koskikallio kertoi jopa sotilaiden tulleen heidän kotiinsa katsomaan lapsia tunkeuduttuaan ensin asemalle etsimään vihollisiaan.⁵⁷

Koskikallion mielestä lastenhoidosta oli mukava jutella, kun oli oma vauva, johon vedota.⁵⁸ Naiset näkivät, että lapsilla oli oma osuutensa lähetystyössä, sillä he pystyivät lähestymään aikuisia välittömämmin kuin toiset aikuiset. Signe Kanteleen mielestä kiinalaisten vierailut olivat parhaita tilaisuuksia kertoa Jumalasta sekä siitä, miksi he olivat jättäneet kotimaansa ja tulleet Kiinaan. Signe Kantele toivoi lastensa toimivan "vetonaulana", jonka avulla hän sai ihmiset tulemaan kotiin. Kanteleet järjestivät kodissaan kutsuja, joilla kertoivat lapsille ja naisille kertomuksia Raamatusta.⁵⁹

Kiinalaiset tulivat tutkimaan ulkomaalaisten lasten lisäksi länsimaisia koteja ja aikuisia. Erään kerran Koskikallion kotiin tulleet kiinalaiset naiset alkoivat tutkia suomalaisia naisia niin tarkasti, että nostelivat näiden hameita. Inkeri Koskikallion mukaan oli toisinaan kiusallista, että kiinalaiset tulivat katsomaan "ulkomaan elävään näyttelyä" esimerkiksi heidän ruokaillessaan, vaikkakin hän muistutti pyrkivänsä olemaan ystävällinen. Kiinalaiset olivat kiinnostuneita lähetysaseman talojen puulattioista, valkeaksi kalkituista seinistä ja lasisista ikkunoista. Myös muiden maiden lähettien kodeissa kävi "laumoittain" uteliaita kiinalaisia. Hunterin mukaan uteliaat kiinalaiset olivat kuitenkin usein todennäköisemmin arvostelemassa kuin oppimassa.⁶⁰

Kenan mukaan monien länsimaalaisten mielestä lähetystyöntekijän kristitty perhe toimi mallina kristillisestä perhe-elämästä sekä yksiavioisuudesta, joka oli

⁵⁷ KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 14.1.1922; KA SLA Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 8.9.1923, 19.8.1923, 26.8.1923, 20.1.1924, 23.3.1924 ja 11.10.1924, 11.11.1924; KA SLA Hp 37 Inkeri Koskikallion päiväkirja 18.1.1927, 20.1.1927 ja 26.2.1928; Missionsbarn, 4–5.

⁵⁸ KA SLA Hp 37 Inkeri Koskikallion päiväkirja 7.4.1927.

⁵⁹ KA SLA Eac 19 Sylvia Kjälström Matti Tarkkaselle 14.10.1915; KA SLA Hp 14 Signe Kantele appivanhemmilleen kesäkuussa 1916, äidilleen 22.2.1919, äidilleen ja siskoilleen 21.11.1920, sukulaisilleen 1.7.1922, appivanhemmilleen 23.1.1923.

⁶⁰ KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 22.2.1919; KA SLA Hp 36 Inkeri Koskikallion päiväkirja 26.8.1923; KA SLA Hp 37 Inkeri Koskikallion päiväkirja 14.4.1927; Hunter 1984, 116.

kristillisen avioliittokäsityksen peruselementti. Tiina Airaksisen mukaan lähetyskenttien kristillistämisprosessiin kuuluivat ideaalit kristillisestä perheestä ja yhteisöstä. Näiden mallina toimi lähetystyöntekijä perheineen, ja sen mallin mukaisesti suomalaiset odottivat myös kiinalaisten kristittyjen elävän. Myös monet muut tutkijat ovat esittäneet saman ajatuksen, jonka mukaan lähetystyöntekijän perhe toimi kentällä kristityn perheen mallina. Ajatus ei ollut alun perin ainoastaan suomalaisten, vaan eri lähetysjärjestöillä oli jo pitkään ennen SLS:n perustamista ollut strategia, jonka mukaan kristityn perheen tuli toimia "pakanoille" esimerkkinä.⁶¹ SLS:n johtokunnan asettamat ohjeet oikeasta kotielämästä ja perheen esimerkillisyydestä antoivat oikeutusta naisten roolille kotona ja korostivat perheenäitien tärkeyttä, mutta kohdistivat samalla myös odotuksia lähettien perhe-elämälle.

Robertin mukaan nimenomaan lähetyskentillä olleet perheelliset naiset olivat kehittäneet työlleen erityisen "perhestrategian", jonka mukaan paikallisia ihmisiä oli helppo kohdata kristityn kodin esimerkin kautta. Naiset ajattelivat perheen antaman esimerkin olevan tehokkaampi kuin saarna. Kotielämä ja kodinhoito eivät palvelleet ainoastaan lähettien omien perheiden tarpeita, vaan olivat samalla lähetystyölle hyödyksi esimerkillisyytensä vuoksi.⁶² Lutkehaus esittää lähetystyöntekijöiden vaimojen aseman olleen kaikista vaativin siksi, että heidän tuli sekä auttaa lähetystyössä että toimia kristillisen perhe-elämän mallina. Ihanteellinen perheenäiti päästi paikalliset naiset kotiinsa oppimaan. Lähetit ajattelivat, että kristityt naiset toimivat luojana sille kotielämälle, joka toimi esimerkkinä paikallisille. Etenkin lapsista huolehtiminen toimi monien mielestä esimerkkinä Kristuksen rakkaudesta. Suhtautuminen ajatukseen perhe-elämän tärkeydestä kuitenkin vaihteli. Robertin mukaan jotkut lähetit uhrasivat perhe-elämänsä lähetystyölle, mutta monet myös hyödynsivät perhettään evankelioimistyössä.⁶³

Perhe-elämän esimerkin lisäksi naiset monilla lähetyskentillä toimivat mielestään oikean kristillisen naiseuden esimerkkinä. Lähettinaiset halusivat tehdä paikallisista naisista kristittyjä vaimoja ja parantaa kiinalaisten naisten alisteista asemaa. Kristityt naiset lisäsivät kiinalaisten naisten tietoutta oikeuksistaan ja ase-

⁶¹ Hyatt 1976, 85–86; Miller 1982, 48.

⁶² Hyatt 1976, 87; Hunter 1984, 115; Hill 1985, 72; Robert 1993, 4; Räisänen 1995, 77; Robert 1996, 2, 65, 68, 72, 410; Beidelman 1999, 124; Huber & Lutkehaus 1999, 14; Kena 2000, 58; Ross, 143–144; Airaksinen 2008, 250.

⁶³ Fitzgerald 1996, 177; Robert 1996, 69, 73; Beidelman 1999, 135.

mastaan ja tarjosivat oman työnsä kiinalaisille naisille sen näkökulman, että naisen elämässä oli muitakin vaihtoehtoja kuin avioliitto ja äitiys.⁶⁴

Perheen esimerkillisyyteen yhdistyi sekä ajatuksia länsimaisesta kodinhoidosta että esimerkillisyyttä yksiavioisuudesta, miehen ja naisen oikeanlaisesta suhteesta ja lastenkasvatuksesta. Kuten kokemus kiinalaisten erilaisuudesta, myös ajatus kristillisen perhe-elämän esimerkillisyydestä viittaa siihen, että lähetystyöntekijät arvioivat tilannetta vahvasti länsimaisten arvointikriteerien avulla.⁶⁵ Vaikka eri maiden lähetit eri lähetyskentillä jakoivat samankaltaisia ajatuksia kristityn perheen esimerkistä, ei suomalaisten ajatuksia kristityn perheen mallista voi suoraan yhdistää esimerkiksi amerikkalaisten ajatteluun, sillä kuten aiemmin olen todennut, suomalaiset halusivat eroon kulttuurilähetyksen leimasta ja esimerkiksi amerikkalaisten imperialistisista tavoitteista.⁶⁶

SLS:n johtokunta kehotti lähettejään toimimaan kristityn perheen esimerkkinä, avaamaan kotiinsa vieraille ja kohtaamaan kiinalaisia perheitä. Ajatus on sävyltään kulttuuri-imperialistinen, vaikka SLS:n johtohenkilöiden mielestä kulttuurilähetyksestä ja kolonialismin leimasta oli päästävä eroon. Lähetysjohtajana toimineen Jooseppi Mustakallion mukaan kristitty koti lähetyskentällä antoi havainto-opetusta kristillisestä perhe-elämästä, mutta juuri Mustakallio oli toisaalta myös sitä mieltä, että suomalainen lähetystyö oli irrallaan kulttuurilähetyksestä. Todellisuudessa länsimaisista arvostelukriteereistä irrottautuminen ei onnistunut, sillä länsimaisuus oli vahvasti sisäänrakennettua.⁶⁷ Ajatus kristillisestä perhe-elämästä edusti Mustakalliolle länsimaisuudesta irrallista universaalin perheen ideaa, mutta lähettien oli vaikea luopua omasta kulttuuritaustastaan. Signe Kanteleella että Inkeri Koskikalliolla oli koko Kiinassa vietetyn ajan kodinhoidollisissa ja lastenkasvatuksellisissa kysymyksissä selvästi opettava rooli. Naisten teksteissä ei ole viitteitä siitä, että he olisivat halunneet oppia kiinalaisesta kodinhoidosta sen enempää kuin lastenhoidosta tai kasvatuksestaakaan.

Vaikka yksittäisen ihmisen kommentteja ei voi yleistää koskemaan koko SLS:n lähettien ajattelua, kiteyttää Signe Kanteleen onnitteluruno Inkeri ja Toivo Koskikalliolle sen keskustelun lähtökohdat, jota hän Kiinassa kävi. Suomalaisilla oli jo-

⁶⁴ Hyatt 1976, 70; Hill 1985, 42; Kirkwood 1993, 25; Ajosmäki 1995, 65; Robert 1996, 36, 412; Huber & Lutkehaus 1999, 18; Nyhagen Predelli & Miller 1999, 90; Fitzgerald 1999, 177; Lund 2006, 55; Longenecker 2008, 31.

⁶⁵ Hyatt 1976, 87; Miller 1982, 2, 245; Grimshaw 1983, 514; Hunter 1984, 229; Robert 1996, 412; Lund 2006, 52.

⁶⁶ Laru 2005, 104.

⁶⁷ Saarilahti 1960, 108–110, 136, 211; Kena 2000, 58; Laru 2005, 93–94.

tain sellaista, mitä kiinalaiset tarvitsivat. Runo kuvaa osuvasti sitä, miksi lähetit ajattelivat myös perheen olevan lähetystyön kannalta oleellinen työväline:

Nyt Inkeri ja Toivo, olkaatte onnekkait! Ja perintönne kallis muillekin jakakaat!
Keltainen Kiinan kansa on vanki valheitten, Rakastain siis tehkää työtänne rukoillen.
Te istuttakaa tänne myös koti rukouksen, niin isän, äidin siunaus tuo heelmän sataisen
ja moni kiinalainen sen saa myös osakseen, iloitsee siunauksesta ja uskoo Jeesukseen.⁶⁸

⁶⁸ KA SLA Hp 14 Signe Kantele äidilleen 31.1.1922.

6 Tutkimustulokset

Perheelliset lähetystyöntekijät muodostivat enemmistön 1900-luvun alkuvuosikymmeninä Kiinassa olleista Suomen Lähetysseuran työntekijöistä. Perheenä lähteminen lähetystyöhön tai perheen perustaminen Kiinassa oli lähettiyehtisön keskuudessa hyvin tavallista. Pro gradu -tutkielmani perhenäkökulma lähetystyöhön on kirkkohistoriallisen tutkimuksen kentässä kuitenkin uusi.

Lähetystyössä olleet perheet kohtasivat Kiinassa koko elämän kirjon. Tutkin tuota kirjoa tutkimuskysymysteni kautta. Ensimmäinen tutkimuskysymykseni oli: millaista oli lähettiperheiden elämä Kiinassa? Tutkimuksen edetessä havaitsin tärkeäksi kysyä, miten lähetystyö vaikutti perhe-elämään sekä miten perhe vaikutti lähetystyön tekemiseen. Lisäksi pyrin tarkastelemaan, millaisia tilanteita ja ajatuksia vieraan kulttuurin kohtaaminen aiheutti.

Laajojen ja yksityiselämää intiimisti käsittelevien aineistojen vuoksi tutkin kah- ta perhettä ajallisesti tai henkilömäärältään laajemman asetelman sijaan. Signe ja Väinö Kanteleen sekä Inkeri ja Toivo Koskikallion perheet, jotka viettivät Kiinassa peräkkäiset ajanjaksot vuosina 1915–1923 ja 1922–1928, edustavat tutkimuksessani sitä kokonaisuutta, jonka perheelliset lähetystyöntekijät Kiinassa muodostivat ja joka vaikutti merkittävästi lähettiyehtisöön toimintamahdollisuuksiin. Kuva perheiden kokemuksista rakentui tässä tutkimuksessa pitkälti perheiden naisten kirjoittamien tekstien varaan, sillä perheiden asiat jäivät miesten kirjeissä sivurooliin. Miesten oma näkökulma jäi siis vähemmälle, vaikka perheenäidit yrittivätkin kirjoittaa ahkerasti myös miestensä kuulumisista.

Perheiden elämää ja kokemuksia lähetyskentällä oli mahdollista tarkastella yleisinhimillisten – joskin yksilöiden kannalta ainutlaatuisten – tapahtumien kautta. Perheet kokivat Kiinassa elämäntilanteita, jotka eivät useinkaan katsoneet aikaa tai paikkaa. Näitä olivat esimerkiksi rakastuminen, avioituminen, kodin perustaminen, läheisen kuolema ja parisuhteen muutokset. Lisäksi lasten syntymät, ensiaskeleet, hassut lausahdukset ja kurittomat hetket olivat kokemuksia, jotka lähettivanhemmat olisivat voineet jakaa Suomessa olleiden toisten vanhempien kanssa. Koskikallioiden ja Kanteleiden elämään Kiinassa kuului paljon sellaisia elementtejä, jotka todennäköisesti olisivat kuuluneet heidän elämäänsä myös vuosisadan alun Suomessa.

Perheiden elämään Kiinassa vaikutti merkittävästi kuitenkin myös toisenlainen taso. Sitoutuminen lähetystyöhön ja elämä kiinalaisen kulttuurin keskellä loi per-

heiden elämään tapahtumaympäristön, joka oli hyvin poikkeava verrattuna elämään Suomessa. Konkreettisesti perhe-elämään vaikuttivat esimerkiksi lähetysaseman yhteisön jatkuva läsnäolo, kiinalaisten erilaiset elintavat, Suomea alkeellisemmat asumisolot sekä SLS:n johtokunnan kontrolli. Henkisiä haasteita perheille loivat esimerkiksi miesten työhön liittyvät matkat sekä äitien rooliristiriidat lähetystyön ja perhe-elämän ristipaineessa. Perheenjäsenten sairastelu tai perheenjäsenen menettäminen sekä Kiinan poliittisesti levottomat olot aiheuttivat hidasteita ja toisinaan täydellisiä esteitä perheellisten lähettien työntekomahdollisuuksille.

Kulttuurierot aiheuttivat suomalaisissa ja kiinalaisissa vastakkainasettelua sekä uteliaisuutta puolin ja toisin. Suomalaisvanhemmat näkivät kiinalaisessa kulttuurissa omaa elämänsä ja lastensa elämää rikastuttavia elementtejä, mutta suhtautuminen kiinalaiseen elämäntapaan oli kuitenkin monilta osin varautunutta tai kielteistä. Suomalaiset lähetit pyrkivät pysymään erossa kulttuuri-imperialismin leimasta, sillä he ajattelivat suomalaisen sanoman olevan kulttuurilähetyksestä irrallista ja "puhtaasti uskonnollista". Tosiasiassa SLS:n lähetit katsoivat kiinalaista yhteiskuntaa pitkälti samasta suunnasta kuin muutkin länsimaalaiset, ja pyrkivät siirtämään länsimaalaista elämäntapaa myös kiinalaisille. Kulttuurierot korostuivat etenkin kiinalaisten ja suomalaisten toisistaan poikkeavissa lastenhoito ja -kasvatuskäytännöissä. Lähettiperheiden vaimot olivat sitä mieltä, että kiinalaisia naisia täytyi valistaa esimerkiksi lasten liiallisen sylissä pidon haitoista sekä usein ja epäsystemaattisesti toistuvan ruokinnan vaikutuksista lapsiin. Signe Kantele ja Inkeri Koskikallio pyrkivät opettamaan kiinalaisille omia toimintatapojaan, mutta näyttää siltä, etteivät he kyenneet vastavuoroisuuteen kiinalaisten kanssa lastenhoitoon liittyvissä kysymyksissä.

Sekä Signe Kanteleella että Inkeri Koskikalliolla oli kaksi elämäntehtävää. He olivat molemmat haaveilleet nuorena lähetystyöhön lähtemisestä, mutta myös aviopuolisona ja äitinä toimiminen oli heille tärkeää. Myös perheiden miehet olivat halunneet yhdistää perhe-elämän lähetystyöhön, sillä Väinö Kantele oli löytänyt Suomesta lähetyskutsumuksen jakaneen puolison, ja lähetystyön naimattomana aloittanut Toivo Koskikallio oli unelmoinut perheen perustamisesta Kiinassa. Lähetystyöhön sitoutuneet perheenisät ja etenkin perheestä arjessa päävastuussa olleet naiset joutuivat tekemään valintoja sen suhteen asettivatko he perheen vai lähetyskutsumuksen etusijalle.

Perheenisän poissaolo työn vuoksi oli selvästi yksi suurimmista haasteista perheille. Pitkäkestoiset matkat aiheuttivat kotiin jäävässä perheessä sekä poislähtevässä isässä ikävääntunteita. Poissaolon aiheuttamat tunteet sekä konkreettiset haasteet olivat jatkuva aihe Signe Kanteleen kirjeissä ja Inkeri Koskikallion kirjeissä ja päiväkirjoissa. Perheenäidit korostivat kuitenkin ymmärtävänsä matkojen tärkeyden työn kannalta, joten he eivät valittaneet vaan ikävoivät. Myös Väinö Kantele, Toivo Koskikallio sekä Kanteleen perheen Kaisu-tytär kirjoittivat ikäväästään.

Koska miehet keskittyivät työntekoon, perheenäidit joutuivat pohtimaan, tulisi-ko heidän hoitaa itse lapsiaan vai antaa heidät kiinalaisten naisten hoidettaviksi. Signe Kanteleen jatkuvat pohdinnat siitä, tuliko hänen ottaa enemmän osaa lähetystyöhön vai olla lasten kanssa kotona, kertoivat prioriteettien ristiriidasta. Inkeri Koskikallio oli puolestaan hyvin määrätietoinen työnsä suhteen, ja vaikka hän korosti perheensä tärkeyttä, halusi hän palata mahdollisimman pian lastensa syntymän jälkeen tekemään sairaanhoitotyötään.

Koskikallion perhe eli Kiinan-kautensa loppuaikana keskellä Kiinan sisällissotaa. Sotiminen huolestutti lähettejä työmahdollisuuksien ajoittaisten kapenemisten vuoksi sekä perheiden turvallisuuden vuoksi. Kevään 1927 rauhattomien tilanteiden keskellä Inkeri ja Toivo Koskikallio laittoivat hengellisen kutsumuksensa itsensä ja perheensä edelle päättäessään jäädä työalueelle sotatilasta, henkeä uhkaavista vaaroista sekä evakuoitumisohjeista huolimatta. He tekivät erilaisen ratkaisun kuin ne perheet, jotka palasivat perhesyistä levottomuuksien aikana Suomeen. Päätös lähetyskentälle jäämisestä ei kuitenkaan ollut yksinkertainen etenkin Inkeri Koskikalliolle pienten lasten vuoksi. On vaikea sanoa yleisesti tai yksittäisten henkilöiden kohdalla, oliko lähetystyö lähetystyöntekijöille perhettä tärkeämpi vai toisinpäin. On kuitenkin ymmärrettävä, että lähettien työhön käyttämä aika sekä heidän kotiinpaluuseen tai työalueelle jäämiseen liittyneet päätöksensä heijastelivat heidän silloisia prioriteettejaan.

SLS:n ja muiden lähetysjärjestöjen näkökulmasta lähetystyön ja perheen unelma oli yhdistettävissä, sillä perhestrategiaksi kutsutun ajatuksen mukaan lähetystyöntekijä toimi perheensä ja kotinsa avulla kristityn kodin esimerkkinä paikallisille. SLS:n johtokunta ajatteli, että lähetystyöntekijän vaimon oli hyvä avata kotinsa kiinalaisille naisille, luoda heihin kontakteja sekä kertoa perhe-elämän avulla heille kristinuskosta. Perheenäitien kokemukset omasta roolista, kotonaolosta ja

mahdollisuudesta ottaa osaa työhön kodin ulkopuolella vaihtelivat, mutta lähetystyön perhestrategian kautta he saivat tunnustusta ja oikeutusta roolilleen.

On muistettava, että vaikka perheet saivat SLS:n johtokunnalta tukea kristityn perheen esimerkkinä toimimiseen, ei SLS:n johtokunta kotimaassa korostanut perheiden tapahtumia. Viralliset asiakirjat ja lehtiartikkelit kertoivat pääosin vain työn etenemistä ja uusista kiinalaisista kristityistä, vaikka SLS:n yhteisön todellisuus Kiinassa oli ajoittain toisenlainen. Lähetystyön tukijoille haluttiin osoittaa, että työ kulki eteenpäin, vaikka todellisuudessa perheiden elämäntilanteet ajoittain rajoittivat ja jopa hallitsivat Kiinan-työn kokonaisuutta. Signe Kanteleen mielestä perheisiin ja lapsiin panostaminen oli avain työn jatkuvuuteen tulevaisuudessa, sillä lähetyslapsesta kasvoi hänen mielestään todennäköisiä tulevaisuuden lähetystyöntekijöitä. Perheiden jättäminen julkaisussa tietoisesti sivurooliin ja työn tulosten korostaminen ongelmista huolimatta oli työn jatkuvuuden takaamisen kannalta lyhytnäköistä.

Ajatus isästä, äidistä ja lapsista "Herran työssä" oli Signe Kanteleelle ihana kuva. Hän rukoili hartaasti monta vuotta Kiinassa oltuaan edelleen, että Jumala tekisi heidän perheestään oikean lähetystyöntekijäperheen. Signe Kanteleen pohdintoja oikeasta lähettiperheestä lukiessani ymmärsin asettaneeni tutkimukseni alkuvaiheessa hyvin vähän kriteerejä sille, mitä lähetystyöntekijäperhe tarkoitti. Havaitsin, että Signe Kanteleelle se oli tarkoittanut jotain muuta kuin minulle. Jälkikäteen tapahtumia katsovan tutkijan asettamat arviointikriteerit eivät luonnollisestikaan vaikuta hänen tutkimuskohteidensa elämään, mutta lähettiperheiden elämään vaikuttivat heidän aikanaan asetetut arviointikriteerit, odotukset ja ulkoapäin luotu ihannekuva. Aikakauden protestanttisen lähetyskulttuurin, SLS:n johtohenkilöiden, lähetystyön tukijoiden ja lähetyskirjallisuuden asettamat kriteerit sekä lähetien omat odotukset loivat ideaalin, jonka mukaan eläminen ei ollut ongelmatonta.

Perhe-elämän esimerkillisyyteen, oikeaan lastenkasvatukseen, lähetystyötä tukevaan puolisona olemiseen sekä lähetyskentän haastavien olojen hyväksymiseen kohdistuneet odotukset olivat aika-ajoin ristiriidassa perheiden todellisuuden kanssa. Ideaalit ehyestä, lapsirikkaasta ja terveestä perheestä sekä innostuneista ja työlleen antautuneista vanhemmista eivät vastanneet sitä, millaiseksi lähetit kokivat perhe-elämänsä arjen, kulttuuriristiriitojen, perheenisän poissaolon, kuolemantapausten, sairauksien ja poliittisten levottomuuksien keskellä. Lähetystyöntekijöiden perhe-elämä Kiinassa ei siis ollutkaan aina sitä, millaiseksi he olivat ihan-

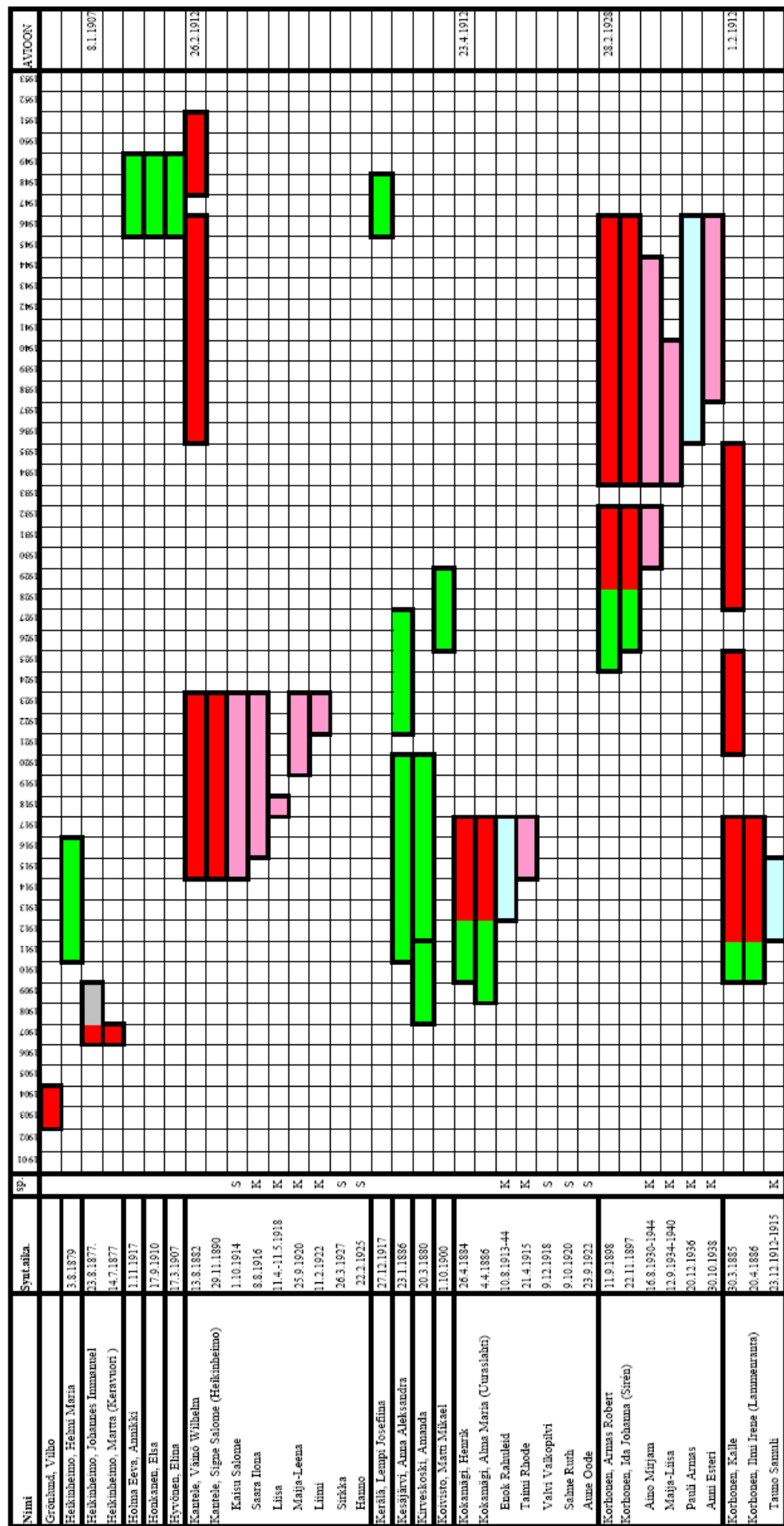
teelliseen lähetystyöntekijäperheen elämän ennen lähetystyöhön lähtöään tai perheen perustamista mieltäneet.

Ulkoa päin tilannetta tarkkailleet ja arvioineet henkilöt eivät voineet täysin ymmärtää, sitä millaista lähetti-perheiden elämä oli Kiinassa. Perheiden kokemukset hämmensivät etenkin lähettien elämää seurannutta lähipiiriä Suomessa, sillä vaikeista tilanteista huolimatta sekä Signe Kantele että Inkeri Koskikallio toistivat usein olevansa hyvin onnellisia perheensä kanssa Kiinassa. Signe Kantele vakuutteli perheensä onnellisuutta sekä tyytyväisyyttä Kiinan-kotinsa oloihin vastalauseena hänen ystäviensä lähettämiin kauhisteluihin ja osanottoihin. Vuonna 1927, muutama kuukausi raskaimpien sotimiseen liittyneiden kokemusten jälkeen, Inkeri Koskikallio puolestaan totesi perheensä Kiinan-vuosien olleen täynnä armoa, rakkautta ja runsautta. Inkeri Koskikallion mukaan lähetystyö sisälsi elementtejä, joita ei voinut ymmärtää ennen kuin ne oli itse kokenut. Vaikka ulkoapäin luotu ihanne ja lähetyskentän olosuhteet vaikuttivat perheiden elämäntodellisuuteen, lähettien elämänasenne ja perheiden onnellisuus olivat lopulta riippuvaisia myös hyvin yksilöllisistä ja henkilökohtaisista kokemuksista ja tunteista.

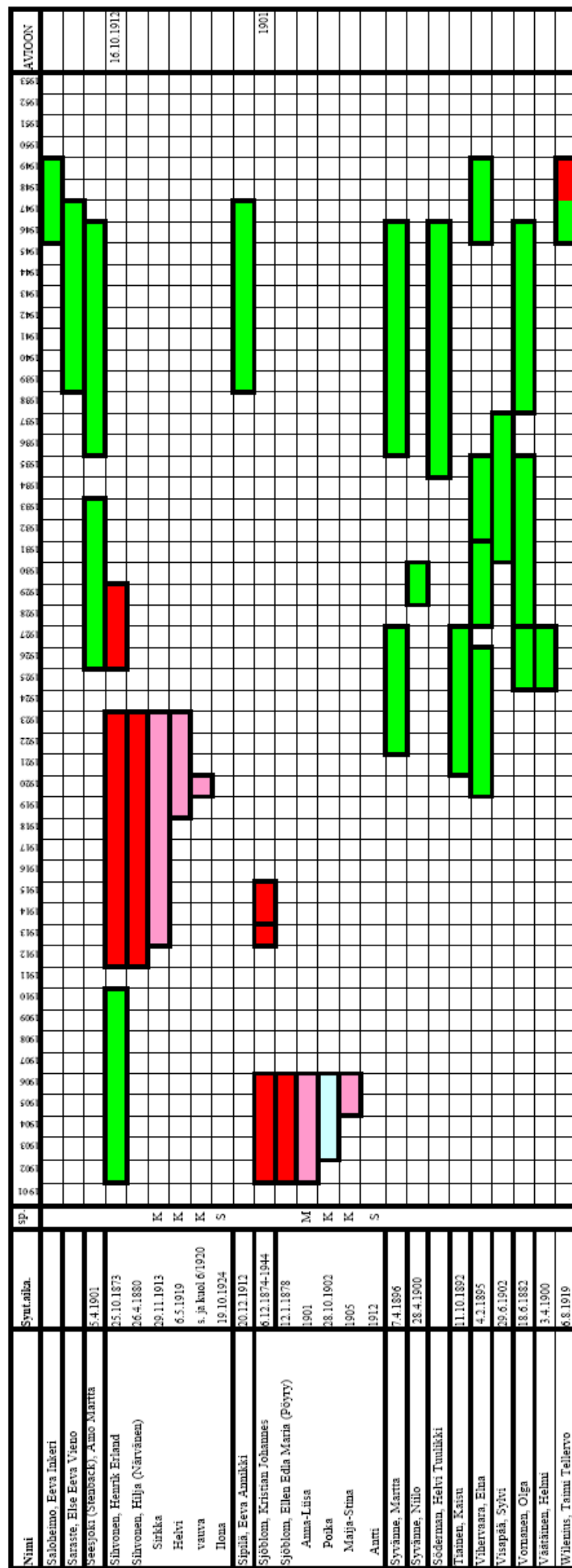
Liitteet

Liite 1

Tiedot vuosina 1901-1953 SLS:n työssä Kinassa olleista aikuisista ja lapsista									
Olen koonnut tiedot pääosin SLS:n työntekijämatrikelin (KA SLA Ad 1-4) avulla. Muut lähteet: KA SLA Hp 36-37 Inkeri Koskikallion päiväkirja; Lund 2006; Kumos 1995; Silvennoinen 1991; Saarilahu 1960; Korhonen 1927b.									
Henkilöiden oleskelu Kinassa osoitettu palkkeilla. Palkkien täyttävän selitykset:									
		naimissa		Lähteet:					
		naimaton		S		Suomi			
		leski		K		Kiina			
		poikalapsi		M		Muu			
		tytölapsi		sp.		syntymäpaikan (ajajan)			
Nimi	Syntymäaika	sp.	62	70	80	90	00	10	20
Ahlroos, Elna Anna-Liisa	7.6.1913								
Alida Aino	2.9.1892								
Aho, Iina Kuuti	26.8.1904								
Araksinen, Margareta Dagmar	26.8.1904								
Alanko, Hemming	30.10.1881								
Alanko, Aino (Kristolin)	28.7.1885								
Auno, Eleri Aleksander	9.6.1883								
Auno, Helmi (Karlsson)	25.3.1892								
Auno, Aino	23.1.1918-1929	S							
Aino Sakari	28.5.1919	S							
Aino Olavi		S							
Toivo Saunli		S							
Eeva Kyllikki		S							
Bergström, Regna	12.2.1884								
Collan, Sakari Fabian	1.12.1883								
Collan, Elin Marianne (Gadd)	10.7.1886								
Lea	24.12.1911-1913	K							
Lea Elisabeth	30.11.1915	K							
Paula Sakari	30.10.1917	K							
Johan Sakari	4.5.1919	K							
Elin Marilda	1.3.1920	K							
Sanna Agnes	22.2.1922	K							
Eemil Akseli	3.1.1925	K							
Fluck, Arvid	30.8.1889								
Fluck, Hilda (Mäkelä)	1.4.1887-1926								
poikavainu		K							
poikavainu	1926	K							

Nimi	Synt. aika.	SP	AVOON
Ali Irene	23.12.1914	K	
Aino Mirjam	20.4.1916	K	
Pulmu Onerva	2.10.1917	S	
Esko Antti Kalevi	17.12.1920	S	
Voitto Aatos Olavi	16.9.1926	S	
Heimo	17.10.1928	S	
Korhonen, Nillo	11.5.1889		1.6.1919
Korhonen Sylvia Maria (Kjalusrom)	23.2.1889		
Koskikallio, Juh. Toivo	26.10.1889		15.7.1922
Koskikallio, Selma Inkert (Hahti)	14.1.1892		
Toivo Tapant	28.4.1923	K	
Perintä Julani	1.1.1925	K	
Hannu Tanell	26.12.1926	K	
Kalevi Kustaa	4.4.1929	S	
Aili Ella Marjatta	13.2.1937	S	
Koskinen, Eero Viktor	12.5.1891		30.5.1922
Koskinen, Martta (Suominen)	20.8.1895-1924		
tyttövaiva (kuoli synnytyksessä)	1924	K	
Kunos, Jeno	16.2.1914		14.2.1939
Kunos, Natalia Edith	1912		
Elisabeth	30.5.1941	K	
Rose	1943	K	
Andrew	4.9.1944	K	
Tunde	1945	K	
Kononen, Onni	3.3.1911-1941		
Kononen, Elna Maria (Nuutinen)	21.7.1906		
Laine, Amanda			
Lampen, Aleksandra	6.3.1877		
Lampinen, Anna Emilia	21.11.1891		
Leppiniemi, Ida	27.1.1899		
Meedar, Martin	16.9.1875		1904
Meedar, Elisabeth Pundt	24.8.1889		
Meedar (Otolapsi 10.8.1908)			
Mustala, Nillo Aatos	21.11.1893		
Mustala, Erna Astrid (Ruuth)	24.8.1889		1918
Nillo Antero	20.10.1919	S	

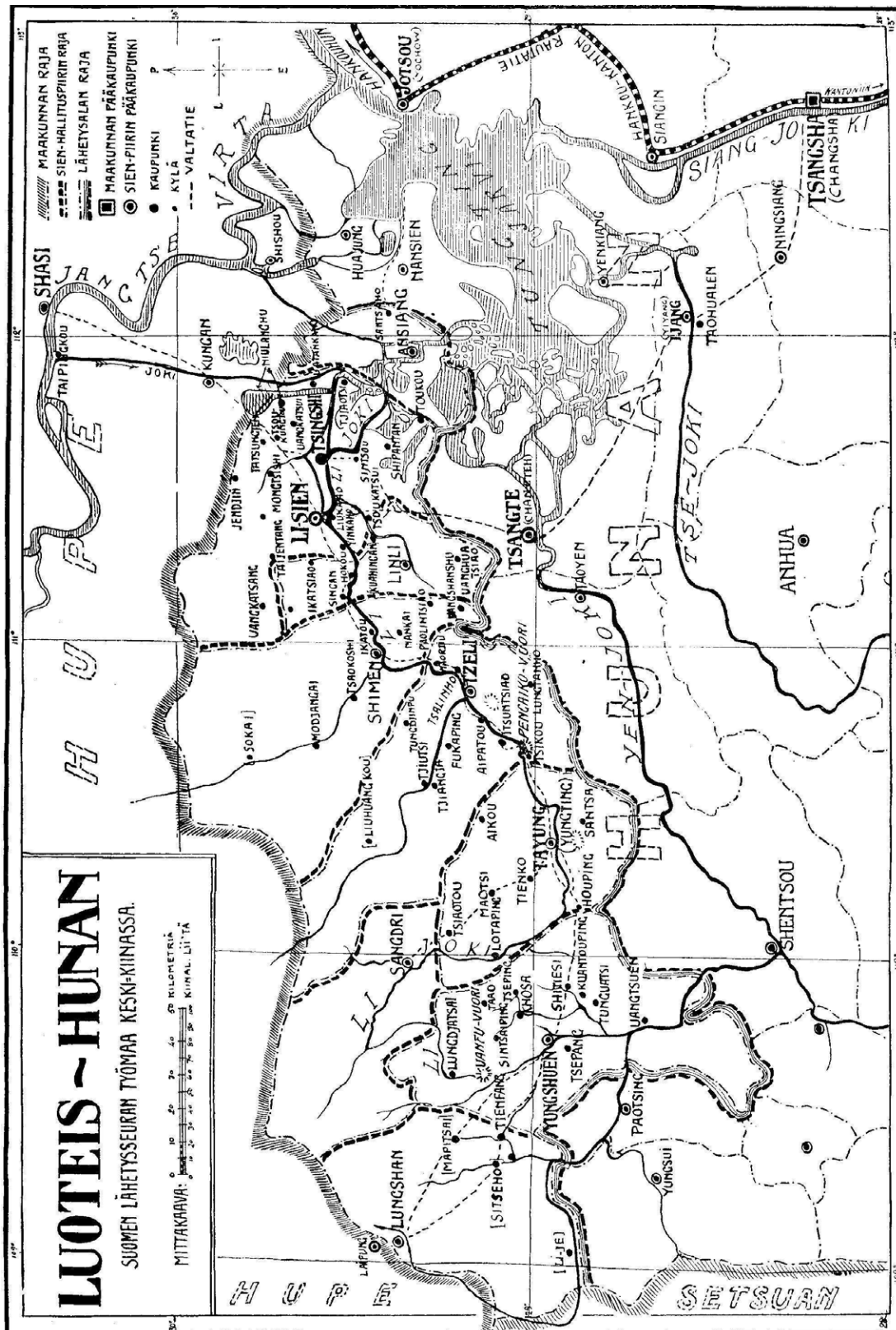
1. Kokonaismäärät vuosina 1901-1953:	
miehiä, naimisissa* tai leskiä**	25
miehiä, naimattomia	4
naisia, naimisissa *	26
naisia, naimattomia	33
alkusiet yht.	88
poikia yhteensä	22
tyttöjä yhteensä	26
lapset yht.	48
Henkilöitä yhteensä	134***

2. Vuosikohtaiset määrät	
1901	1901
1902	1902
1903	1903
1904	1904
1905	1905
1906	1906
1907	1907
1908	1908
1909	1909
1910	1910
1911	1911
1912	1912
1913	1913
1914	1914
1915	1915
1916	1916
1917	1917
1918	1918
1919	1919
1920	1920
1921	1921
1922	1922
1923	1923
1924	1924
1925	1925
1926	1926
1927	1927
1928	1928
1929	1929
1930	1930
1931	1931
1932	1932
1933	1933
1934	1934
1935	1935
1936	1936
1937	1937
1938	1938
1939	1939
1940	1940
1941	1941
1942	1942
1943	1943
1944	1944
1945	1945
1946	1946
1947	1947
1948	1948
1949	1949
1950	1950
1951	1951
1952	1952
1953	1953
1954	1954
1955	1955
1956	1956
1957	1957
1958	1958
1959	1959
1960	1960
1961	1961
1962	1962
1963	1963
1964	1964
1965	1965
1966	1966
1967	1967
1968	1968
1969	1969
1970	1970
1971	1971
1972	1972
1973	1973
1974	1974
1975	1975
1976	1976
1977	1977
1978	1978
1979	1979
1980	1980
1981	1981
1982	1982
1983	1983
1984	1984
1985	1985
1986	1986
1987	1987
1988	1988
1989	1989
1990	1990
1991	1991
1992	1992
1993	1993
1994	1994
1995	1995
1996	1996
1997	1997
1998	1998
1999	1999
2000	2000
2001	2001
2002	2002
2003	2003
2004	2004
2005	2005
2006	2006
2007	2007
2008	2008
2009	2009
2010	2010
2011	2011
2012	2012
2013	2013
2014	2014
2015	2015
2016	2016
2017	2017
2018	2018
2019	2019
2020	2020
2021	2021
2022	2022
2023	2023
2024	2024
2025	2025
2026	2026
2027	2027
2028	2028
2029	2029
2030	2030
2031	2031
2032	2032
2033	2033
2034	2034
2035	2035
2036	2036
2037	2037
2038	2038
2039	2039
2040	2040
2041	2041
2042	2042
2043	2043
2044	2044
2045	2045
2046	2046
2047	2047
2048	2048
2049	2049
2050	2050
2051	2051
2052	2052
2053	2053
2054	2054
2055	2055
2056	2056
2057	2057
2058	2058
2059	2059
2060	2060
2061	2061
2062	2062
2063	2063
2064	2064
2065	2065
2066	2066
2067	2067
2068	2068
2069	2069
2070	2070
2071	2071
2072	2072
2073	2073
2074	2074
2075	2075
2076	2076
2077	2077
2078	2078
2079	2079
2080	2080
2081	2081
2082	2082
2083	2083
2084	2084
2085	2085
2086	2086
2087	2087
2088	2088
2089	2089
2090	2090
2091	2091
2092	2092
2093	2093
2094	2094
2095	2095
2096	2096
2097	2097
2098	2098
2099	2099
2100	2100

* Osa naimisissa olleista saapuivat naimattomina. Tällainen henkilö on laskettu kokonaismäärässä naimisissa olleisiin, mikäli hän avioitunut jossain vaiheessa.

** Leskeksi jääneitä miehiä oli yhteensä neljä. Naisia ei jäänyt lahetyskentällä leskeksi.

*** Torvo Saarilahti oli Kinassa sekä lapsena että aikuisena. Hän esiintyy taulukossa kahteen kertaan. Tämä huomioitu kokonaismääriä laskettaessa.

¹ Kuva teoksesta 25 vuotta Kiinassa. Muistojulkaisu SLS:n työstä 1902–1927.

Lyhenteet, lähteet ja kirjallisuus

Lyhenteet

HYTTK	Helsingin yliopiston teologisen tiedekunnan kirjasto
KA	Kansallisarkisto
Läh. vuosikok. PK	Lähettiläiden vuosikokouksen pöytäkirja
PK	pöytäkirja
s.a	sine anno
SKHS	Suomen kirkkohistoriallinen seura
SKS	Suomalaisen kirjallisuuden seura
SLA	Suomen Lähetysseuran arkisto
SLS	Suomen Lähetysseura
SLS VK	Suomen Lähetysseuran vuosikertomus
TA	Teologinen aikakauskirja

Lähteet

Painamattomat lähteet

Kansallisarkisto	KA
Suomen Lähetyssseuran arkisto	SLA
Henkilöstömatrikkeli	Ad 1–4
Kiinan lähetysskentän tarkastuskertomus 1914	Deb 2
vuodet 1921–1922	Deb 3
Lähetyssjohtajalle kotimaasta saapuneet kirjeet v. 1914	Eaa 30
Lähetyssjohtajalle lähetysskentiltä saapuneet kirjeet v. 1919	Eac 19
vuodet 1922–1924	Eac 22–24
Naislähetysskouluun pyrkineiltä saapuneet hakemukset 1906–1925	Ebb 1
SLS:n ohje- ja muut säännöt 1887–1958	Hb 1
Kiinan lähettienkokousten pöytäkirjat 1915–1928	Hia 4–8
Yksityishenkilöiden asiakirjat 1901–1952	
Signe ja Väinö Kantele	
Väinö Kanteleen kirjeet omaisilleen	Hp 13
Signe ja Väinö Kanteleen kirjeet omaisilleen 1915–1923	Hp 14
Inkeri ja Toivo Koskikallio	
Inkeri Koskikallion kirjeet omaisilleen	Hp 35
Inkeri Koskikallion päiväkirjat 1913–1924	Hp 36
Inkeri Koskikallion päiväkirjat 1925–1930	Hp 37
Suomen Lähetyssseuran arkistossa sijaitsevat:	
Yksityishenkilöiden asiakirjat	
Eero, Martta ja Elli Koskisen kokoelma	Hp XLVI
Iida Korhosen kokoelma (Hannu Marjasen hallussa)	IKK
Iida Korhosen kirje Kiinasta vuodelta 1930	

Painetut lähteet

Komulainen, Liisa

- 1985 Lähetyksen kutsumuksemme. Lähetystyön veteraaneja tapaamassa. Helsinki: Kirjaneliö.

Korhonen, Kalle

- 1927a Lähetyksalueemme maantieteellis-historiallisessa valaistuksessa. – 25 vuotta Kiinassa. Muistojulkaisu SLS:n työstä 1902–1927. Helsinki: SLS.
1927b Henkilötietoja läheteistä. – 25 vuotta Kiinassa. Muistojulkaisu SLS:n työstä 1902–1927. Helsinki: SLS.

Koskikallio, Toivo

- 1927 Kun laittomuus saa vallan. – 25 vuotta Kiinassa. Muistojulkaisu SLS:n työstä 1902–1927. Helsinki: SLS.
1960 Inkerin päiväkirjan lehtiä. Helsinki: SLS.

Koskinen, Eero

- 1927a Henkilötietoja läheteistä. – 25 vuotta Kiinassa. Muistojulkaisu SLS:n työstä 1902–1927. Helsinki: SLS.
1927b Vainajien muisto. – 25 vuotta Kiinassa. Muistojulkaisu SLS:n työstä 1902–1927. Helsinki: SLS.

Kunos, J. Eugene

- 1995 That I may tell of your marvellous works. Our life and missionary activity in war-torn China 1939–1947. Hot Springs, AR: Fairway Press.

Missionsbarn

- 1914 Missionsbarn: Tvänne berättelser från missionsfältet. Helsingfors: Finska missionssällskapet.

Ruuth, Martti

- 1901 Kiina ja lähetys. – TA 1901.

Sihvonen, Erland

- 1922 Kiinan lähetyksemme nykyinen asema ja tulevaisuuden toiveet. – Vartija.
1927 Lähetystyömme alkuvaiheet. – 25 vuotta Kiinassa. Muistojulkaisu SLS:n työstä 1902–1927. Helsinki: SLS.

Sjöblom, Hannes

- 1907 Kiina ja lähetystyö Kiinassa. Kolme esitelmää Kiinasta. Helsinki: SLS.

SLS VK Suomen Lähetysseuran 57. – 70. vuosikertomus ja tilinteko. Helsinki: SLS.

Sanomalehdet

- LS Suomen Lähetysseuran 1922.

Kirjallisuus

Airaksinen, Tiina

2008 Suomenalaisuus 1900-luvun alun Kiinassa. – TA 3/2008.

Ajosmäki, Sari

1995 Suomen Lähetyseuran lähettiläiden suhde kiinalaiseen kulttuuriin 1901–1916. Yleisen kirkkohistorian pro gradu -tutkielma. HYTTK.

Baker, Hugh

1979 Chinese family and kinship. New York: Columbia University Press.

Beaver, Pierce R,

1968 All loves excelling. American protestant women in world mission. Grand Rapids, Michigan, Erdmann.

Beidelman, T. O.

1999 Altruism and Domesticity. Images of missionizing Women among the Church missionary Society in Nineteenth-Century East Africa. – Gendered Missions. Men and Women in Missionary Discourse and Practice. Ann Arbor, Michigan: University of Michigan Press.

Benson, Linda

2005 Missionaries with attitude: a women's mission in northwestern China. – International Bulletin of Missionary Research.

Bowie, Fiona

1993 Introduction: Reclaiming Women's Presence. – Women and Missions: Past and Present. Anthropological and Historical Perceptions. 23:4.

Cunningham, Hugh

1995 Children & Childhood in Western Society since 1500. London and New York: Longman.

Ebrey, Patricia

2003 Women and family in Chinese history. New York: Routledge.

Fitzgerald, Rosemary

1996 A "peculiar and exceptional measure". The call for women medical missionaries for India in the late nineteenth century. – Missionary Encounters. Sources and Issues. Surrey: Curzon.

Grimshaw, Patricia

1983 Christian woman, pious wife, faithful mother, devoted missionary. Conflicts in the roles of American missionary women in nineteenth-century Hawaii. Feminist studies 9/1983.

Haapala, Pentti

1989 Sosiaalishistoria. Johdatus tutkimukseen. Suomen historiallisen seuran käsikirjoja 12. Helsinki: Suomen historiallinen seura.

- Hareven, Tamara
1984 The Impact of Family History and the Life Course on Social History. – Family History Revisited. Comparative Perspectives.
- Helander, Eila
2001 Kutsumus kantaa. Naislähetit Suomen Lähetysseuran työssä toisen maailmansodan jälkeen. Helsinki: SLS.
- Hill, Patricia
1985 The World Their Household. The American Woman's Foreign Mission Movement and Cultural Transformation, 1870-1920. Ann Arbor, Michigan: University of Michigan Press.
- Huber, Mary & Lutkehaus Nancy
1999 Introduction. – Gendered Missions. Men and Women in Missionary Discourse and Practice. Ann Arbor, Michigan: University of Michigan Press.
- Hunter, Jane
1984 The Gospel of gentility. American women missionaries in turn-of-the-century China. New Haven and London: Yale University Press.
- Häggman, Kai
1994 Perheen vuosisata. Perheen ihanne ja sivistyneistön elämäntapa 1800-luvun Suomessa. Historiallisia tutkimuksia 179. Helsinki: SHS.
1996 Johdatus perhehistoriaan. Helsingin yliopiston historian laitoksen julkaisuja 11. Helsinki: Helsingin Yliopisto.
- Hyatt, Irwin T.
1976 Our ordered lives confess. Three Nineteenth-Century Missionaries in East Shantung. Cambridge: Harvard University Press.
- Jalagin, Seija
2007 Japanin kutsu. Suomalaiset naislähetit Japanissa 1900–1941. Bibliotheca Historica 107. Diss. Oulu. Helsinki: SKS.
2003 "I didn't come here to play, that's for sure." Finnish missionary women and authority in early 20th century Japan. Studia Missionalia Svecana 91. Uppsala: Svenska institutet för missionsforskning; Norwegian Research Council.
- Kena, Kirsti
2000 Eevat apostolien askelissa. Naislähetit Suomen Lähetysseuran työssä 1870–1945. Helsinki: SLS.
- Kirkwood, Deborah
1993 Protestant Missionary Women: Wives and Spinsters. – Women and Missions: Past and Present. Anthropological and Historical Perceptions.
- Korhonen, Anu
2001 Mentaliteetti ja kulttuurihistoria. – Kulttuurihistoria. Johdatus tutkimukseen. Tietolipas 175. Helsinki: SKS.

Kwok, Pui-Lan

- 1992 Claiming our Heritage. Chinese Women and Christianity. International Bulletin of Missionary Research 16:4.

Kähärä, Mirjam

- 1996 Suomen Lähetysseuran suhtautuminen lähetyslapsiin 1946–1980. Yleisen kirkkohistorian pro gradu -tutkielma. HYTTK.

Laine, Pia

- 1997 Pahan kuvia. Kiinalainen väkivalta eurooppalaisen silmin 1910-luvulla. – Ikkunoita Kiinaan. Turun yliopiston poliittisen historian tutkimuksia 5. Vammala.

Laru, Katariina

- 2005 Heräävä tiikeri, haavoitettu lohikäärme. Kiinaa koskeva opetus ja Kiinan kulttuurin kuva Suomen Lähetysseuran lähettikoulutuksessa 1901–1932. Yleisen historian lisensiaattityö. Oulun yliopisto: Historian laitos.
- 2004 Heräävä jättiläinen. Kiinaa koskeva opetus ja Kiinan kulttuurin kuva Suomen Lähetysseuran lähettikoulutuksessa 1901–1932. Yleisen historian pro gradu -tutkielma. OYSK.

Leikola, Riikka

- 2007 Sivistymätön korkeakulttuuri. Kuva Kiinan kulttuurista lasten lähetyskirjassa "Kaikkein maailmaan". Suomen ja Skandinavian historian pro gradu -tutkielma. HYTTK.

Longenecker Schmidt, Carol

- 2008 Every Home a Christian Home. Women's work on the Church of the Brethren Mission Field in Shanxi, China, 1919–1939. – Brethren Life and Thought 53:1.

Lund, Pekka

- 2005 Oman aikansa Kiina-ilmiö: suomalaisten lähetysaarnajien kokemuksia länsimaisen ja kiinalaisen kulttuurin ja uskonnon kohtaamisesta 1900-luvun alussa. – Suomen kirkkohistoriallisen seuran vuosikirja 94. Helsinki: SKHS.
- 2006 Kuilun reunalla. Suomen Lähetysseura Kiinassa 1926–1929. Diss. Helsinki. Helsinki: Suomen Lähetysseura.
- 2008 Jumalan kannattelu. Tutkimus kristillisen vakaumuksen vaikutuksesta lähetystyön kriisin käsittelyyn Kiinassa 1920-luvulla. Suomalaisen teologisen kirjallisuusseuran julkaisuja 256. Helsinki: STKS.

Markkola, Pirjo

- 2000 Gender, Religion and Social reform in Finland 1869–1920. – Gender and Vocation. Women, religion and social change in the Nordic Countries, 1830–1940. Helsinki: SKS.

Marttinen, Ann-Christine

- 1992 Matkalaukkulapset. Helsinki: Kirjaneliö.

- Miller, Char
1982 Fathers and sons: The Bingham Family and the American Mission. Philadelphia: Temple University Press.
- Neill, Stephen
1990 A History of Christian Missions. The Pelican History of the Church vol. 6. 2nd Edition. London, New York, Ringwood, Toronto, Auckland: Penguin Books.
- Nikkilä, Kaisa
2002 Kiinan-työ muuttuvassa poliittisessa tilanteessa 1927–1935. Idän myrskypilven alla. Sata vuotta suomalaista lähetystyötä. 1859–1959 III. Helsinki: SLS.
- Nikkilä, Pertti
2002 Sodan jaloissa 1936–1945. Idän myrskypilven alla. Sata vuotta suomalaista lähetystyötä. 1859–1959 III. Helsinki: SLS.
- Nyhagen Predelli, Line & Miller, Jon
1999 Piety and Patriarchy. Contested Gender Regimes in Nineteenth Century Evangelical Missions. – Gendered Missions. Men and Women in Missionary Discourse and Practice. Ann Arbor, Michigan: University of Michigan Press.
- Robert, Dana L.
1996 American woman in mission. A Social history of their thought and practice. Macon, Georgia: Merver University Press.
1993 Evangelist or Homemaker? Mission strategies of early nineteenth-century missionary wives in Burma and Hawaii. – International Bulletin of Missionary Research. 17:1 .
<http://web.ebscohost.com/ehost/pdf?vid=8&hid=101&sid=89f86896-1381-4aa2-b0cf-41c9662cdb3e%40sessionmgr10>. (Luettu 4.8.2009.)
- Roos, J. P.
1987 Suomalainen elämä. Tutkimus tavallisten suomalaisten elämäkerroista. Helsinki: SKS.
- Ross, Catherine Rae
2003 More than wives: Helpmeets, Heroines or Partners? – Mission studies. 20:1.
- Räisänen, Arja-Liisa
1995 Onnellisen avioliiton ehdot. Sukupuolijärjestelmän muodostumisprosessi suomalaisissa avioliitto- ja seksuaalivalistusoppaissa 1865–1920. Helsinki: Suomen historiallinen seura.
- Saarilahti, Toivo
2002 Lupaavasti alkanut uusi työvaihe Sisä-Kiinassa 1946–1953. – Idän myrskypilven alla. Sata vuotta suomalaista lähetystyötä 1859–1959 III. Helsinki: SLS.
1960 Suomen Lähetysseuran työ Kiinassa vuosina 1901–1926. Sata vuotta suomalaista lähetystyötä III. Diss. Helsinki. Helsinki: SLS.

- Schlunk, Martin
1973 Kristillisen lähetystyön historia. Helsinki: SLS.
- Semple, Rhonda Anne
2003 Missionary women. Gender, professionalism and the Victorian idea of Christian mission. Rochester, NY: Boydell Press.
- Sensenig, Jay V.
1982 Phantom fathers. Committed to their work but not to their children. *Evangelical Missions Quarterly*. 18:1.
- Silvennoinen, Kirsi
1991 Hannes Sjöblom 1874–1944 – Suomen Lähetysseuran Kiinan työn uranuurtaja ja kotimaisen lähetystharrastuksen herättäjä. Suomen ja Skandinavian kirkkohistorian pro gradu -tutkielma. HYTTK.
- Sporre, Karin
1981 Att de var så många, alla dessa kvinnor! Om missionarbestkor 1911-1979. *Svensks Missionstidskrift* 4:69.
- Tebble, Beth
2001 When will you be home? – *Evangelical Missions Quarterly* 37: 4.
- Turpeinen, Oiva
1987 Kerjuuluvasta perhekuntoutukseen. – Pulma, Panu & Oiva Turpeinen (toim.), Suomen lastensuojelun historia. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.
- Tähtinen, Juhani
1992a Miten kasvattaa pikkulapsia. Kasvatusmoraliteetin ja -suuntausten lähtökohtien muutoksia Suomessa 1850–1989 suomenkielisten kasvatus- ja hoito-oppaiden sekä aikakauslehdistön ilmaisemana. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta julkaisusarja A:157. Turku: Kasvatustieteiden laitos.
1992b Pikkulastenkasvatukseen liittyvien näkemysten muutokset Suomessa 1850–1989. *Kasvatus* 2:1992.
- Utrio, Kaari
1997 Familia. Eurooppalaisen perheen historia 6. Ydinperheen aika: 1900-luku. Helsinki: Tammi.
- Yates, Timothy
1994 Christian Mission in the Twentieth Century. Cambridge: Cambridge University Press.